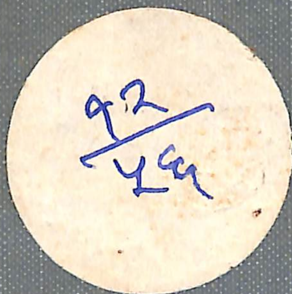
STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

ḌĀKĀRṆAVA

NAGENDRANARAYAN CHAUDHURI, M. A., Ph. D.

CALCULTA SANSKRIT SERIES
under the direction of
Pandit AMARESWAR THAKUR, M.A., Ph. D.

No. X

डाकार्णवः

STUDIES IN THE APABHRAMŚA TEXTS OF THE

ḌĀKĀRṆAVA

(Text from Nepal, 2.)

EDITED BY

NAGENDRA NARAYAN CHAUDHURI, M.A., Ph. D.
Professor of Sanskrit and allied Languages
Santiniketan College, Visvabharati

Published by

METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE LTD.,
CALCUTTA

1935

Printed by
SHIBNATH GANGULI
AT METROPOLITAN PRINTING & PUBLISHING HOUSE, LIMITED.
56, Dharamtala Street, Calcutta.

To

MY AUGUST SOVEREIGN

HIS HIGHNESS MAHARAJA

Vir Vikram Kishore Manikya Bahadur

OF TRIPURA

Who is the Ocean of Wisdom, famous for His Qualities of Head and Heart and has sown the Seeds of Reform in His fertile State,

I Dedicate

In Token of steadfast Devotion and unflinching Loyalty,
This edition of the DAKARNAVA, i. e. the Ocean of Wisdom, which is the First Fruit of my Life.

PREFACE

On the 6th December, 1933, the University of Dacca accepted my thesis entitled *STUDIES IN THE APABHRAṂŚA TEXTS OF THE ḌĀKĀRṆAVA* for the degree of 'Doctor of Philosophy', approved by the Board of examiners consisting of Dr. F. W. Thomas of Oxford (Chairman), Dr. Sylvain Lèvi, Professeur au Collège de France, Directeur d'ètudes a l'École des Hautes Études and Dr. Louis de la Vallèe Poussin of Paris. I am very grateful to these gentlemen for their kind recommendation. The present work is practically the same thesis with a few additions and alterations.

An apology is hardly needed for preparing a critical edition of the Apabhraṃśa Texts of the Ḍākārṇava. Its linguistic value gives it a very high place as it helps to show the change and development of the Middle Indo-Aryan language to the New Indo-Aryan one. It also holds a position of great importance in the History of the Bengali language as some of its forms particularly belong to Bengali. The texts are interspersed in the only existing edition of the Ḍākārṇava which was brought out by the late Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasād Śāstrī under the auspices of the Vaṅgīya Sāhitya-Pariṣad of Calcutta. Śāstrī's edition based on a single manuscript and the texts interspersed therein are corrupt and unintelligible. The purpose of the present edition is to provide as good and intelligible a text as possible with the help of another manuscript belonging to Prof. G. Tucci who brought it from Nepal and has kindly allowed me to make use of it and of its Tibetan translation which helps in its correction and the most careful scrutiny of the various readings of the MSS., so as to facilitate further work by others on the Apabhraṃśa language. The Ḍākārṇava will also throw some new light on the Vajrayāna and its history. I am sure that other eyes will bring many points of great interest to light that I may have failed to see, being too deeply engrossed with minute varieties of reading, difficulties of interpretation and Philological problems to have had either time or insight for these larger questions.

I owe a special debt of gratitude to my revered Guru, Pandit Vidhushekhar Śāstrī, Principal, Vidyabhavana (Research Department), Visvabharati, who guided me and took a personal interest in my Research work and under whom, I studied the Tibetan language. He is not only my Śikṣā-guru but also a real guru in the true sense of the term. I am very grateful to Dr. Suniti kumar Chatterjee, M. A. (Cal.), D. Lit. (London), Khaira Professor of Indian Linguistics and Phonetics and Lecturer in English and Comparative Philology in the University of Calcutta, who favoured me with valuable suggestions. My manifold obligations to Dr. Prabodh Chandra Bagchi, M. A. (Cal.), D.-ès-Letters (Paris), Lecturer in the University of Calcutta, also require to be mentioned ; he was kind enough to look through with me my work in its first draft and to give me much helpful advice, many useful references and suggestions ; moreover he has taken the trouble to go through the proof-sheets. I am also indebted to Pandit Haricharan Banerjee, sometime Professor of Sanskrit, Visvabharati, and to Muni Shree Jin Vijayji, sometime Professor, Singhi Chair of Jainism, Visvabharati, for their various suggestions. My hearty thanks are due to Pandit Amareswar Thakur, M.A., Ph.D., Vedantashastri, Honorary Secretary and General Editor of the Calcutta Sanskrit Series, who very kindly accepted this work for publication in the above-mentioned collection and to Pandit Narendra chandra Bagchi Bhattacharya, M.A., Vedantatirtha etc., Assistant Secretary and Editor to the Series, from whom I have received all kinds of facilities, encouragements and timely suggestions while the book was in the press.

For the Index, I am thankful to my pupil, Mr. Vibhutibhushan Banerjee who volunteered to prepare an index of all the Apabraṃśa words.

Inspite of my best efforts, the work has been disfigured by a few typographical errors, and for this I crave the indulgence of my readers. A short list of errata has been given at the end of the book.

SANTINIKETAN,
BENGAL :
January, 1935. } Nagendranarayan Chaudhuri.

The Report of the Board of Examiners

Report upon a Thesis entitled *Studies in the Apabhraṃśa texts of the Ḍākārṇava,* submitted by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri, M.A., candidate for the Degree of Doctor of Philosophy in the University of Dacca.

The texts studied by Mr. Nagendranarayan Chaudhuri are interspersed in a work entitled *Ḍākārṇava-Mahā-yoginī-tantra-rāja* : they were published in the year 1916 by the late Mahāmahopādhyāya Haraprasād Śāstrī, the whole *tantra* occupying pp. 135-167 of *Hājār Bacharer Purān Bāngālā Bhāṣāy Bauddha gān o Dohā*. The Śāstrī's edition was made from a single Ms. existing in Nepal, and the interspersed texts were to a large extent corrupt and unintelligible. Mr. Chaudhuri has been able to make use of a second Ms. ; but his reconstitution of the texts, which is fundamental, is based mainly upon a comparison with a Tibetan version existing in the *Bkah-hgyur*, the collection of Buddhist canonical works. With these aids Mr. Chauduri has been able to reproduce the verses in a consistent and reliable form, accompanied by the Tibetan renderings, a *Sanskrit Chāyā*, metrical descriptions and grammatical exegesis (pp. 1-188) ; and he has prefixed an Introduction (pp. 1-40), discussing the character of the texts, the Script and dates of the MSS., and the grammar and prosody of the language.

Mr. Chaudhuri's editorial work is scholarly. The idea of utilizing the Tibetan version originated with him, and he has carried it out with ability and success ; the texts can now be understood and the readings have been fixed with sufficient definiteness and finality to form a basis for discussions of the dialect. In view of the difficulty of the task Mr. Chaudhuri must be accorded a high commendation,........

The grammatical sketch records the facts of the language, which it associates with a *Śaurasenī Apabhraṃśa* and in which

it finds traces of Eastern Bengali influences and the tendencies of Nepalese copyists. In regard to this very complicated philological question, perhaps no more can be done at present....

Mr. Chaudhuri cannot, we think, be denied the credit of original and fruitful work, and we concur in the recommendation that the Degree of Ph. D., be conferred upon him.

INTRODUCTION

INTRODUCTION

1. Preliminary

While working in the Viśvabhāratī Research Department, I occupied myself with the study of the Tibetan language. In the course of my labours in that direction I commenced examining with the help of the Tibetan translation, the Apabhraṃśa fragments of the Ḍākārṇava, edited under the auspices of the Vaṅgīya Sāhitya-Pariṣad of Calcutta, by the late Mahāmahopādhyāya Dr. Haraprasād Śāstrī, who discovered it in Nepal and published this manuscript along with three others in one volume, named in full, 'Hājār Bacharer Purāṇa Bāṅgālā Bhāṣāy Bauddha Gān O Dohā'. When I was examining them, I noticed many discrepancies in the received text of the original. It is given to conjecture and corruption and also abounds in conjectural emendations. There are omissions and commissions of portions of syllables, syllables and words. Sometimes the late learned editor was not content with faithfully reproducing the text as he found it, but he made bold to improve upon it wilfully without taking trouble to discover the right reading of the text. There are also misuses and superfluous uses of punctuations which are partly responsible for making the language of the Apabhraṃśa text of the Ḍākārṇava, an enigma. While I was studying them, another idea struck me, how far would this work, which contains a number of the Apabhraṃśa fragments and is composed in the province of Bengal proper, throw light on the origin and growth of the Bengali language. The study of this work, therefore, particularly gave me much pleasure, as I thought, I would find therein, Proto-Bengali forms, composed and preserved, which would be of great importance to the history of the Bengali language.

Keeping all these considerations in view, I made up my

mind to undertake a critical study of it. As I proceeded with the work, I took down notes, which I now put before the public.

The text of the present edition is based on that of Mm. Dr. H. P. Śāstrī, on the Tibetan translations[1] of two xylographs of the Narthang edition—one belonging to the Viśvabhāratī Library and the other belonging to the India Office Library, which was borrowed for my use by my revered Guru Pandit Vidhuśekhar Śāstrī, Principal, Research Department, Viśvabhāratī and on the codices of the readings of two manuscripts—one belonging to the Asiatic Society of Bengal, procured for my use and the other belonging to Prof. Tucci who brought it from Nepal and kindly lent it to V. Śāstrī for my use. The first manuscript which is marked A. by me, contains 197 folios with 7 lines on a page. It is written in Newari characters on Nepalese paper, white on one side and yellow on the other and is 11 by 5 inches in size. This manuscript has been copied under orders in 1907 for the Asiatic Society of Bengal. This is a modern Newari copy of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal. The edition, published by Mm. Dr. H. P. Śāstrī, is representative of the text of the copied manuscript. The last verse (No. xxviii) in the present work, which is not found in the published text of Mm. Dr. H P. Śāstrī, is taken directly from the manuscript. The second one which is not a copy but seems to be an independent one, is marked N. in the present edition. This manuscript apparently belongs to that period of the manuscript of the Durbar Library. It has 125 folios with 5 lines in a page. This too is written in Newari characters. Neither of them contains any date nor any name of the copyist. Both the manuscripts are full of serious mistakes and it will not be out of place to mention here that without its Tibetan translation it would not have at all been possible to restore the text of the present edition properly, though in some cases I had to reject it in favour of the right reading.

1. Beckh. p. 76, 1.

This work is called 'डाकार्णव' and its name in full is 'श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य'. The real form should be 'श्रीडाकार्णव-महायोगिनीतन्त्रराज' instead of 'श्रीडाकार्णवमहायोगिनीतन्त्रराज्य', as supported by the Tibetan transliteration and as we do not come across with such a form in other works of this type. The Tibetan version both in transliteration and translation calls it 'डाकार्णव-महायोगिनीतन्त्रराज' ('ḍā. kārṇa. ba. mahā. yo. gi. nī. tantra. rā. dza.' in transliteration and 'mkaḥ. gro. rgya. mtsho. rnal. ḥbyor. maḥi. rgyud. kyi. rgyal. po. chen. po.' in translation). Now let us explain the term 'डाकार्णव.' The word 'डाकार्णव' which is the combination of 'डाक' and 'अर्णव', means 'the ocean of wisdom' (ज्ञानार्णव). In the colophon of the first chapter of the Dākārṇava, it is written—'इति डाकार्णवे महायोगिनीतन्त्रराज्ये ज्ञाना-र्णवावतारः प्रथमपटलः', which is in English, 'The introduction to the ocean of wisdom (ज्ञानार्णव) (has been described) in the first chapter (पटल) of the Dākārṇava-Mahāyoginī-Tantra-rājya.' There is also another expression in the beginning of the first chapter which runs thus—'शृण्वन्तु ज्ञानसागरान्', which is in English, 'please hear the ocean of wisdom'. It is now quite clear from above that ज्ञानार्णव has been used instead of डाकार्णव and they carry the same meaning. For this reason they are one and the same. There is also a work, called the Ḍāka-Tantra, popularly known as Ḍāker-vacan, which contains the wise and wholesome sayings and aphorisms regarding astrology, meteorology, medicine, agriculture and other subjects of great interest to domestic life. We find the worship of Ḍākinī in Tantricism. Ḍākinī, who is one of the yoginīs, is represented as a goddess of wisdom. In the Tibetan language too she is mentioned as cye śes kyi mkhaḥ ḥgro ma, i.e., the goddess of wisdom. Ḍākinī is the feminine form of the word 'ḍāka'. From all these evidences, it is now quite obvious that 'ḍāka' means prajñā or jñāna (wisdom).

Let us now find out the source of the word डाक. This word does not occur in the Vedic speech, nor even in old classical

Sanskrit. For this reason this word arouses our suspicion as its root is unobtainable in genuine Sanskrit. Tib. 'gdag' to signify प्रज्ञा (wisdom) is the original word. I am strongly inclined to hold that डाक signifying प्रज्ञा or ज्ञान (wisdom) comes from the Tibetan source.

We meet also with many Tibetan words in I A. and N I A. The following list of a few words of undoubted Tibetan origin, used in I A. and N I A. of different times will prove, to some extent, the influence of the Tibetans on the Aryan people in all the ages ; but the influence of the Tibetans on the province of Bengal and its neighbourhood, seems to be very considerable, because in ancient times Eastern India was in close communication with Tibet. Hiuen Tsang who visited India in the seventh century A. D., remarked that the tribes living in the frontiers of Bengal and Assam, were akin to a Tibeto-Chinese people.

A List of Tibetan words in I A. and N IA.

(1) Vaṅga (Bengal)—This is without any doubt identical with the Tibetan word 'baṅs,' meaning 'marshy and moist'. Vaṅga (Bengal) was marshy and moist in the early period of Bengal history. In the Aṅguttara-nikāya we find the mention of 'Vaṅga' only once (I. 213) in the list of sixteen kingdoms ; everywhere else, there is the mention of 'Vaṃsa' in place of 'Vaṅga' (iv. 252, 256, 260). 'Vaṃsa' is the literal pronunciation of the Tibetan word 'baṅs', though its real pronunciation is 'baṅ'. From 'baṅ' 'vaṅga' is easily obtainable.*

---

* Vāṅgālā (Bengal is undoubtedly from 'Vaṅgālam' found in the Tirumalai Rock Inscription of Rajendra-Chola I. The first part of the word, 'Vaṅgālam' is from Tib. 'baṅs', 'marshy and moist', from which 'Vaṅga' itself was derived and the second part of the word, Dravidian 'ālam' is a verbal derivative from the root 'āl', meaning 'to possess', 'to use', etc. Therefore, 'Vaṅgālam' means the 'marshy and moist region.' Cf. Malayālam [Dravidian 'mala' 'a mountain'+y (inserted to prevent hiatus)+ālam] meaning the 'mountain region'. An inhabitant of Vāṅgālā is called Vāṅgālī (Vāṅgālā+ī)—cf. Nepālī, Vihārī etc.

(2) Kalaṅka—meaning 'blame, spot, etc.' comes undoubtedly from Tib. 'klan. ka'. No genuine Aryan root for it is obtainable.

(3) Jambu (the rose apple fruit)—This word does not occur in the Vedic language, and we first meet with it in Pāṇ. iv. 3. 165. It is evidently from Tib 'ḥdzam. bu' ; this word is traceable in the Kuki language 'cambu'.

(4) Khanā—is not the name of a particular woman. This word is the general name of learned men. Khanā is without any doubt from Tib. 'mkhan' with the addition of the feminine suffix. So 'Khanār-vacan' is not the wise sayings of a particular lady, but of learned men in general.

(5) Canā, Conā or Cenā—which signifies urine, specially of the cattle, is from Tib. 'gcin' meaning 'urine'.

(6) Cho or Cho̐—which signifies 'a swoop' comes from Tib. 'mchu' meaning 'lips'.

(7) Ḍoma, Ḍomba or Ḍombī—comes from Tib. 'druṅ ba' meaning 'wise'.

There are other words also which have been borrowed into I A. and N I A. from the Tibetan language. But for want of time and space I wish to stop here for the present and have a mind to write an elaborate paper on this very subject in near future.

The Ḍākārṇava is a Buddhist Tantra where a fine artistic method has been adopted in order to realise Śūnya (Void) through the medium of mystic names, forms, formulas and symbols. It is divided into fiftyone chapters called paṭalas (paṭala—pratala where *tala* seems to be from *stara*) and consists of Sanskrit ślokas intermingled with the Apabhraṃśa fragments in prose and verse. It is written in the Saṅgīti style as it begins with the usual formula—

एवं मया श्रुतमेकस्मिन् समये भगवान् महावीरेश्वर सर्वतथागतवीरकायवाक्चित्तयोगिनीभगेषु क्रीडितवान् ।

Being a Saṅgīti which means singing together, its Tibetan translation is included in the Kanjur collection and not in the Tanjur one in which the Tibetan translation of all other

Tantras are included. As it belongs to the Saṅgīti literature, its Apabhraṃśa fragments must be primarily regarded as songs. But we should not estimate their value by the same standard as is applicable in the case of poetical compositions. Some of them follow their metrical systems and I have mentioned in their proper places the names of metres after examining them very carefully; while others are connected with the conditions of their musical expressions and it is quite impossible to analyse them wholly by the recognized systems of prosody. They are self-regulated and follow the laws of their own which vary naturally according to emotional or melodious suggestion. The words and lines are sometimes elongated or crippled for the sake of tune and fall into apparently song rhythm.

In the first century A.D., under the reign of the Indo-Scythian king Kanishka, Buddhism was officially recognized to be divided into two sections—(1) Mahāyāna (the great vehicle) and (2) Hīnayāna (the little vehicle). The former in its later stage was split up into two sorts—(1) Pāramitānaya and (2) Mantranaya or Mantrayāna :—

महायानं च द्विविधम्, पारमितानयो मन्त्रनयश्चेति। तत्र यः पारमितानयः सौत्रान्तिक-योगाचार-मध्यमकस्थित्या व्याख्यायते। मन्त्रनयस्तु योगाचार-मध्यमकस्थित्या व्याख्यायते।—AS., p. 14.

Later on, Mantranaya or Mantrayāna was further divided and different offshoots came into existence and Vajrayāna is one of them. Our present work belongs to Vajrayāna which may be regarded as Buddhist Tantricism, based on the Buddhist philosophy, Yogācāra and Madhyamaka.

Vajrayāna is an admixture of Tantricism and Buddhism. In the Guhyasamāja, p. 154, Vajrayāna is defined as :—

मोहो द्वेषस्तथा रागः सदा वज्रे रतिः स्थिता।
उपायस्तेन बुद्धानां वज्रयानमिति स्मृतम्॥

When Tantricism penetrated into India, the Buddhists readily incorporated many ideas, doctrines and gods of this new religion in their own. They busied themselves with producing

a variety of literature on the Tantras and our present work is one of them.

2. The Teachings of the Dakarnava

The Ḍākārṇava follows the doctrine of the Vajrayāna or the symbol of Śūnya (void) and Mantras, Yantras, Mudrās, Dhāraṇīs, Yoga and Samādhi have been described there as a means to attain happiness and prosperity in this world. The word Vajra occurs, times without number, in the present work. The word Śūnya also occurs frequently in the Ḍākārṇāva wherein it is used in a particular sense to represent Vajra and not that which is conceived by the Mādhyamaka school and that is clearly defined below :—

न सन्नासन्न सदसन्न चाप्यनुभयात्मकम् ।
चतुष्कोटिविनिर्मुक्तं शून्यं माध्यमिका विदुः ॥

—AS., p. 19.

अस्तिनास्तितदुभयानुभयचतुष्कोटिविनिर्मुक्तं शून्यरूपम् ॥

—Sarvadarśanasaṃgraha, p. 23.

The reason, why Śunyatā is called Vajra, is given below :—

दृढं सारमसौशीर्यमच्छेद्याभेद्यलक्षणम् ।
अदाहि अविनाशि च शून्यता वज्रमुच्यते ॥

—AS., p. 23.

"First, the knowledge of Śūnyatā which leads to nirvāṇa and a diamond are both very precious ; secondly, both of them are abhedya, 'adamant', in the sense that they are so hard, strong and firm that one can hardly penetrate them. It may also be noted that 'abhedya' is a synonym for a diamond."—The Vajrayāna by Vidhuśekhar Bhattacharya in the *Modern Review*, Oct., 1930, P. 395.

The aim of the Ḍākārṇava is illustrated by the following verse :—

केवल सहजसहाउ रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहुयण नाहइ ।
इन्दिय लीअ ण जानइ कोइ परम महासुह पूजहु गाहइ ॥
सब्ब कम्म जिम भावह रुइ भव निव्वाण न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अच्छसि नाइ सत्तउयान ज नासइ कोइ ॥

—XXVIII.

"O, only the Sahajiyā doctrine (सहजसहाउ=सहजस्वभाव) is being instructed. Bow down to the lord of gods, demons and all the three worlds. The organs of senses do not know where he (the lord) is. Adore the highest Bliss with gāthās and all kinds of action become real. Nowhere Saṃsāra and Nirvāṇa are seen. Owing to ignorance of illusion you are in the navel. Who can now destroy the Sattvayāna ?"

Really speaking, there is no difference between the Vajrayāna and the Sahajayāna. The philosophy of the Vajrayāna centres round that of the Sahajayāna and Vajra and Sahaja are one and the same. The following is the reason as to why Vajra is called Sahaja (born or produced together). Every one on earth is entitled to attain Vajradharahood and he possesses the right of attaining it from his very birth. There is no remissness which can stand on the way of attaining it :—

अनेन सर्वबुद्धत्वं सर्वसौरित्वमेव च ।
सर्ववज्रधरत्वञ्च सिध्यन्तीहैव जन्मनि ॥

—Vajraḍākatantra.

The Ḍākārṇava begins with an invocation to all Vīras, i. e., the Sādhakas who attain Siddhi 'success' after sticking to the Vāmācāra and Vīreśvarīs, i. e., the great female devotees who attain Siddhi according to the system of the Vāmācāra :—

ॐ नमः सर्ववीरवीरेश्वरीभ्यः ।

This shows that the present work follows the Vāmācāra system of Tantricism which is the basic principle of the Sahajiyā culture,

The Ḍākārṇava is a very interesting work, giving in a nutshell many leading doctrines and rites of the Vajrayāna, which throw immense light on this obscure religion.

As time went on, the literature of the Vajrayāna, being written in the mystic language (sandhābhāṣā), began to be misunderstood. This misconception gave rise to awful degeneration. Lalanā, Rasanā and Avadhūtī, meaning really the three principal arteries (nāḍis), such as iḍā, piṅgalā and suṣumṇā, were taken as women in the ordinary sense. Vajra, Liṅga, Padma, Mudrā etc., instead of being used in a refined sense, have been used in a gross one. There are many other mystic terms in the Vajrayāna which require a scientific treatment demanding some sort of technical study to understand them clearly. But for our present purpose, it is sufficiently plain so as to convince us of the fact that these terms have not yet been thoroughly understood in their proper light. Many of the current interpretations and criticisms are irrelevant and should be rejected. The whole subject of the Vajrayāna should, therefore, be studied anew, on a critical, scientific and comparative basis, if its real significance should be understood and any profitable use made of it. The same thing happens also in the Ḍākārṇava. The doctrine of the Sahajayāna (Sahaja) and karuṇā (compassion) have been taken in the ordinary sense of women and Sādhaka is instructed to have conjugal union with them just like with women. The terms like vajra, padma, hṛdaya, mudrā and the like, losing their meanings on their face, convey other senses quite different from the original.

The doctrine of the Ḍākārṇava is based on the Yogācāra system of Buddhist metaphysics where Citta (Mind) holds a very exalted position. It is all in all there. The same idea finds expression in the Ḍākārṇava where the metaphysical Citta is deified and invoked to enlighten all beings and to deliver them from Māyā—

ऌ वोह्र कारहु चित्त जिननाहृ

सत्तधाउ उतारहु माइअह ॥

Mind is at the root of all happiness and miseries. There is an oft-quoted maxim, '*mana eva manuṣyāṇāṃ kāraṇaṃ bandha-mokṣayoḥ*', which is true to a word. A purified mind directs one towards the path of salvation, while a polluted mind leads one to destruction and this is why Buddha has laid a special stress on the purification of mind (citta-śodhana) in his dialogues. The phenomenal world grows itself from Citta and hence happiness or miseries which one enjoys or undergoes depends or depend on the purity or impurity of mind. Mind becomes dull and inactive by mundane desires and attachments (kāmanā or vāsanā) and is subject to bondage. When kāmanās, both internal and external, are relinquished, the flow of the mind is virtually stopped and the goal is easily attained. Kāmanā or Kāma is Māra and Māra is Mṛtyu (death or destruction). Kāma is called Māra, because it is the root of all miseries and sufferings. When Siddhārtha, a Royal prince, 2500 years ago, could conquer Māra (i. e., Kāma, 'lust'), the Highest Wisdom shone of its own accord and he became Buddha. He is also called Mārajit or Mṛtyuñjaya (conqueror of death). The tendency of Kāmanā or Vāsanā should be annihilated by the development of real knowledge as salvation is never attained without the cessation of the work of Vāsanā. Thus the practice of controlling Vāsanā and mind should go hand in hand with the development of real knowledge and they will remove all obstacles barring the path to salvation. When Vāsanā is destroyed, the mind will be full of boundless compassion (Karuṇā) and sympathy. The development of Bodhi (Supreme Knowledge) which is the most important factor for annihilating Kāma or Vāsanā, has been fully and emphatically discussed in the Ḍākārṇava where Bodhi is deified and the Sādhaka is instructed to set his mind on it. One obtains Nirvāṇa (salvation), and freedom from constant sufferings and the continuous flow of births and rebirths by dint of the development of Bodhi :—

सुगु सुगु बोहि हो पपञ्चुगओ

ण कमन्त उतारअ चित्त हअ ।

And also,

धम्माधम्मु जइ अत्थगिओ
ताइ तु बन्धसि बोह्रि मानु ।
सिज्ज सुरासुर सेह हेओ
तुट्टइ आवइगइ निजाणु ॥

The Mahāyānists do not aspire for their own salvation, ; but they try their level best for the deliverance of their fellow creatures who always undergo manifold sufferings. In the Kāraṇḍavyūha we find that Avalokiteśvara, out of compassion, did not want to obtain Nirvāṇa (salvation) though he was fully entitled to attain it, unless all the creatures of the world acquired the Bodhi knowledge and attained Nirvāṇa.

This very ideal has been forcibly advocated in the Ḍākārṇava :—

मायिसहावइ अच्छसि तुम्म
तिहुअण सत्त उतारअ जिम्म ॥

The Ḍākārṇava deals with the worship of Vajra, representing Śūnya and it is also identical with Dharma and Mahāsukha :—

इहइ ण भाव अभाव ण रग्ग
विरग्ग सणठइ ओवण रज्ज ।
मज्जठिओ अओ धम्मु ण रज्जहु
रज्जहु वज्ज विणिधम्म पमेजु ॥

And also,

रम रम परम महासुह वज्जु ।

Vajra with its three darts (trisūcikaṃ bhāvayed vajram—Ḍākārṇava, Paṭala. xii) represents collectively the Buddhist Triratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṅgha (Buddha, the Law and the Community). Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha—these three have been admitted in the Śūnyavāda doctrine of the Vajrayāna. Śūnya, with these three, is called Vajra by the Vajrayānists. According to the Buddhist Tantricism Śūnya, Vijñāna and Mahāsukha are the constituent parts of Nirvāṇa.

When a Bodhisattva attains Nirvāṇa, his mind is overflooded with the greatest pleasure The Mahāsukhavādins are of opinion that this Śūnya is Nairātmadevī (Goddess of soullessness), and just after obtaining Nirvāṇa, the Bodhi mind merges into Śūnya and with the embrace of Nairātmadevī, it enjoys Mahāsukha. The character of Mahāsukha, conceived in later times, is the nature of bliss arising out of conjugal union. This conception of Mahāsukha gave rise to the culture of love as well as the ideal of Parakīyā in the doctrine of Sahajiyā.

The Sādhaka, being free from all false notions and with a mind completely pure, can easily attain Siddhi by the proper co-ordination of prajñā (wisdom) and upāya (means). Prajñā is Śūnyatā, devoid of all prapañca and upāya is karuṇā (compassion) (AS., p. 2). Śūnyatā is again identical with Karuṇā (compassion). Śūnyatā is infinite and so also is Karuṇā. The combination of prajñā and upāya leads one to the stage of Mahāsukha, representing Vajra, gradually leading through the four kinds of ānandas, such as ānanda, paramānanda, sahajānanda and viramānanda :—

प्रज्ञोपायद्व सिज्जउ कज्जु ।

The cruel rites of the Tantras, such as māraṇa (destruction of enemies), ākarṣaṇa (attracting) *etc.*, though not mentioned to-gether, appear in the Ḍākārṇava and Mantras have been prescribed to attain the desired Siddhi.

The ideas of pañcatattva or pañcamakāras, such as madya (wine), māṃsa (meat), matsya (fish), mudrā (parched grain) and maithuna (sexual copulation), cakras, nerves *etc.*, have been fully discussed in the Ḍākārṇava and they manifest peculiar mysticism which is the common property of Hindu, Buddhist and Vaiṣṇava Tantricism.

The Ḍākārṇava, being a Tantra, is essentially the Mantra-śāstra. Mantras are the verbal expression of the idea of God. They are composed of letters—both vowels and consonants. There are many bījas and mantras which do not convey any mean-

ing on their face according to the ordinary use of the language. But the initiate knows well their meaning and the gods whom they represent through the proper guidance and instruction of the preceptor (Guru). It would be enough to note here that mantras are prescribed for spiritual advancement, accompanied by meditation upon the divinities.

The Ḍākārṇava also deals with Yantra. Yantra, in its literal sense, means any instrument for restraining or fastening. In Tantric ceremonials it is that with the help of which the mind of the Sādhaka is concentrated and fastened to the object of worship. Gods and goddesses are sometimes worshipped in Yantra as well. It is a diagram depicted or engraved on metal, paper or other substances and is worshipped in the same way as an image. Different Yantras are prescribed for different worships and consequently they are of different designs according to the different objects of worship. The subject is strictly technical and most important for the purpose of comprehending the applicability of some of the features of the Tantras and Mantras. But I cannot do full justice to it for want of space and time as there are many other subjects of equal worth to be discussed here.

The Guru (the preceptor) plays a very prominent part in the Ḍākārṇava as in other Tantras. He is the religious teacher whose direction is there held as the best guide for spiritual advancement (jñeyaṃ gurumukhāt sarvam—Ḍākārṇava, Paṭala, III). As it deals with the Sahajiyā doctrine which is of mystic nature, one cannot dive into it without the proper guidance of one who has got a full command over the subject.

Regarding the treatment of the subject in the Ḍākārṇava, it may be said that in advocating arguments, lots of similes, examples and references have been put forward, but the defect lies in the fact that the subject-matter has not been treated well in a systematic way. In spite of this defect the defence for the Vajrayāna or the Sahajayāna doctrines of ethics and metaphysics is very lucid, strong and impressive.

The central idea of the Ḍākārṇava agrees with that of many other works on the same subject, such as, the Sādhanamālā, Advayavajrasaṃgraha, Prajñopāyaviniścayasiddhi, Jñānasiddhi, Guhyasamājatantra, Āścaryacaryācaya, Dohākoṣa and other Sahajiyā literatures. The predominance of mind over all, utility to please it by all means, the wonderful success (siddhi) owing to the proper co-ordination of Prajñā and Upāya, high honour and unique position attributed to the Guru who reveals the meaning of the esoteric doctrine and whose qualifications are identical with those of Divinity itself, the efficaciousness of Mantras and Yantras, all ordinary activities expressed in the mystic language, absence of the objective world, conception of Mahāsukha which is symbolically expressed as the union of Vajra (the thunderbolt) and padma (the lotus), the superiority of man to God—all these are the common characteristics to all the works mentioned above.

3. DATE

It is not possible to ascribe a definite date to the Ḍākārṇava, for there are very scanty materials available to us for the purpose of fixing the date. We do not find the mention of the name or names of any author or authors either in the colophons, or in the body of the book, with the help of which, we can ascertain its date. Nevertheless, what can help us a little in this direction, is the language and palaeography. Let us now take up these two data one by one and see what we can do with their help.

As regards the language, it shows imperfect acquaintance with the Apabhraṃśa language. It is in a moribund form of Apabhraṃśa. A comparison of the Apabhraṃśa of the Ḍākārṇava with that of the Dohā-koṣa shows that the former cannot be earlier than the latter whose date is the 12th century A. D.

Let us now judge it from the palaeographic stand-point. The photographs of some of the pages of the original manuscript in the Durbar Library of Nepal have been published by Mm. Dr.

H. P. Śastrī in his Bauddha-gan-o-dohā. The marginal note in the Tibetan language found in the manuscript of Durbar Library shows that it was probably one of those manuscripts which were used by the translators at the time of the Tibetan translation. The original manuscript is written in Newari characters. The Nepali or colloquially the Newari character possesses some of the characters common to the Northern Indian alphabets. With the help of Bühler's *Indische Palaeographie*, Tafel, vi, we have been able to find out similarities between some of the alphabets of the Ḍākārṇava and those of North Indian manuscripts.

अ—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 1. ; cf. avahagaha—the photo of fol. 2ᵃ—second half, L. 12. ; pahiaṃ—the photo of fol. 2ᵇ—second half, L. 8.

आ—It is also similar to that of Cambridge Ms. No. 1691—Col. xi. 2., cf. eāru—the photo of fol. 3ᵃ—first half, L. 7.

इ—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col. xii. 3., cf. iaṃ—the photo of fol. 2ᵇ—second half, L. 9. : ṭhii—the photo of fol. 2ᵇ—second half, L. 12.

ए—It is open at the top and is similar to that of Cambridge Ms. No. 1699, dated 1198 A. D.—Col. X. II. ए, even in the beginning of the 12th century A. D. was not open at the top. cf. eaṃ—the photo of fol. 3ᵃ—first half, L. 7., ekādaśa—the photo of fol. 20ᵃ—first half.

क—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1176 A. D.—Col. xi 14., cf. kamma—the photo of fol. 3ᵃ—second half, L. 7.

ग—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—Col. xi. 17., cf. yoginī—the photo of fol. 3ᵇ—first half, L. 5., gahaïo—the photo of fol. 3ᵃ—second half, L. 6.

ड्—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—Col, xii. 21., cf. chaṭṭhaï—the photo of fol. 3a—second half. L. 3.

ण—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —Col. xi. 29., cf. Vairoyaṇo—the photo of fol. 3b—second half, L 8., jana—the photo of fol. 3a—second half, L. 2.

त—It is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated, 1286 A. D.—Col. xii. 30., cf. tihuvaṇa—the photo of fol. 3a—secend half, L. 2., tāi—the photo of fol. 2a—second half, L. 12.

द्—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 866, dated 1008 A. D.—Col. xiii. 32., cf. danta—the photo of fol. 3a—first half, L. 4, deva—the photo of fol. 3a—first half, L. 7.

न—This letter is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, dated 1179 A. D.—col. XI. 34., cf. ajāna—the photo of fol. 3a—second half, L. 5., āsanu—the photo of fol. 3b—second half, L. 5.

भ—It is similar to that of Cambridge Ms. No. 1691, —col. XI. 38., cf. nābhi—the photo of fol. 2b—second half, L. 8., bhinni—the photo of fol. 2b—second half, L. 9.

ह—This letter is similar to that of British Museum Ms. No. 1439, dated 1286 A. D.—col. XII. 47., cf. sahāva—the photo of fol. 3a—second half, L. 7., suhāsuha—the photo of fol. 2a—second half, L. 12.

From the above identification of letters, it is now quite evident that the manuscript of the Ḍākārṇava, in the Durbar Library of Nepal, belongs to the 13th century A. D.

Our present work may very well be placed in the 13th century A. D.

4. LANGUAGE

The language of the present work is an artificial one based on the Śaurasenī Apabhraṃśa and it was evolved in the early NIA. period as a direct result of the literary influence of the Śaurasenī Apabhraṃśa. It was also influenced by Sanskrit and the literary Prakrits of the second M I A. period. It has N I A forms with single consonant side by side with M I A. forms and there we have specially many Bengali words and expressions: e. g., tumi, laī, chay, yemanta, kāj, pāi, pūv, ke, juvanisayala, mantasayala, etc. The grammar determines the character of a speech and here the grammar is largely based on Śaurasenī Prakrit and Śaurasenī Apabhraṃśa, as its '-u' nominatives, its '-aha' genitives, and its other agreements in forms with the Śaurasenī Apabhraṃśa sufficiently indicate. Similarly the pronominal forms like 'jo' 'so' 'ko'= old Bengali, 'je', 'se', 'ke'; and the pronominal adverbs 'jima', 'tima', are also found in the present work. The language of the present work may be well compared with that of the 'Prithīrājā-Rāsu' which is, of course, written in the old Hindi in respect of their being overwhelmingly influenced by Śaurasenī Apabhraṃśa forms and the genuine N I A. character is also very conspicuous there.

The language of the present work seems to be based on East Bengal dialect. The pronunciation of some of the letters, belongs rather to East Bengal than to West Bengal: e. g., the pronunciation of ड as र and consequently the pronunciation of र as ड, are found particularly in East Bengal dialect and the same thing has also happened in the present work: e. g., सजर=सजड, पडिअर=परिकर. The deaspiration of some aspirated words and consequently the aspiration of deaspirated words show East Bengal tendency: e. g., मोअ—मोह ; बोअन—बोहन—बोधन ; पउ—पहु—प्रभु, *etc.*; भिन्नि—बिन्नि—द्वि ; पहु—पउ—पद ; भीओ—बीज, *etc.*

The manuscript of the Dākārṇava was written in Nepal where the scribes were, perhaps, more acquainted with the standard Śaurasenī Apabhraṃśa than with Bengali. For this reason, it seems to

me that the language of the present work is much more influenced by the Śauraseni Apabhraṃśa than by Bengali, though it was composed in Bengal proper.

5. Grammar as construed from the Apabhramsa fragments of the Dakarnava

I PHONOLOGY

(A) VOWELS

§ 1. Vowels :—The Apbh. like the literary Prakrits possesses all the Sanskrit vowels, save and except ṛ, lṛ, ai and au. In the present text we find some words in ai as in vairoyaṇa (vairocana), tailoa (trailokya), vīraddaitae (virādvaite). We do not come across any word in au in our work.

§ 2. ṛ itself is represented by a, i, u, e, ar.

ṛ—a

gahaïo (gṛhīta), chettaa (chettṛka), bhadaa (bhṛtaka).

ṛ—i

diṭṭa (dṛṣṭa), vinda (vṛnda), tiija (tṛtīya). dissaï (dṛśyate), kia (kṛta).

ṛ—u

suṇu (śṛṇu).

ṛ=e

heya (hṛdaya), paketa (prakṛti).

ṛ—ar

marau (mṛtyu).

§ 3. ai is either weakened to e or resolved into i.

ai—e

addete (advaite).

ai—i

tiloa (trailokya), tihāka (traidhātuka).

§ 4. (a) All vowels, except ṛ, ai and au generally remain unaltered. But sometimes there is shortening or weakening with or without the loss of the quantity of the syllable.

aggi (agra), bhanti (bhrānti), maha (mahā), disa (daśa), kana (koṇa), isāna(īśāna), juna (yoni), dia (deva), kajja (kāya), saṃsara (saṃsāra), sesa (śīrṣa), dhāa (dhātu), viālu (vetāla).

(b) Sometimes there is the opposite tendency of lengthening the vowel, even at the cost of quantity.

bhāini (bhagini), māi (mayi), dveya (dvaya), jāla (jala), guṇā (guṇa), mānu (manaḥ).

§ 5. The ā of feminines is sometimes shortened, though in some cases the shortening might be due to metre.

māya (māyā), daṭṭha (daṃṣṭrā), reha (rekhā), pūa (pūjā), majja (majjā), soa (śobhā).

§ 6. The ī of feminines is sometimes shortened also, though in some cases the shortening might be due to metre.

ḍāini (ḍākinī), juini (yoginī), caāli (caṇḍālī), avadhūi (avadhūtī).

§ 7. Initial a, ā and u are in some cases dropped.

nudihi (anudivasam), nattha (anartha), nāhao (anāhata) jānaü (ajñāna), nanda (ānanda), sana (āsana), bharaṇa (ābharaṇa), roa (uraga), pāi (upāya).

§ 8. 'ya'-śruti :—This is not a peculiarity of any Prākrit or the Apabhraṃśa. This is due to the fact that 'ya', the real pronunciation of which is a compound sound of 'i' and 'a', is

pronounced as 'a' since long, and 'ya' is inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by its introduction. This phenomenon is very common in the Bengali language; cf. Bengali kuyā (—kūpaka), moyā (—modaka), etc.

sayala (sakala), rayaī (ravi), tihuyaṇa (tribhuvana), bhuyana (bhuvana), vairoyaṇo (vairocana).

§9. 'va'-śruti :—The real pronunciation of 'va' is a compound sound of 'u' and 'a'. But sometimes it is pronounced as 'a' (cf. jīva is pronounced as 'jīa'; divasa is pronounced as 'diaha' and so on); 'va' is also inserted to prevent the hiatus caused by the vocalization of consonants. Thus both the purposes, such as (1) the pronunciation of 'a' due to the vocalization of consonants and (2) the prevention of the hiatus, are served by the introduction of 'va'.

bīva (bīja), juviṇi (yoginī), pava (pada), jova (yoga).

Both ya and va are pronounced as a, for this reason the introduction of both ya and va is found in the same word and this insertion is, of course, due to the vocalization of consonants. Thus:

rājā—rāyā or lāvā; pada—paya or pava.

(B) CONSONANTS

The language of the Ḍākārṇava shows a very varying form of the Sanskrit consonants and generally agrees with the Prākrits.

§10. Initially all single consonants remain unaltered, with the exception of 'ya' and rarely others as in bhahma (brahma), bhinni (binni—dvi).

§11. Vocalization of consonants :—

ka—loa (loka), viasia (vikasita), saala (sakala), utāraa (uttāraka).

ga—joi (yogī).

ja—bhua (bhuja), bīa (bīja).

ta—ārāhia (ārādhita), dhāu (dhātu), mohia (mohita), mudia (mudita), viasia (vikasita), bhania (bhanita), gunia (guṇita).

da— āi (ādi), khea (kheda), satthānāi (saṃsthānādi).

pa and ba—sarūa (svarūpa), pāu (pāpa), rūi (rūpa).

ya—māi (māyā).

ra— heuka (heruka), anuttao (anuttara), sarīu (śarīra).

la—karāinī (karālinī), piggaa (piṅgala).

va—tihuaṇa (tribhuvana), bhāa (bhāva), sahāa (svabhāva), dia (deva), païttu (pavitra).

§12. Softening of consonants :—

ṭa to ḍa—maüḍa (makuṭa).

ta to da—bhadaa (bhṛtaka), vāda (vāta).

pa to ba—sarūba (svarūpa), rūba (rūpa).

§13. The aspirates of all classes, except the palatals, when alone, are generally reduced to 'ha'.

kha—mahāsuha (mahāsukha), muha (mukha), nihi (nikhila).

ṭha—pahia (paṭhita).

tha—nāha—(nātha).

dha—ārāhia (ārādhita), bohi (bodhi), samāhi (samādhi), viviha (vividha), bohaṇa (bodhana), ṇihi (nidhi).

bha—tihuaṇa (tribhuvana), paḍihāsa (pratibhāsa), sahāa (svabhāva), sohana (śobhana), hāu (bhāva).

§14. There is only one example of the change of 'ka' to 'ca' in the Ḍākārṇava :—sūcara (śūkara).

§15. na is sometimes retained as in Ardha-Māgadhī and sometimes it becomes ṇa.

nāha (nātha), tihuyana or tihuvaṇa (tribhuvana), vairoyaṇa (vairocana), sohaṇa (śobhana), puṇa (punar), jāna (jñāna), ṇihi (nidhi), nāi (nāḍi) puno (punar).

§16. ṇa is sometimes retained and sometimes changes into na. kāraṇa or kārana, guṇa, pamāṇa.

§17. ya changes into ja. In the Bengali language ya is pronounced as ja. The same practice is observed by Uriyā and in most cases by Hindī and Punjābī.

bhaja (bhaya), pameja (prameya), jahaa (yathā), tiija (tṛtīya), joga (yoga), jutta (yukta), indijaïu (indriyaka), visaja (viṣaya), junni (yoginī), jama (yaṃa).

§18. (a) Skt. ma changes into nasalised va (va̐) in the first instance, then into va and finally there is syncope of va.

panacaū (pañcama), nitta (nimitta), pahia (prathama), gaïao (gamitaka), gāi (gamya), nāo (nāma).

(b) On the contrary, Skt. va sometimes changes into ma.

jimma or jima (yat+iva), tima (tad+iva), jihmā (jihvā).

§19. (a) śa is retained—deśa, viśesa (viśeṣa).

śa changes into sa—suṇu (śṛṇu), sāsu (śvāsa), pāsa (pārśva), suala (śukla), sesa (śirṣa), sattu (śatru), sūna (śūnya), sira (śira), sukka (śukra).

śa changes into ṣa—saṣī (śaśī).

śa becomes ha—nāha (nāśa).

(b) sa is retained—satta (sattva), sahāva (svabhāva), salla (sakala), sarūa (svarūpa).

sa becomes ṣa—ṣaha (saha).

sa changes into ca—cahāi (svabhāva).

(c) ṣa is retained—kaṣaṇa (karṣaṇa).

ṣa becomes sa—viśesa (viśeṣa), usia (bhūṣita), sa (ṣaṭ).

ṣa changes into cha—chaṭṭha (ṣaṣṭha), chaya (—cha+ka).

syncope of ṣa—bīanu (bhīṣaṇa).

(C) COMPOUND CONSONANTS

§20. In the Ḍākārṇava compound consonants are treated variously and agree in a general way with the Prākrits.

(a) At the beginning of a word compound consonants drop the latter one, having ya, ra and va in the second place.

ya—dheya (dhyeya), dhāanu (dhyāni), vāpaī (vyāpnoti).

ra—papañcu (prapañca), ghāna (ghrāṇa), bamma (brahma).

va—sahāa (svabhāva), sarūa (svarūpa), sara (svara), sasaū (śvāsa), jalaïta (jvalita).

In some cases Svarabhakti takes place.

javara (jvara)

(b) Compound consonants, noninitially, are assimilated. The assimilation is of two kinds—(1) Progressive assimilation ; (2) Regressive assimilation.

(1) Progressive assimilation :—

vagga (varga), caüttha (caturtha), savva (sarva), jutta (yukta), kamma (karma), kanna (karṇa), sadda (śabda), jamma (janma), canda (candra), pamma (padma), cinna (cihna).

(2) Regressive assimilation :—

sunna (śūnya), aggi (agni), agga (agra), kumma (kumbha), cakka (cakra), vajja (vajra).

(c) Separated by Svarabhakti :—

suala (śukla), visamita (vismita), usahāma (uṣma), praeta (preta), laaṇa (lagna), dasara (dasra).

(d) In the Ḍākārṇava we find many examples of varṇopajana or addition of a letter or letters.

mahantu (mantra), boihi (bodhi), saaütta (sattva), viinaṭhaïo (vinaṣṭaka), saṃkiiataa (saṃketaka), aarudhoanu (avarodhana).

(e) Special compound consonants are specially treated.

(1) jña becomes ja—jāna (jñāna).

ma—ninnāo (nirjñata).

(2) kṣa becomes kka—mokka (mokṣa).

kkha—akkharu (akṣara), akkhaju (akṣaya), cakkhu (cakṣu).

kha—khudda (kṣudra), khahantaï (kṣayati), ukhita (utkṣipta), bhakhaïa (bhakṣita).

ja—jārahi (kṣārayasi), jārūoa (kṣārita).

ha—pahaa (pakṣaka).

(3) dhya becomes jja—majja (madhya).

(4) ddha ... jja—sijja (siddha).

(5) śma ... ma—masānu (śmaśāna).

§21. Sporadic double consonants—The language of Ḍākārṇava shows double consonants, though there were none in the original. In many cases they are due to analogy, in others, due to metre.

salla (sakala)—the loss of a in saala—sakala, has caused the doubling of la in compensation.

kajja (kāya)—the shortening of ā requires the doubling in compensation.

vissaü (viṣaya)—on the analogy of vissaya where ssa is legitimate.

junni (yoginī)—the loss of i has caused the doubling.

akkasu (ākāśa)—the shortening of ā requires the doubling of ka in compensation.

pavissa (praviśa)—the doubling is *metri causa*.

binni (dvi)—on the analogy of tinni (trīṇi) where the doubling is legitimate.

puṇṇa (punar)—on the analogy of puṇṇa where ṇṇa is legitimate.

ikka (eka)—the weakening of e necessitates the doubling of kka.

nassa (nāśa)—the shortening of ā has caused the doubling of ssa.

rajja (rāja)—doubling due to the loss of ā in rāja.

ragga (rāga)—the shortening of ā has caused the doubling of gga.

laggaī (lagati)—where perhaps the doubling consonant is due to the change of conjugation, lag being regarded as of the 9th class.

§22. In one case only the compound consonant is simplified and the preceding syllable gets an anusvāra as a compensation.

sambha (sarva).

II. MORPHOLOGY

(A) INFLECTION

§23.—a bases of Masculine and Neuter genders.

	Singular	Plural
Nom.		
Masc.	bhāva, sahāva, ragga, viragga, vairoyaṇo, dhammu, bhua, janu, loa, bheu, bāla, vajjadharu, naru, buddha.	
Neut.	citta, cakku, dukkha, rūa, bīo, tattu.	akkharaï.
Acc.		
Masc.	sahāa, sara, papañcu, moha, bhāi, pammattha, loa, pammu.	
Neut.	jāna, maraṇa.	
Inst.		
	sahāvaï, bohicittahaï, sarūbaï, punnaï. sarūiṇa, mohaï, visaï.	praāṇaï.

	Singular	Plural
Abl.	randa, majjā.	
Gen.	māggaha, puraha, vaggaha, vaggasa, dantaha, sūnaha, vajjaha, heyaha, bīosa, vaggassa, matthassa, jānaha, guṇaha, sattahu, vīrahu, loaha, kājaha, saṃsāraha.	loaṇa.
Loc.	mathaï, kannaï, kuṇḍaï, muḍaï, maüḍaï, pamme, majji, anṭhe.	
Voc.	citta, vajadharu.	

§24.—i bases Masculine are not very numerous in the language of the Ḍākārṇava.

Nom. manaü

Inst. vihinā

Loc. samāhia.

§25.—u bases are not also numerous.

	Singular	Plural
Nom.	dhāu, hetaü, paü, pasu	dhātaha, guravo
Acc.	sattu	
Inst.	bhihinā	
Voc.	pabhu	

§26. There are no—ṛ bases in the language of the Ḍākārṇava. There are only two examples of—ṛ bases which are of course treated as—a or—u bases.

Nom. ūsaïu, haddaü.

§27.—ā bases feminine.

Nom. sajjaa.

Acc. karuṇā.

Inst. gāhaī.

Abl. māiaï.

Gen. dharaï, sahadhanāi.

Singular **Plural**

§ 28.—i or—ī bases feminine. These have merged into each other so completely that except in some rare cases, no distinctive characteristic of—ī bases is left behind.

Nom. uatti, ḍāini, nāi, sijjaü, caāli, juini, boi.

Acc. juani, uti, bohi.

Gen. bhanati, gahaïa, nāhii, ḍāinīa, boihi.

Loc. bohi.

Voc. bhāini, caṇḍāvaï.

§ 29. The consonantal bases have lost their characteristics and vowel bases are formed in their stead either by the addition of 'a' to the consonant or by dropping it.

Nom. janaï, jagu

Acc. kamma.

Abl. manā

Gen. nabhaha, kamaï, sirayi, bammaha, sirasa, maṇaha, kamaha. jaganu

Loc. kamme, jagaï, siraï, sirasi.

(B) Pronominal Inflection

§ 30. First person.

	Singular	Plural
Gen.	mahu	
Loc.	māi, maï	

§ 31. Second person.

Nom.	tumma, tumi, tu, tummi, to	
Gen.	tummihu	

§ 32. The base jo, Sanskrit yad.

Nom.	jo, ji
Inst.	ji, jina

§ 33. Demonstrative tad.

Nom.	so, sa, tā
Gen.	tasu, tassa

§ 34. Sanskrit kim.

Nom.	ko, ke
Inst.	ke

§ 35. Sanskrit idam.

Acc.	i
Gen.	assa

§ 36. Sanskrit adas in Neuter.

Nom.	aha

§ 37. Sanskrit sarva.

Nom.	sabhu, sabbha
Gen.	savaha, sabbhahu, sabbhaha, savvahu

§ 38. Pronominal adverbs.

jimma, jima, tima, jemanta.

§ 39. Numerals.

(a) cardinal.

akku, ikku, vikka, eku.
dvi, bhinni, bhi, dvaï.
ti, tinni.
ca, cauraï, caü.
pañca.
chaya, cha, sa.
satta.
aṭṭha.
nava.
daśa, disa.
dvadisa, dvaadassa.
dasatea.
caüdasa, caüddasa.
tayaïsaï (trayastriṃśat).
sata.
saasa (sahaśra).

(b) Ordinal.

pahiaṃ, pahaïya.
vinni, bhinni, bhini.
tiija, tinni, tiṇṇo, tinna.
caüttha, caü.
panacaü, panacama.
aṭṭhae. dasosa (ṣoḍaśa).

(c) Adjectival.

dveya.

(d) Adverbial.

ikallu, bhinni.

III. Conjugation

§ 40. Present Tense.

Singular **Plural**

2nd. acchasi, bandhasi, jāī (yāsi), nibohaï, jārahi, parahu, acchaï.

3rd. calaï, gahantaï, bhāi, haï, jalati, jāi (jānāti), ṭhāi, marui, janaï, vāpaï, laghaï, laggaï, hūi, bhu, saṇaṭhaï, nāsaï, uārui, pumadi, ho (bhavati), uddaï, uṭhati, pāi, bhanti.

§ 41. Imperative.

2nd. hara, rama, utārahu, suṇu, saro, karahu, viharahu, ramahu, rajjahu, pameju, karo, dharu, chaḍahi, pavissa.

3rd. laggaü, uṭhao, jārūo, hao.

§ 42. Future.

2nd. pābuhu.

§ 43. Causative.

(a) Present Tense.

3rd. upattaï, tarahabaï.

(b) Imperative.

2nd. rāmaya.

§ 44. Passive voice.

(a) Present tense.

3rd. disaï, dissaï, dahaï, bhajjaï, dijao, kkappaï, dissa.

Singular **Plural**

(b) Imperative.
3rd. dikkhadaü
§45. Denominative.
ānandaï, ravaravaï.
§46. Present Participle.
kamanta, maranta, pahanta, sijjantu.
§47. Past Participle.
ārāhia, ūsia, jutta, jahaleo.
§48. Gerund.
laï, pahigahiaï, gahuao, gahaï.
§49. Potential Participle.
upasamaharaüi, bhaṇiabbhaṃ, nimanta.

IV. Number

§49. Generally the plural is expressed by the singular in the Ḍākārṇava as in the old Bengali. Thus :

kamma, visaja, indiya, randa.

§50. But specific plurality is expressed or implied in the following ways :—

(a) By composition with the collective words, such as, sarva, sakala—all, jana—men, jāla—net and vṛnda—heap. Thus :

loa-sabbha, tihuyaṇa-sabbha, manto-sayala, juvani-sayala, juvaṃni-jana, juini-jālu, juvaṇa-vinda.

(b) By the use of specific numerals. Thus : caü-paï, paa-caüaddasa.

7. Prosody

As regards prosody it is useless to say that no rules are in full existence in the Apabhraṃśa verses of the Ḍākārṇava. The prosodic range of the verses of the present work, the arrangement of their numbers, their metrical systems—all are intimately connected with the conditions of their musical expression. For this reason, the Sūtras of the Prākṛta-Paiṅgala and the Chando-

nuśāsana of Hemacandra which are said to apply to the oldest poems of Northern Indian vernaculars, will not be applicable here in toto, as I have already tried them very minutely. I am quite sure that this will not satisfy many of those who are the staunch followers of the laws of the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, but I can not help it and must face hostile criticism by making my critics sure of the fact that I do not abruptly deviate from these two famous works and that the metres enumerated in the present work, are used in the composition of verses designed to be sung ; for this reason variation of long and short lines is seen and the rigid rules of metrical arrangement are not in full swing.

I have given the names of metres in the present work, according to the Prākṛta-Paiṅgala and the Chandonuśāsana, though in some cases the lines vary in length and are imperfect in structure.

The metres of the Apabhraṃśa verses of the Ḍākārṇava are mātrāvṛtta and most of them are 'Copāī', 'Caupāī' or 'Pādākulaka'. I have discussed them in their proper places and for this reason I think it needless to repeat the same thing here.

8. Prefatory Remarks

The present edition has been arranged in the following way :—

(1) Emendatory Text.

(2) Chāyā.

(3) Text, published by Mm. Dr. H. P. Śāstrī in the Bauddha Gān O Dohā.

(4) Tibetan Translation.

(5) Notes.

I did not dare to give the English translation of the present work, which, owing to its elliptical sentences, obscure and obsolete phraseology and many technical terms of the Vajrayāna was a work of very considerable difficulty.

In the Chāyā I did not strictly follow the rules of Sandhi and Samāsa in order to make it lucid and expressive.

डाकार्णवः

STUDIES IN THE APABHRAṂŚA TEXTS OF THE

ḌĀKĀRṆAVA

I

सुणु सुणु बोहि हो पपञ्चुगओ
ण कमन्त उतारअ चित्त हुअ ।
मायि सहावइ अच्छसि तुम्म
तिहुअण सल्ल उतारअ जिम्म ॥

शृणु शृणु बोधिं प्रपञ्चगतं, न कामयमानमुत्तारकं चित्तं भवति ।
मायास्वभावेऽसि त्वं, त्रिभुवनस्य सकलस्य उत्तारको यथा ॥

सुणु सुणु बोहिय पञ्चुगओ, णकमन्त[1] उतानक[2] चित्तमाय[3] ।
सइ इहावइ[4] अटसि[5] तुम्म, तिहुअण सल्ल उतार अजिम्म[6] ॥

1. A. न कमन्त ।
   N. ×क×न्त ।
2. A. उतारक ।
   N. उतार× ।
3. A. चित्त ।
   N. चित्त× ।
4. A. मायि सहावइ ।
   N. मायि × × × इ ।
5. A. N. अच्छसि ।
6. A. उतारयं अजिम्म ।
   N. उतारअ जिन्त ।

gson gson byaṅ chub spros son paḥi /
sems can bsgral baḥi sems med pa /
sgyu maḥi raṅ bshin khyod bshugs nas /
khams gsum ma lus bsgral bar mdzad //

Notes

Sunu—śṛṇu. Literally it means "Hark" or "Hear"; but here it is used in the sense of "Awaken". The Tibetan equivalent of this word is "gson", meaning "to live" (Skt. jīv), but in this work it is found to have been used in the sense of "to hear" (Skt. śru) ; cf. 'suṇu suṇu tummi'... ; and its Tibetan translation is 'gson cig....'—XXI.

bohi—Acc. Sing.

suṇu suṇu bohi—Awaken, awaken (thy) bodhi (enlightenment).

ho—It has been used here as expletive.

papañcugao—papañcugau—prapañcagata.

prapañca—Phenomenon ; cf. 'prapañco hi vāk'—MV. p. 373, L. 9 ; 'evaṃ tāvatkarmakleśā vikalpataḥ pravartante। te ca vikalpā anādimat-saṃsārābhyastāt jñānajñeyavācyavācakakartṛkarmakaraṇakriyāghaṭa-paṭamukuṭaratharūpavedanāstrīpuruṣalābhālābhasukhaduḥkhayaśo'ya-śonindāpraśaṃsādilakṣaṇādvicitrātprapañcādupajāyante'—MV. p. 350, L. 13-15.

ṇa—na—'ṇ' and 'n' are used indiscriminately in the present work. This shows that the cerebral 'ṇ' sound was lost.

kamanta—Present participal form.

Add 'hua' after 'citta'.

hua—bhavati, PP. p. 345, 1 ; p. 581, 1.

papañcugao ṇa kamanta utāraa citta hua—This is a queer construction. We would rather expect 'ṇa' to be construed with 'hua', and this is also supported by the Tibetan translation, 'med pa'.

māyi—māyā which is 'prajñā'—'māyā prajñā ca bhaṇyate (bhaṇyate)' —Commentary on Song No. 15 of the *Āścaryacaryācaya*.

सहावइ—Loc. Sing. of-*a* base.

acchasi—It is derived from Skt. 'as'—to be, with the inchoative 'ccha', and this has been recognised by Hemacandra IV. 205 and Kramadīśvara IV. 10. But Pischel derives it from 'ṛccha' (§480), which would of course, give 'accha' in Prakrit. I think that Pischel's derivation is not right in the present case as it does not suit the sense.

tumma—Really speaking, this form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nom. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

tihuaṇa—tribhuvaṇa.

salla—saala—sakala—cf. Tib. 'ma lus.' The loss of 'a' in 'saala', has caused the doubling of 'la' in compensation.

jimma—It is a synonym of 'yathā'. Its derivation seems to be from yat + iva —ja + iva—jiva—jivâ—jima. Here the doubling is due to rhyme.

Metre—Copāi, 15 mātrās. Final syllable is short.

II

इहइ ण भाव अभाव ण रगूग
विरगूग सणठइ ओवण रज्ज ।
मज्जठिओ अओ धम्मु ण रज्जहु
रज्जहु वज्ज विणिधम्मु पमेज्जु ॥

इह हि न भावोऽभावो न रागो विरागः संनश्यत्यत्र पुनारज्य ।
मध्यस्थितेऽत्र धर्मे न रज्य रज्य वज्रेऽभिन्नधर्मे प्रमोदस्व ॥

इह[1] ण भाव सभाव ण रग्ग, विरग्ग स णठइ ओवण रज्ज[2] ।
मज्जठिओ अओधम्मु ण रज्जहु[3], रज्जहु वज[4]विणिधम्मु पमेज्जु ॥

1. A. N. इइह । 3. N. रज्जुहु ।
2. N. रज्जु । 4. A. N. वज्ज ।

dños poḥi raṅ bshin ḥdod chags min /
bral baḥi dgaḥ ba ñams pa ste /
de la ḥaṅ dgaḥ ba mi bya ḥo /
de gñis dbus na gnas pa yi /
chos de la yaṅ dgaḥ dmigs med /
dbye ba med pa yi ni chos /
rdo rje la ni dgaḥ bar gyis[1] //

1. X. bgyis.

NOTES

i—as expletive.

bhāva—existence.

Read 'abhāva' for 'sabhāva'; 'a' and 'sa' are often cofused. Dr. P. C. Bagchi reads here 'abhāva' with the help of the original manuscript of the Durbar Library of Nepal. I also agree with Dr. Bagchi as the sense of 'abhāva' suits here better. According to the Tibetan translation it is 'svabhāva' (=raṅ bshin).

ragga from rāga—is made to rhyme with 'rajja'.

viragga from virāga—on the analogy of 'ragga'.

सण्ठइ—saṃnaśyati.

ovaṇa—ovuṇa—o-puna—ava-punaḥ ; cf. jaün, taun, kaun, kon.

rajja—Imperative mood, second person, singular number.

majja—majjha—madhya.

ṭhio—ṭhiu—ṭhia—sthita.

ao—āo—āu—āa—āta—atta—atra.

dhammu—dharma. Here 'dharma' means 'the Path'.

अनुत्पन्ना इमे भावा न धर्मा न च धर्मता ।
आकाशमिव नैरात्म्यमिदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 12, L. 9-10.

अभावाः सर्वधर्मास्ते धर्मलक्षणवर्जिताः ।
धर्मनैरात्म्यसम्भूता इदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 12, L. 14-15.

अनुत्पन्नेषु धर्मेषु न भावो न च भावना ।
आकाशपदयोगेन इति भावः प्रगीयते ॥ —GST. p. 12, L. 19-20.

प्रकृतिप्रभास्वरा धर्माः सुविशुद्धा नभः समाः ।
न बोधिर्नाभिसमयमिदं बोधिनयं दृढम् ॥ —GST. p. 13, L. 3-4.

rajjahu—Imperative mood, second person, singular number.

Vajja—vajra.

Vajra (Tib. rdo rje.) literally means 'diamond' and it is generally translated as 'thunderbolt'. It symbolizes 'Śūnya', as we find in the *Advaya-vajrasaṃgraha* :—

दृढं सारमसौशीर्यमच्छेद्याभेद्यलक्षणम् ।
अदाहि अविनाशि च शून्यता वज्रमुच्यते ॥ —AS. p. 23, and 37.

It is believed by the Northern Buddhists that Buddha wrested the Vajra from Indra and adopted it as the Buddeist symbol. We think that the

Vajra with its three close-pointed darts (त्रिसूचिकं भाववेइज्रम्—*Ḍākārṇava*, Paṭala XII) represents collectively the Buddhist Tri-ratna (the three jewels)—Buddha, Dharma and Saṃgha (Buddha, the Law and the Community).

biṇi—abhinna (Tib. dbye ba med pa.)

dhammu—Here 'dharma' signifies 'Nirvāṇa'.

वज्ज विणिधम्मु—'Vajra' is identical with 'dharma' (=Nirvāṇa), i. e., 'Vajra' and 'Nirvāṇa' are one and the same.

pameju—Imperative mood, second person, singular number.

Metre—Copāi, 15 mātrās.

III

धम्माधम्मु जइ अत्थगिओ
ताइ तु बन्धसि बोहि मानु ।
सिज्ज सुरासुर सेह हेओ
तुट्टइ आवइगइ निजाणु ॥

धर्माधर्मौ यत्र अस्तं गतौ तत्र त्वं बध्नासि बोधौ मनः ।
सिद्धः सुरासुरः स हि भवति त्रुट्यत्यायातिगती[1] निजानाम् ॥

1. The real Skt. form should be 'गत्यायाती.'

धम्माधम्मु जइअ-थगिओ, ताइतु बन्धसि बोहिमान् ।
सिज्ज सुहासुह सेह हेओ, तुटइ आवह गह[1] निजारणु ॥

1. A. अवहगह । N. अवगह ।

chos dan chos min gan du nub /
byan chub der ni sems bzun gyis //
grub pa lha dan lha ma yin /
* * * * * * //

Notes

जइ—yatra. 'yattado ḍai'—SBC. iii, 3, 14 ; ODB. p. 841.
Read अत्थ for अथ.
attha—asta.

gio—giu—gia—gaya—gaa—gata.

धम्माधम्मु जइ अत्थगिओ—Where both 'dharma' and 'adharma' have disappeared.

ताइ—'त' has got to be long metrically.

तइ—tatra. ODB. p. 825.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.

बन्धसि—Present tense, second person, singular number.

मानु—'म' is long due to metre.

ताइ तु बन्धसि बोहि मानु—Fix your mind on that 'bodhi' (supreme knowledge).

सज्ज—One who has obtained perfection (Siddhi). This is a noun form and I think it is derived from the verbal root सिज्झ (Skt. सिध्). The real form should be सिज्झ (=सिद्ध).

Read सुरासुर for सुद्दासुद्द as the former is supported by the Tibetan translation and it also gives a better sense.

सेह—cf.—

ऐसन आयलि तपनक गेह ।
पूजा उपहार तँहि राखलि सेह ॥ ८ ।

—Vidyāpati, Song No. 275

In the Gopīcandrer gān,—

এহি রাজ্যে ছিল বাজা রোজা ধন্বন্তরি ।
স্ত্রীর ঠাই মর্ম্ম কহি সেহ গেল মরি ॥—p. 437

Again—

সর্ব্বদেবের গুরু হয় নামে বৃহস্পতি ।
সেহ কেন না ছাড়িল আপনার যুবতী ॥
অগস্ত্য নামে ছিল মুনি সকলের প্রধান ।
সেহ কেন স্ত্রী ছাড়ি না করিল ধ্যান ॥
সাতকাণ্ড রামায়ণ রচিল বাল্মীক ।
সেহ কেন না ছাড়িল আপনার স্ত্রীক ॥—p. 466

हिओ=भवति (Tib. yin.).

tuṭṭai—truṭyati.

Read आवइगइ for अवह गइ.

आवइ—āyāti—Coming.

गइ—gati—Going.

आवइगइ=गमनागमनम् ।

Read निजाणु for निजारणु as the latter does not give any sense, nor is it allowable by metre.

निजाण—Gen. plural.

Metre—Vajra, 14 mātrās. 3 at the end of the first and third pādas is short according to the following rule of Prakrit prosody—

इहिआरा बिंदुजुआ एओ सुद्धा अवरमिलिआ वि लहू ।
रह वंजणसंजीए परे असेसं वि होइ सविहासं ॥

IV

पहिअं वैरोयणो नाहो नाभिठिअ अधगुण जुत्तओ ।
उठओ सासु गलजन्तह तिहुवण दीवोपम जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरो येमन्तो जाव सषी वामगाहणो ।
भिन्नि सोहणोइ मन्त इवरो मन्तोतिभणो जनइ जुअनि ॥

प्रथमं वैरोचनो नाथो नाभिस्थितोऽधोगुणयुक्तकः ।
उत्तिष्ठतु श्वासो गलपर्यन्तं ह त्रिभुवनदीपोपमो यथा ॥
अन्यमन्त्रः स-परो यथा, यावत् शशी वामग्राहणः ।
बिन्दुशोभनो हि मन्त्र इतरो मन्त्र इति भण जनयति योगिनीम् ॥

पहिअं वैरोयणो[1] नाहो,[2] नाभिठिअं[3] मधगुण जुतुओ ।
उठओ सासु गलजन्तह, तिहुवण दीवोपमै जुहओ ॥
अन्यमन्तो सवरोयमन्तो । जावो सषो[4] वामगाहणो[5] ।
भिन्नि सोहणोइ[6] मथुइवरो । मन्तोतिभणो जनइ जुअनि ॥

1. N. वैरोचणो । 4. A. सषी ।
2. N. नामा । N. सषि ।
3. N. नाभिठिअ । 5. N. ०ग्राहणो ।
6. N. सोहनोइ ।

thog mar rnam snaṅ mgon po ste /
re mo sum skor te ḥog gnas //
laṅs nas mgrin paḥi bar du hgro /
sa gsum sgron ma ltạ bur som //

gshan paḥi sṅags ni sa mthaḥ ḥdra /
de las zla ḥbab gyon nas so //
sṅags ḥdi thig les rgyan pa ste /
sṅags ni rnal ḥbyor ma skyed po //

NOTES

pahiaṃ—prathamam. (Tib. thog mar.)

Vairoyaṇo—Vairocanaḥ—He is the chief of the five Dhyāni Buddhas. Vairocana is derived from Vilocana· or 'Virocana' which means 'eye' or 'light'. Tib. rnam = Skt. 'vi', and 'snaṅ la.' = light. He is Vairocana, because he enlightens all with the light of wisdom and conducts them along the path of Nirvāṇa. In the *Cittaviśuddhiprakaraṇa* of Āryadeva we find that he presides over the eyes. He is white in colour which represents wisdom (cf. The white colour of the goddess Sarasvatī) and he has the *dharmacakramudrā*, as symbol of the union of Wisdom with Matter.

nāho—nāthaḥ

nābhiṭhia—nābhisthita—Seated on the Manipūra Cakra also called Nābhipadma, which is at the spinal centre of the region of the navel.

There are six centres of Consciousness (Caitanya), called Cakras or Padmas, which are the seat of Śakti (Energy) inside the Meru or the spinal column. These are—(1) Mūlādhāra, (2) Svādhiṣṭhāna, (3) Manipūra, (4) Anāhata, (5) Viśuddha and (6) Ājñā.

The Mūlādhāra Cakra is the first lotus which is at the spinal centre of the region between the genitals and the anus. It is the root of the Suṣumṇā Nāḍī. Above the Mūlādhāra, at the spinal centre of the region above the genitals, is the Svādhiṣṭhāna Cakra, the second lotus. Above it, at the spinal centre of the region of the navel, is the lotus Manipūra (Nābhipadma). Above the Nābhipadma is the Anāhata which is in the region of the heart. Next above it, is the lotus Viśuddha, in the region of the throat. Above the Viśuddha, at the centre of the region between the eyebrows, is the lotus Ājñā.

Read अधगुण for मधगुण, as अ and म are often confused. Tib. ḥog (=Skt. अधः).

adhaguṇa—adhoguṇa

अधोगुण = तमोगुण which is the Suṣumṇā Nāḍī. Cf.—सुषुम्णा तमोगुणमयीति।—Commentary on the *Saṭcakranirūpaṇa*.

Read जुत्तओ for जुतओ.

juttao—जुत्तउ—yuktaka.

अधगुण जुत्तश्रो—United with the Suṣumṇā Nāḍī.

uṭhao—uṭhau—uṭṭhau—uttiṣṭhatu—Imperative mood, third person, singular number.

Sāsu—śvāsa—This form is Nom. singular.

Read गलजन्त for गलजन्तु.

गलजन्त—Combination of गल and पर्यन्त. Tib. mgrin. paḥi. bar. du.

उठश्रो सासु गलजन्तु—Let the wind pass from the Mūlādhāra Cakra to the throat i. e., the Viśuddha Cakra.

ह—It is a particle used for emphasizing the preceding word. We find the frequent use of this word even in the Rigveda, Brāhmaṇas and Sūtras. It is translatable by 'indeed', 'verily', etc. It is derived from घ=indeed, verily, etc, (=Gk. re), Cf.—

अपणा मांसेँ हरिणा वैरी ।
खनह न छाडअ भुकुअ हेरि ॥

—ACV. 6, 2.

सहजे निच्चल येन किय समरसे निअमण राअ ।
सिद्धे सो पुण तक्खणे णउ जरमरणह स भाय ॥

—DKK. 19.

tihuvaṇa—tribhuvana.

Read दीवोपम for दीवोपमे, as there is a slight difference between the signs of अ-कार and ए-कार.

juha—yatha.

O—U—This particle is used here as an ornament of speech.

सवरो—Combination of स and पर.

Read येमन्तो for यमन्त. Tib. ḥdra.

Yemanto—yemanta—ye-manta—ye-mant. Cf. एमन्त, तेमन्त, etc.

jāva—yāvat.

Saṣī—śaśī. This interchange shows that there must have been one sound for the three sibilants (श, ष and स) and that is palatal and this is due to Māgadhī influence. Śaśī (Moon)—the feminine, or Śakti-rūpā Nāḍī Iḍā, on the left.

bhinni—bhinnu—binnu—bindu. Tib. thig. le.

sohaṇo—śobhanaḥ

i—hi

Read मन्त for मण्ड. Tib. sṅags.
ivara—iara—itara—Here Va-Śruti has taken place.
manto—mantraḥ.
ti—iti. Pischel § 92 and 143.
भणो—Imperative mood, second person, singular number.
जनइ—janayati.
juani—yoginī—Acc. singular.

———

पुणो द्धय भनिअं भइ धीयणो मारणु जीवणो दायणो हि ।
पास द्धि भिन्नि ठइअ मत्थ आहु भिन्नि
यवगूघ सनठइओ बीओ अन्तो ॥
वाहणो महण बोइ मागूगह इअं सूचरनीहि बीअं
आआरकहन्नाभरणो दसोसकहलाधर ठइअ रवइ भोरणो ॥

पुनर्द्वयं भनितं भवति ध्यानं मारणं जीवनं दानं हि ।
पार्श्वे द्वौ विन्दू स्थितौ, मस्तेऽथवा बिन्दुः (स्थितः)
य-वर्ग-संस्थितं बीजमन्तम् ।
वाहनं महाबोधिमार्गस्येदं शूकरीबीजम् ।
आ-कार-कर्णाभरणं षोडशकलार्द्धस्थितरव्याभरणम् ॥

पुणो द्धय भनिअं[1] भइ धीयणो[2], मारणु जावणो दायणोहि ।
पासद्धि भिन्नि ठइअ मथूथनाहु[3] भिन्नि,
यवघ्घसन ठिइओ[4] चीओ[5] अन्तो ॥
वाहणो महण[6] बोइ मागूगइ, इअं सुच्चरनाहि बीअं,
आआरकहन्नाभरणो हसेसि[7] कहल धिरठइ रवह भोवणो ॥

1. N. भनिअ.
2. N. धीयनो.
3. N. मधोनाहु.
4. N. ठिइउ.
5. A. N. बीओ.
6. N. गहन.
7. N. हससि.

slar yaṅ sa bon gṅis pa brjod |
gyas pa ñi ma bskyed pa ste |
logs su gṅis phye mgor thig le |
aa sṅeḥi mthaḥ yi sa bon no |
byaṅ chub sems chen ḥbab lam mo |
ḥdi ni phag moḥi sa bon yin |
ā yi yi ges mthar rgyan pa |
bcu drug jla phyed ni mas rgyan ||

NOTES

puṇo—punar.

Read इय for इंय.

bhaniam—bhaṇitam. Here न is used for ण. We find many other similar instances in the present work. This shows that the cerebral ṇ sound was lost.

भइ—bhavati.

dhīyaṇo—dhyāna.

māraṇu—māraṇa.

Read जीवणी for जावणी. Tib. bskyed pa.

dāyaṇo—dāna

हि—It is a particle denoting—indeed, surely,

pāsa—passa—pārśva. Skt. पार्श्व is derived from पर्शु (a rib). Cf. —

কার পান চুন নাহিঁ খাওঁ ।
কাহারো পাস নাহিঁ জাওঁ ॥—SK. p. 64.
আজ্ঞা দিল ভবানী পাইলা তুদ্ধি আশ ।
বর পাইলা চল তুদ্ধি সত মাএর পাস ॥—GV. p. 21.

bhinni—bindu.

ठाइअ—sthita.

Read मत्थ for मथ्‌थ.

mattha—masta—on the top.

Read आहु for नाहु.

āhu—athavā.

bhinni—bindu.

Read वग्घ for वघ्घ.

vaggha—vaggha—varga.

Read ठइश्रो for ठिइश्रो and सन-ठइश्रो as one word.

सनठइश्रो—सनठइउ—saṃsthita.

bīo—bīu—bīja.

यवग्ग्घ सनठइश्रो बीश्रो अन्तो = व-कारः.

mahaṇa—mahān. Tib. chen.

māgga magga mārga.

māggaha—Gen. singular of—a base.
iaṃ—idam.
Read सूचरनीहि for सूचरनाहि.

sūcaranī—śūkariṇī. We dot come across with such a femine form in Sanskrit. In Sanskrit the feminine of śūkara is śūkarī.

sūcaranīhi—Ge. singular.

śūkarī bīja = vārāhī bīja = ta-kāra.

Read दसोस for हसेसि.

दसोस—Combination of दश (ten) and षट् (six) = Skt. षोडश. Tib. bcu drug.

Read कहलाधर for कहल धिर.

दसोसकहलाधर = षोडशकलार्द्ध. Tib. jla phyed. षोडशकल is the name of Candra (the moon) and अधर—अरध—अर्द्ध.

Read ठइअ for ठइ.

ठइअ—स्थित.

Read रवइ for रवह.

रवइ—रवि—The sun. The sun-dix represents bindu.

दसोसकहलाधर ठइअ रवइ = चन्द्रविन्दु—Moon-like spot, the sign for the nasal ँ.

भोरणो—आभरण. Tib. rgyan.

यवग्ग पहिअं बीअं हेरणो भुअणगुण जोइ,
दसतेअ सरभूसणो सुअल पहअ कल हु।
तिल सहिअ दीयन्नानन्द चउत्थइ ॥

य-वर्ग-प्रथमं बीजं हेरम्बभुवनगुणयोगि,
त्रयोदशस्वरभूषणं शुक्लपक्षककला खलु।
तिलसाहितदीप्यमानानन्दश्चतुर्थो हि ॥

यवग्ग पहिअ' बीअ' हेरणो भुअणगुणं जोइ,
दसतेअ सरभूसणो सुअल पहेअ[1] कलहु ।
तिल सहिअ दीयन्नो नन्द चउत्थइ[2] ॥

1. A. N. पहअ. 2. N. चत्थइ.

ya sṅchi daṅ poḥi sa bon ni /
sbyor bas sa gsum rlun yon tan /
dbyaṅs kyi bcu gsum pas rgyan gdab /
dkar poḥi phyogs kyis mgo bor rgyan /
thig le daṅ ni bcas pa ḥbar /
dgaḥ ba bshi pa dag pa ḥo //

NOTES

यवग्ग पहिअ' बीअ' = य-कार.

हेरणो—हेरम्ब—The wing. Tib. rlui. I think Skt. 'Heramba', also written as 'Herambha' (= Name of Gaṇeśa) has come from the Tibetae word, bhe. ram. bha,' meaning 'a name of the wind.' In the Ṛigveda we find that Maruts are the Gaṇas of Rudra. Gaṇeśa (= Lord of Gaṇas = Lord of Maruts) is a title of Śiva who is known as Rudra. Therefore Gaṇeśa, an epithet of Heramba, must have some connection with the wind. This justifies the origin of the word, 'Heramba' or 'Herambha', from the Tibetan word, 'bhe. ram. bha.' And I discard the theory of the origin of this word (i. e. Heramba) from the Dravidian language.

joi—yogi.

हेरणो भुअणगुण जोइ—has the connection with the qualities of the wind (हेरम्ब) and the earth (भुवन), i. e. it is connected with the Anāhata Cakra as well as the Mūlādhāra Cakra.

दसतेअ = त्रयोदश. Tib. bcu gsum pas.

सर—स्वर—A vowel.

दसतेअ—सर—the thirteenth vowel i. e., o.

suala—sukala—śukla.

pahaa—pakṣaka. 99P. § 489.

kala—kalā—The ā of the feminine sign is shortened here.

hu—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

तिल is here बिन्दु—The nasal sound which is marked by a dot above the line (अनुस्वार).

Read दीयन्नानन्द for दीयन्नो नन्द.

दीयन्नानन्द—Combination of दीयन्न which is the Present Participial form and आनन्द.

cauttha—caturtha.

There are four kinds of ānandas—(1) ānanda, (2) paramānanda, (3) sahajānanda, and (4) viramānanda—AS. p. 32.

आनन्द चउत्थ = विरमानन्दः ।

i—hi.

यह वगुगहन्तोइ सुहरूअ उसर सनिरुहण जुत्तओ
चन्दभिन्न सेस लगन जारुओ अ दिहसइ ॥
सवरकूखरो अनाहो रइसन सनठिअ चउसरगिहो
कहणदेश हओ कलरद चन्दभिहिना
भूसउ मत्थअ रागहन्तो सहाव ॥

य-स्य वर्गस्यान्तं हि सुखरूपम् उ-स्वर-संरोहण-
युक्तकं चन्द्रबिन्दुः (तस्य) शीर्षे लग्नो ज्वाल-
यतु च दिवसं हि । स-पराक्षरम् अनाहो
रव्यासनसंस्थितं चतुर्थस्वरग्रहः कर्णदेशो
भवतु, कलार्द्धचन्द्रबिन्दुना भूषितं मस्तकं रागस्यान्तः स्वभावः ।

पहवग्गहन्तोइ[1] सुहरूअ, उसण[2] सनिरूतण[3] जुतुओ[4] ;
चन्दभिन्न सेस लगन जारुओ[5] अदिहसइ ॥
सवरक्खरो अनाहो[6] रइ ; सन सन[7] ठिअ ; चउसरगिहो
कहण[8] देश[9] हओ[10] कलेरद[11] चन्दभिहिना
भूसउ मथअ[12] रागहन्तो सहाव ॥

1. A. N. यह०.
2. N. उसन.
3. N. सनिरूतन.
4. N. जुत्तउ.
5. N. जारुउ.
6. N. नाहो.
7. N. सर.
8. N. कहन.
9. N. देस.
10. N. हउ.
11. N. करेलद.
12. N. मठअ.

ya sṅehi mthaḥ ma bde baḥi gzugs /
o yi yi ge shon ldan pa /
mgo bor zla phyed ñi mas mnan /
sa yi pha rol gshom med pa /
ñi ma yi ni gdan la gnas /
dbyaṅs kyi bshi pa rna druṅ bzuṅ /
mgo bor zla phyed thig les rgyan /
ḥdod chags mthaḥi raṅ bshin no //

NOTES

यह—Gen. singular of ya-kāra.

वग्गहन्तो—Combination of वग्गह (Gen. singular of vagga—varga) and अन्त.

i—hi.

suha—sukha.

rūa—rūva—rūpa.

सुहरुअ—Embodiment of bliss. Sukha is used here as the equivalent of Ānanda, meaning Spiritual Bliss.

Read उसर for उसण as the latter does not give any sense.

उसर—The vowel उ.

Read सनिरुहण for सनिरुतण as त and ह are often confused.

सनिरुहण—संरोहण. Tib. Shon.

उसर सनिरुहण जुत्तओ = उ-स्वराढ्‌ढम् ।

canda—candra

bhinna—bindu.

sesa—sīsa—śīrṣa. Tib. mgo bor.

jāru—jārau—jvālayatu—Imperative mood, third person, singular number.

a—ca—Pischel § 184.

dihasa—diasa—divasa.

सवरक्खरो—combination of स, पर and अक्खरो.

अनाहो—Without any obstruction. Tib. gshom med pa.

रइसन—combination of रइ (रवि) and आसन.

sanaṭhia—saṃsthita.

चउ = चतुर्थ. Tib. bshi pa.

चउसर = चतुर्थस्वर—The vowel ई.

giho—graha.

kahaṇa—kahṇa—kaṇṇa—karṇa. Tib. rna.

hao—haū—Imperative mood, third person, singular number.

kalarada—kalārddha.

bhihinā—bhihninā—bhinninā—binninā—binnunā bindunā—Inst. singular. Tib. thig les.

भूसउ—bhūṣita.

Read मत्थत्र for मथत्र.

matthaa—mastaka.

सवरक्खरो..............भूसउ मत्थत्र—This gives the bījamantra, क्ष्रौँ.

रागयन्तो—combination of रागह (=Gen. singular of राग) and अन्त.

sahāva—svabhāva.

जानक्खरो भिन्नि गुनिअं सहार दहरो जवो।
अध उध ठइओ नाहो गहन संभोगइ।
धनविहिना युइओ सन्तासनइ भीओ।
फ फ अण्ठे इउ पुणो वि भनिअभं।
उतिइ जालह पुरह रन्दइ वोउ।
जहव चण्डावइ पूरिह तिहुअण बोहिचित्त हइ।

ज्ञानाक्षरं द्विगुणितं सम्भरदहरजातम्।
अधोर्ध्वस्थितं (बीजम्) नाथग्रहणं सम्भोगो हि।
धनविधिना युक्तं सन्त्रासनीबीजम्।
फट् फट् अन्तायिति पुनरपि भणितव्यम्।
द्युतिं हि ज्वालय (सा द्युतिः) पुरस्य रन्ध्रे वहतु।
द्योतस्व चण्डावति पूरय त्रिभुवनम् (तत्र) बोधिचित्तं भवति।

ज्ञानक्खरो[1] भिन्नि गुनिअं सहार टहरो[2] जवो।
अधउ धडइओ[3] नाह गहन संभोरुइ।
धनविहिना युइइओ सन्तासनेइ भीओ॥
फफसण्ठेइउ पुणो विभनिअभं ;
उतिइ जालह पुरइ रन्दह वोउ ;
जहव चण्डावइ पूविह तिहुअण[4] बोहिचित्त हइ।

1. A. N. जानक्खरो.
2. N. टकहर.
3. N. ०ठइओ,
4. A. तिहुअण.
   N. तिहुअन.

ye śes sa bon n̊is ḥgyur dbye /
spro ba daṅ ni bsdu bas skyes /
ḥog daṅ steṅ du gnas pa yi /
mgon pa loṅs spyod rdzogs ḥdzin pa /
sn̊iṅ kha daṅ ni chu skyes su /
don gyi cho ga yoṅs rdzogs paḥi /
yoṅs su skrag byed ma sa bon /
ba mthaḥi yi ge bzuṅ nas ni /
slar yaṅ de bshin brjod par bya /
dbu rgyan ḥbar ba hdzin groṅ gi /
bu gar gtum mo spor ba ḥo /
byaṅ chub sems kyis sa gsum ḥgeṅs //

NOTES

Read जानक्खरो for ज्ञानक्खरो.

जानक्खरो—Combination of जान (—ज्ञान) and अक्खरो (—अक्षर).

ज्ञानाक्षर = ज्ञानबीज = ए-कार.

bhinni—binni—dvi—on the analogy of tinni (-trīṇi) where the doubling is legitimate.

guniaṃ—guṇitam.

sahāra—sambhara—other forms are सम्बर, शम्बर, संवर, meaning माया (sorcery).

ṭaharo—ḍahara—dahara—dahra—dabhra.

In the *Chāndogya Upaniṣad*, VIII. 1, 1.—

अथ यदिदमस्मिन् ब्रह्मपुरे दहरं पुण्डरीकं वेश्म दहरोऽस्मिन्नन्तराकाशस्तस्मिन् यदन्तस्तदन्वेष्टव्यं तद्वाव विजिज्ञासितव्यमिति ॥

javo—jāta.

Read अध उध ठङ्कओ for अधउ धङङ्कओ.

adha—adhaḥ.

udha—ūrddhva.

Cf.—

অধে উধে এড়ি গেলা চন্দ্র সুরুজ।
ঠাঠা বালুর গৌধ্যে সিংহে করে জুজ ॥—GV. p. 120.

adhobīja—au-kāra.

ūrddhva-bīja—aṃ-kāra.

In the *Sādhanamālā*, p. 445—

औं अं बीजे पुनरपि कथिते अधोर्द्धवासिन्याः ।

nāho—nātha—कायवाक्चित्तप्रभुः ।

gahana—grahaṇa.

Read संभोग for संभोरु, as the latter does not give any sense. Tib. loṅs spyod.

i—hi

धनविह्निना—Inst. singular.

Read युङ्कओ for युङङ्कओ.

yuitta—yukta.

Read सन्तासनङ्ग for सन्तासनेङ्ग.

सन्तासनङ्ग—सन्त्रासनी.

bhīo—bhīu—bīja.

Read फ फ अग्गहे ङउ for फफसग्गहेङउ which gives no sense at all.

pha—phaṭ.

aṇṭhe—aṇṭe—ante—Loc. singular.

iu—ia—ita—iti. Pischel § 116.

vi—pi—api. Pischel § 143.

bhaniabhaṃ—bhaṇiavvaṃ—bhaṇitavyaṃ.

Cf. हुँ हुँ सन्त्रासनी शिखायाम्, फट् फट् चण्डिका सर्वाङ्गेष्वस्त्रम्—S. M. p. 441.

uti—dyuti—Acc. singular of *-i* base in the feminine gender.

jālaha—jvālaya—Imperative mood, second person, singular number.

Read पुरह for पुरइ.

पुरह—Gen. singular of -*a* base.

Read रन्दइ for रन्दह.

randa—randhara. रन्दइ—Loc. singular.

vou—vahatu—Imperative mood, third person, singular number.

jahava—dyotasva—Imperative mood, second person, singular number.

चण्डावइ—Voc. singular of -*ī* base.

Read पूरिह for पूविह which gives no sense at all. Tib. ḥgeṅs.

pūriha—pūraya—Imperative mood, second person, singular number.

tihuaṇa—tribhuvana—Acc. singular.

bohicitta—bodhicitta—Nom. singular. 'bodhicitta' symbolizes 'śukra'.

हइ—bhavati.

बोहिचित्त हइ—बोधिचित्त' जायते = शुक्रमुत्पद्यते।—The Commentary on DKK. 7.

V

आइ ठिइ वैरोयनो सहाउ धम्मधाउ काजह रूवइ।
त सनठइउ पनचउ अकूखरु
पनचम वधि नभह विसूसउ जुवन रुअ॥
पहन्तो बीओ ओसर जुत्तओ
मोअनासनइ जुवविन्द फुरन्तओ।
तसु पुन वगूगह भीओ चतुत्थ तिहुयण वापइ जुविणि विसूस॥

आदिस्थितिर्वैरोचनः स्वभावो धर्मधातुः कायस्य रूपं हि।
त-(वर्ग)-संस्थितं पञ्चमाक्षरं, पञ्चमवर्गो नभसो विश्रयो योगिनीरूपम्।
प-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् ओ-स्वरयुक्तकं मोहनाशनं हि
योगिनीवृन्दं स्फुरति च। तस्य पुनर्वर्गस्य
बीजं चतुर्थं त्रिभुवनं व्याप्नोति योगिनीविश्रयः॥

आइ ठिइ[1] वैरोयनो[2], सहाउ धम्मधाउ काञ्ञह[3] रुवइ ;
तमसन ठईउ[4] पनचउ[5] अक्तरु[6] ; पनच सवघि नभह विस्सउ ज्ञुवन रूअ ॥
पहद्न्तो बीओ ; ओस ज्ञुतुओ[7] ; मोअना सनइ[8] ज्ञुवविन्द हरन्तओ[9] ;
तसु पुन वग्गह भीओ[10] चतुषु तिहुयण वापइ । ज्ञुविणिविस्सि[11] ॥

1. N. थिइ.
2. A-N. वैरोचनो.
3. N. काजह.
4. N. ठउ.
5. N. पनयचउ.
6. A-N. अक्खरु.
7. N. ज्ञुत्तउ.
8. N. ०सइ.
9. A-N. फुरन्तओ.
10. N. बिउ.
11. A-N. विस्स.

thog mar rnam snaṅ phyag htshal ba
chos kyi dbyiṅs ni bya baḥi gzugs /
ta sdeḥi lṅa paḥi yi ge ni /
lṅa pa yi ni sde mtshan no /
rnal hbyor ma gzugs nam mkhaḥ rten /
pa mthaḥi sabon o dbyaṅs ldan /
gti mug ḥjoms par byed ma ste /
rnal ḥbyor maḥi tshogs spro ba ḥo /
de yi bshi paḥi sa bon ni /
sa gsum du ni khyab pa yi /
rnal hbyor ma ni spra ba ḥo //

NOTES

āi—ādi.

ṭhii—sthiti.

आइठिइ—Who stands first.

sahāu—svabhāva—Literally it means own nature. The Ādi-Buddha is called Svabhāva by the Svābhāvika sect. Again Vairocana is the Ādi-Buddha and so Vairocana is also Svabhāva.

The word svabhāva is interpreted by Śaṅkara to mean Jñāna which is the Paramātmā, or, in other words, divine or spiritual knowledge.

dhammadhāu—dharmadhātu. The lucid meaning of धर्मधातु is given in the *Prajñopāyaviniścayasiddhi*, p. 5 :—

तदेव सर्वबुद्धानामालयं परमाद्भुतम् ।
श्रेयःसम्पत्करं दिव्यं धर्मधातु प्रकीर्त्तितम् ॥

kāja—kajja—kārya.

kājaha—Gen. singular.

ruva—rūpa.

काजह रुव—The essence of action.

Read त सनठइउ for तमसन ठइउ.

त = *Ta* class.

sanaṭhaiu—saṃsthita.

panacau—panacava—panacavā—panacama—pañcama.

akkharu—akṣara.

त सनठइउ पनचउ अक्खरु—The fifth letter of the *Ta* class—i.e., the *Na*.

Read पनचम वघि for पनच सवघि.

panacama—pañcama.

vaghi—varga.

nabhaha—Gen. singular.

vissau—viśraya.

juvana—yoginī. Cf. Tib. rnal ḥbyor ma.

rūa—rūpa.

Read पहन्ती for पहंदन्ती which gives no sense at all. Tib. pa mthaḥi.

पहन्ती—Combination of पह (= Gen. singular of *Pa*) and अन्ती.

पहन्ती बीओ—The last letter of the Pa class—i.e., the *Ma*.

Read ओसर for ओस. Tib. O dbyaṅs.

पहन्ती बीओ ओसर जुत्तओ = मो.

Read मोअनासनइ together.

moa—moha—Here we find the loss of aspiration.

moanāsana—mohanāśana.

i—hi.

juva—yoginī.

vinda—vṛnda.

Read फुरन्त for हरन्त. Tib. spro ba.

फुरन्त—Here the suffix अन्त is not a present participial suffix. But it is a suffix of the finite verb, in the third person, singular number, present tense, though really speaking it is a form in the plural number. It is derived from the suffix अन्त which has come from अन्ति—Skt. अन्ति, a suffix of the finite verb in the third person, plural number, present tense. In OB. and MB. we find the forms, such as, नाचन्ति (with the suffix अन्ति), नाचेन्त (with the suffix एन्त) and नाचन्त (with the suffix अन्त), used in the same sense and similarly, आछन्ति, आछेन्त and आछन्त ; चलन्ति, चलेन्त and चलन्त, *etc*. NB. finite verbal forms, such as, नाचेन, आछेन, चलेन, *etc*., are derived from नाचेन्त, आछेन्त, चलेन्त, *etc*., respectively. And also, NB. finite verbal forms, such as, हन, नेन, *etc*., are derived from हन्त or हओन्त (with the suffix अन्त), नेयन्त (with the suffix अन्त), *etc*., respectively.

ओ—And.

तसु—Gen. singular of the pronoun of तद्.

Read चउत्थ for चतुथु. Tib. bshi paḥi.

चउत्थ—चतुर्थ.

बापइ—present tense, third person, singular number.

जुविणि—योगिनी.

विस्स—विस्सउ—विश्रय.

पढ्इयस्स तिइज छयगइ नठओ कारणु त्रायण चक्कु ।
बोहि बीवु ज वघहन्तो ।
पनचह पहिअं तथतह बीओ
इसर मत्थइ लघइ जालह अकूखरु
सचइओ सवह कारणु भाओ ॥
चवग्गह मजठिअ गहइअं रयइ ओसम जुत्तओ
जहलेओ कम्म विसेसु ॥

प्रथमस्य तृतीयं (बीजम्) षड्गतिनष्टककारणं तायिनीचक्रम् । बोधिबीजं य-वर्गस्यान्तम् । पञ्चमस्य प्रथमं (बजिम्) तथताया बीजम् इ-स्वरो मस्ते लगति, जलस्याक्षरम् सञ्चितं सर्वस्य कारणभावः । च-वर्गस्य मध्यस्थितं (बीजम्) गृहीतं रव्यासयुक्तकं जलितकर्मविशेषम् ।

पहइ यस्म[1] ; तिहसु छयगहनठओ कारणु त्रायण[2] चक्कु ; बोहि वीवुज वघहन्तो ॥
पनचह पहिअन्त[3] तथह[4] बीओ ; ईसरमथह लघइ ; जालह अक्खरु ।
सठइओ ; सठह[5] कारणु भाओ ॥

चवगगइ मजठिअ गहइअ[6] रयहओ[7] सन जुतुओ[8] ; जहलेओ[9] कम्म विसेसु ॥

1. N. ०यसो.	4. N. ततथह.	7. N. रयहउ.
2. N. त्रायन.	5. N. सथह.	8. N. जुत्तउ.
3. N. पहिअं.	6. N. हइजं.	9. N. जाहेरेउ.

thog maḥi sde yi gsum pa ste /
ḥgro ba drug nams byed paḥi /
mkhaḥ ḥgro ma yi ḥkhor lo spro /
ya sneḥi mthaḥ maḥi sa bon ni /
byaṅ chub sems kyi raṅ bshin no /
lṅa paḥi sde yi thog ma ste /
de bshin ñid kyi sa bon te /
i yi dbyaṅs kyis mgo la reg /
chu yi yi ge yoṅs bsags pa /
thams cad byed paḥi raṅ bshin no /
tsa sdeḥi dbus gnas bzuṅ nas ni /
ñi ma yi ni gdan ldan pa /
las kyi dus su khyad par ldan //

Notes

Read पह्इयस्स for पह्इ यस्म.

pahaiya—pahaia—pahaya—pahaa—pahava—pahavā—pahama—prathama.

Skt. prathama—pra-tama where 'tama' is the suffix of the superlative degree.

पह्इयस्स्—Gen. singular.

Read तिइज for तिहसु. Tib. gsum pa.

tuja—tṛtīya.

Read छयगइ for छयगह. Tib. ḥgro ba drug po.

Chaya—cha + ka—śa—ṣa—ṣaṭ.

गइ—गति.

छयगई—The six kinds of moving beings—(1) देव (the gods) ; (2) असुर (the demons) ; (3) मनुष्य (humanity) ; (4) तिर्यच् (beasts, etc.) ; (5) प्रेत (the ghosts) ; (6) नरक (hell-beings).

naṭhao—naṭhau—naṭṭhau—naṭṭhaa—nasṭaka.

trāyaṇa—trāyaṇi—tāyinī. I I P. 357. This word is used here in the sense of खेचरी. cf. Tib. mkhaḥ ḥrgo ma. The meaning of the word तायिनी is a female protector.

cakku—cakra.

bīvu—bīu—bīa—bīja.

ja—ya—This shows the pronunciation of य=ज as in Bengali. Cf. Tib. ya sñeḥi.

vagha—vagga—varga.

vaghahanto—combination of vaghaha (Gen. singular) and—anto.

panaco—panacaa—panacava—panacava—panacama—pañacama.

panacaha—Gen. singular.

पनचह पढ़िअं—The ffrst letter of the fifth group, i. e. त.

Read तथतह for ततथह.

tathata—tathatā. In the *Dvikalparāja*, we find the following interpretation of तथता :—

"सर्वेषां खलु वस्तूनां विशुद्धिस्तथता मता ॥"

तथतह—Gen. singular.

Read इसर for ईसर. Tib. i yi dbyaṅs.

इसर—The vowel इ.

Read मत्थइ for मथह.

मत्थइ—Loc. singular.

laghai—lagati—Present tense, third person, singular number.

jāla—jala. Tib. chu.

जालह अक्खर—the bīja of water. The following are the bījas of water:—ऋ, वा, भ and व.

Read सचइओ for सठइओ. Tib. yoṅs bsags pa.

sacaio—sacaiu—saccaia—sañcita—I I P. 529.

जालह अक्खर सचइओ—All the bījas of water taken together.

Read सवह for सठह. Tib. thams cad.

सवह—of all.

bhāo—bhāu—bhāva.

कारण भाओ—The appearance of cause.

Read चवग्गह for चवग्गइ.

चवग्गह—of the *ca* class—i. e. the group *ca*, *cha*, *ja*, *jha* and *ña*.

चवग्गह मजठिअ—the middle bīja of the *ca* class—i. e. *ja*.

गहइअ—ग्राहित.

Read रयइ for रयह as the latter does not give any sense.

rayai—ravai—ravi.

रयइ—रवइ—रवि.

juttao—juttai—juttaa—yuktaka.

jahaleo—jahaleu—jalita, covered.

———

वरउ बीओ अआर कन्नइ लघु ।
तिहुवण जाण सहाउ पमेज ॥
अग्गिअ बीओ भिन्नि सर जुत्तओ ।
संसरह कमह सहाव ॥
सवरो इसरग लगइ सेस ।
सधा भह्मसहाइ दिसूस ॥
भिनि सर गहिअइअभं ।
त्रावणि रुअ सत उतारणो जिम्म ॥

वाराही-बीजम् अ-कारः कर्णे लगतु त्रिभुवन-ज्ञान-स्वभावप्रमेयम् ।
अग्निक-बीजं द्वितीयस्वरयुक्तकं संसारस्य कर्मणः स्वभावः ।
स-परम् (बीजम्) इ-स्वरको लगति शीर्षे सदा ब्रह्मस्वभावो दृश्यते ।
द्वितीयस्वरो ग्रहितव्यः तायिनीरूपं सत्त्वोत्तारणं यथा ।

वरउ बीओ[1] अआरकन्नइ लघु। तिहुवण[2] जाण[3] सहाउ पमेज्ज॥
अग्गिअ बीओ[3] भिन्नि सर जुतुओ[5]; संसरह कमइ सहाव॥
सवरोइ सरग लगइ सेस; सधोभह मसहाइ दिस्स॥
भिणि सर गहिअ इअभं; त्राव णिरूअ; सतउ तारणो जिम्म॥

1. A. बीओ. N. बिओ.
2. N. तिहुवन.
3. N. जान.
4. N. बिउ.
5. A. जुत्तओ. N. जुत्तउ.

phag mo yi ni sa bon ni /
a yi yi ge rna ba reg /
sa gsum ye śes raṅ bshin mñam /
me yi sa bon dbyaṅs gñis ldan /
ḥkhar baḥi las kyi raṅ bshin no /
sa mthaḥi mgo la i dbyaṅs reg /
rtag tu tshaṅs paḥi raṅ bshin blta /
dbyaṅs kyi gñis pa bzuṅ nas ni /
de ltar mkhaḥ ḥgro ma yi gzugs /
sems can sgrol bar byed paḥo //

NOTES.

varau—vārāhī ; Vārāhī is one of the sixty-four Yoginīs.

bīo—bīu—bīa—bīja.

varau bīo—the bīja of Vārāhī—i.e. *ta*-kāra.

कन्नइ—Locative singular.

लघु—(Tib. reg)—Imperative mood, third person, singular number.

jāṇa—jñāna.

sahāu—svabhāva.

pameja—prameya.

aggia—agnika.

aggia bīo—the bīja of Fire which is either *i*-kāra or *ai*-kāra.

saṃsara—saṃsāra.

saṃsaraha—Gen. singular.

Read कमह for कमइ.

कमह—Gen. singular of कर्मम्.

saraga (Tib. dbyaṅs)—svaraka—a vowel.

लगइ—Present tense, third person, singular number.

सिस—Locative singular of शीर्ष (Tib. mgo la)—on the head.

sadhā (Tib. rtag tu)—sadā.

bhahama—bhahma—bahma—brahma.

sahāi (Tib. bshin)—svabhāva.

दिसइ—Passive voice, third person, singular number, present tense.

bhiṇi—bhiṇṇi—biṇṇi—dvi.

gahiaiabhaṃ—grahitavyam.

trāvaṇi—tāyinī. Both तावाण and तायाण are the same and signify खेचरी (Tib. mkhaḥ ḥgro ma).

sata—satta—sattva.

utārano—uttāraṇa—deliverance.

जिम्म = यथा.

ज ठइओ र जुत्तओ असर पुन एभ इ धातह तिन्नि फहन्तो जुन्न ॥
छट्ठह वगगस पहिअं जुविनिमन्तो सयल सरूअ ॥
र ठइओ असरजुत्त मरह दुठ सत्त कारण भुतु
जआर पहिगहिअइ इसर माया भाइ सजुओ ॥

य-(वर्ग) स्थितो र-(कारः) युक्तक-अ-स्वरः पुनरेव
इ-(स्वर-युक्तः) धातवस्त्रयः, (तेन) स्फुरति योगिनी ।
षष्ठस्य वर्गस्य प्रथमं (बीजम्) योगिनीमन्त्रसकलस्वरूपम् ।
र-स्थितम् (बीजम्) अ-स्वर-युक्तं मरस्य दुष्टसत्त्वकारणं भवतु ।
ज-कारः परिगृह्य इ-स्वरं मायाभावसंयुक्तः ।

जठइओ¹ रजुन्तओ², असरजुनो एभइ धातह भिन्नि ; फहन्तो जुन्न ॥
छठ्ठइ वग्ग सपहिअ, जुविनिनन्तो, सयल सरूअ ॥
रठइओ सुसरजुतु³, मरह, दुठ स तु कारण भुतु ;
जआर गहि हिअइ⁴, ईसर⁵ माया⁶ भाव सजुतु ॥

1. N. जाठइओ । 4. A.-N. गहिगहिअइ ।
2. N. र जुन्तउ । 5. A. N. इसर ।
3. A. N. असरजुत्त । 6. A. N. मायाइ ।

ya yig gnas pa ra daṅ ldan /
slar yaṅ i yi dbyaṅs sbyar ro /
khams gsum rnal ḥbyor ma spro ḥo /
drug paḥi sde yi daṅ po ni /
rnal ḥbyor ma snags kun raṅ bshin /
ra gnas pa ṇi a dbyaṅs ldan /
sdaṅ paḥi sems can gsod byed ḥgyur /
dza yi yi ge yoṅs bzuṅ ste /
i yig dbyaṅs daṅ yaṅ dag ldan /
sgyu maḥi raṅ bshin yoṅs ldan paḥo //

NOTES

ja (Tib. ya)—ya : this shows that the pronunciation of य=ज as in Bengali. In Bengal, at the present day, even in pronouncing Sanskrit words, Paṇḍits pronounce य as initially, and also medially in compounds.

Read एभ and इ separately.

ebha (Tib. yaṅ)—eba—eva.

इ (Tib. i. yi. dbyaṅs)—The vowel इ.

dhātaha—It is used here as the predicate, plural of—*u* base in masculine gender.

Read तिन्नि for भिन्नि.

tinni (Tib. gsum)—triṇi—three.

phahanto (Tib. spro) = Skt. sphurati.

junna (Tib. rnal ḥbyor ma)—yoginī.

Read छट्ठह for छठ्ठइ.

छट्ठइ—of the sixth.

वग्गस—of the varga or group.

छट्ठह वग्गस पहिअ'—The first bi̇ja (letter) or the sixth varga—i. e. the first letter of the *Pa* class—i. e. *Pa*-kāra.

Read जुविनिमन्तो for जुविनिनन्तो.

जुविनिमन्तो (Tib. rnal ḥbyor ma sṅags) = योगिनीमन्त्रः

duṭha—duṭṭha—duṣṭa.

Read सत्त for स तु.

satta (Tib. sems can)—sattva.

भुतु—Imperative mood, third person, singular number.

bhutu—भउतु—bhavatu.

Read पहिगहिअइ for गहि हिअइ.

pahigahiai (Tib. yoṅs bzuṅ ste)—parigṛhya—IIP. § 356. This is a Gerund form.

Read इसर for ईसर.

इसर (Tib. i yig dbyaṅs)—The vowel इ.

bhāi—bhāva.

Read सजुत्त for सजुत.

sajutta (Tib. yoṅs. ldan. paḥo)—saṃjukta.

———

दन्तह बीओ एसरह लगइ कन्नइ भिन्न रोअ महन्तु अह ।
ओकरहु धाउ सभु जान विशेसो मन्तु ॥
ल ओ जुत्तओ लोअह धारु बोइहि कारणु धम्मु ।
कपूव यसन जुत्तओ न हुमरणो सहाओ अभिन्नु ॥

दन्तस्य बीजम् ए-स्वरोह लगाति कर्णे भिन्नम् उरगमन्त्रोऽदः (बीजम्) ।
ओ-कारः खलु धातुः सर्वः, ज्ञानविशेषमन्त्रः ।
लश्च युक्तको लोकस्याधारो बोधेः कारणधर्मः ।
क-पूर्वं (बीजम्) य-आसनयुक्तकं न खलु मरणस्वभावाभिन्नम् ।

दन्तओ[1] बीओ[2] ; एसरह लग्गइ ; कन्नह भिन्न ; रोअ महन्तु, अभ ।
ओकर हुइ[3] धाउ सभु ; जान विशेसो मन्तु ॥
लओ जुतुओ लोअह धारु ; बोइहि कारणु धम्मु ;
कप्पु वय सन जुतुओ ; नभु सरणो[4] सहाओ अभिन्नु[5] ॥

1. A. N. दन्तह ।
2. N. बिउ ।
3. N. ओकरहु ।
4. A. N. मरणो ।
5. N. अभिन्न ।

so yi sa bon rna ba la /
e ḥi dbyans kyis reg pas dbye /
klu yi snags ni sbyar bya ste /
o yi yi ge sa gsum kun /
ye śes kyi ni khyad par snags /
la yi yi ge mo daṅ ldan /
ḥjig rten rnams khḥi rten ḥin te /
byaṅ chub byed paḥi don yin no /
thog maḥi ka ni ya sten ldan /
ḥchi daṅ lhan skyes dbye ba med /

Notes

दन्तह बीओ—the bīja of Danta—i. e. O-kāra

ह in एसरह is a particular for emphasizing a preceding word.

लग्गइ (लगति)—where the double consonant is due the change of conjugation, लग् being regarded as of the 4th. class. According to the Nirukta of Yāska, iv, 10, this root is also regarded as of the 4th. class.

Read कन्नइ for कन्नह.

कन्नइ (Tib. rna ba la)—Locative singular.

भिन्न—used here as an adverb, meaning separately.

roa (Tib. klu)—uraga—the serpent.

mahantu (Tib. sṅags)—mantu—manta.

रोअ महन्तु (उरगमन्त)—A Mantra dealing with a particular form of Tāntrik Yoga named Kuṇḍalī (the serpent) Yoga. When Kuṇḍalinī Śakti, or Supreme Power in the human body is aroused, this yoga is achieved. This Power is the Goddess (Devī) Kuṇḍalinī which is

the Divine Cosmic Energy in bodies. In the following two verses (10 and 11) of the *ṣaṭcakranirūpaṇa* (Description of the six Centres), we find the description of the Kuṇḍalinī Śakti :—

तस्योर्द्ध्वे विसतन्तुसोदरलसत्सूक्ष्मा जगन्मोहिनी
ब्रह्मद्वारमुखं मुखेन मधुरं संछादयन्ती स्वयम् ।
शङ्खावर्त्तनिभा नवीनचपलामालाविलासास्पदा
सुप्ता सर्पसमा शिवोपरि लसत्सार्द्धत्रिवृत्ताकृतिः ॥
कूजन्ती कुलकुण्डली च मधुरं मत्तालिमालास्फुटं
वाचं कोमलकाव्यबन्धरचनाभेदातिभेदक्रमैः ।
श्वासोच्छ्वासविभञ्जनेन जगतां जीवो यया धार्यते
सा मूलाम्बुजगह्वरे विलसति प्रोद्दामदीप्तावलिः ॥

Read अह for अभ as the latter does not give any sense.

अह—Nominative, singular of the pronoun अदस् in neuter gender—'धनुषि वा', SBC, I, 1, 32.

Okāra (Tib. o yi yi ge)—*o*-kāra.

hu—khu—khalu. Pischel § 94 and 148.

dhāu—dhātu.

sabhu (Tib. kun)—sabba—savva—sarva, all.

धाउ सभु—All the elements which are eighteen in number—six indriyas, six viṣayas and six vijñānas.

jāna (Tib. ye śes)—jñāna.

viśeso (Tib. khyad par)—viśeṣa.

जान विशेसो मन्तु—A special Mantra of knowledge.

ल (Tib. la yi yi ge.)—the letter *la*.

3—and.

loa—loka.

loaha—Gen. singular.

dhāru (Tib. rten)—ādhāra—Here the loss of the initial vowel is due to the accent on the second syllable.

लोअह धारू—The support of the universe.

boi (Tib. byaṅ chub)—bodhi.

boihi—Gen. singular.

kāranu—kāraṇa.

कारण धम्मु—Causal property.

कप्पुव—Here the doubling is due to the accent.

puva—pūva—puvva—pūrva.

य (Tib. ya)—the letter *Ya.*

sana (Tib. stan)—āsana—Here the loss of the initial vowel is due to the accent.

Read हु for भु as हु and भ are often confused.

ḥu—khu—khalu, Indeed.

sahāo—sahāu—svabhāva.

न हु मरणो सहाओ अभिन्नु—इदं बीजं मरणस्वभावाभिन्नमिति न—i. e. it is quite different from the nature of death.

पहन्तो सरअ संठइओ तिहुअन माति सरूव ॥
तकूखरु एआर ओसिअओ सुह अवइओ
पुणु पहन्तो मज्ज सहज सरूअ अपमाणु ।
सवरो ई अ जत्तओ वजसठु अनाह जान ॥
ईसर जुत्तओं जवगूगहन्तो विइनठइओ अजान सरूअ ॥

प-स्या (वर्गस्य)न्तं स्वर-अ-संस्थितं त्रिभुवन-म-अतिस्वरूपम् ।
त-अक्षरम् ए-कार-भूषितकं सुखावधृतम्,
पुनः प-स्यान्तं मध्यं सहजस्वरूमप्रमाणम् ।
स-परम् (तत्र) ई-(कारः) च-युक्तकः वज्रसत्त्वानाशज्ञानम् ।
इ-स्वर-युक्तकं य-वर्गस्यान्तम् (तेन) विनष्टकम् अज्ञानस्वरूपम् ।

पहन्तो सरअ संठइओ ; तिहुअन माति सरूव ॥
तकूखरु एआरओ सिअओ[1]; सुहअ वइओ
पुणु पहन्तो[2] मज्ज सहज सअरूअ पमाण[3],
सवरोई अजुतुओ[4], बज सठ्ठुअ[5] नाह जान ॥
ईसर[6] जुतओ[7], जवग्गहन्तो, विहन ठइओ[8] अज्ञान सरूअ ॥

1. N. एआर उसिअओ.
2. N. पहन्तो मन्त .
3. A. N. पमाणु.
4. N. अजुत्तओ.
5. A. मर. N. सएत्त.
6. N. इसर.
7. N. जुतउ.
8. A. विइनठइओ, N. विइनठइउ.

pa yi sde yi mthaḥ ma la /
a yi yi geḥi dbyaṅs sbyar bya /
sa gsum gyi ni mr. ran bshin /
ta yig e yi yi ges brgyan /
bde ba ḥdzin par byed pa ḥo /
slar yaṅ pa sdeḥi mthaḥ ma ste /
tshad med pa yi lhan skyes kyis /
dbus na bshugs paḥi raṅ bshin no /
sa yi mthaḥ ma ī daṅ ldan /
rdor sems ye śes gshom med paḥo /
yaḥi sdeḥi mthaḥ ma i dbyaṅs ldan /
mi śes raṅ bshin ḥjoms byed paḥo //

NOTES

पह्नत्तो (बीओ)—*ma*-kāra.

मातिसरूव—Combination of म and अतिसरूव.

म = Maṇḍala. In mysticism, it is also the symbol of the want of attachment. Cf. Tib. ma ni chags pa med paḥi sgo rtog pa med pas thams cad grol (Bkaḥ ḥgyur rgyud. w. 43).

अतिसरूव—Beyond all forms.

तक्खरू—Combination of त and अकखरू.

अवहुओ—avahiu—avadhṛta.

Read सरूअ for सअरू and separate the final अ from सअरूअ.

सहृज सरूअ—the doctrine of Sahajiyā.

Read अपमाणु for पमाणु. Tib. tshad med pa.

apamāṇu—apramāṇa.

a—ca. Pischel § 184. Tib. daṅ.

vaja—vajja—vajra.

saṭhu—sattu—sattva.

वजसतु—वज्रसत्त्व. Tib. rdor sems.

वज्रसत्त्व = वज्र = बोधिचित्त = अद्वय = सम्बुद्ध = बोधि = प्रज्ञापारमिता = समता.

Cf. एतदद्वयमित्युक्तं बोधिचित्तमिदं परम् ।
वज्रं श्रीवज्रसत्त्वश्च सम्बुद्धो बोधिरेव च ॥
—*Prajñopāyaviniścayasiddhi*, p. 17.

anāha—anāsa—anāśa. Pischel § 262—undestroyed. Tib. gshon med paḥo.
ja—ya. जवग्ग—य-वर्ग. Tib. yaḥi sdeḥi.
vunaṭhaio—vinaṣṭaka. Pischel § 598.

द्ये मन्तो धम्म सहाओ वपइ सअल सहाअ ।
मआरो वहइ रन्द । वहण बीओ रवि जुत्तओ
मअरन्द सहओ मन्त । प-चउत्थ थिअउ
सर ऊआर सन्नइ भजह नठअ ओ ।
त मन्तो नासइ सत्तु पुणो पस चउत्थु महउ रवरवइ ॥

त्ये-मन्त्रो धर्मस्वभावो व्याप्नोति सकलस्वभावम् ।
स-कारो वहति रन्ध्रात् । वहन-बीजं रवियुक्तकं
मकरन्दस्वभावमन्त्रः । प-(वर्ग)-चतुर्थस्थितकं
(बीजम्) स्वर'ऊ'-कारासनं हि भयस्य नष्टकञ्च ।
त-मन्त्रो नाशयति शत्रुम्, पुनः प-(वर्ग)-स्य
चतुर्थं (बीजम्) महत् रवरवायते ।

दोमन्तो[1] धम्म सहाओ ; वयइ[2] सअल सभाअ[3] ,
सआरो वहइ रन्द ॥ वहण[4] बीओ रवि जुतुओ,
मअरेन्द सहाओ मत्त[5] । पनचउत्थ[6] थिअउ ॥
सर उआर[7] सन्नइ ; भजह नठ मओ[8] ॥
तमन्तो नासइ सनु[9], पुणोपस चउत्थु ; सहउ[10] रवरवइ ॥

1. A. N. द्ये.
2. A. N. वपइ.
3. A. N. सहाअ.
4. N. वह
5. A. N. मन्त.
6. A. प-चउत्थ.
   N. पथचउत्थ.
7. A. G. ऊआर
8. N. नठअओ.
9. A. N. सत्तु.
10. A. N. महउ.

tye snags chos dbyins ran bshin te /
thams cad ran bshin du khyab paḥo /
bu ga rnams nas ḥdzags sa ya /
ḥbab paḥi sa bon ñi ma ldan /
chu srin dban po yi ni snags /
pa sdeḥi bshi paḥi sa bon ni /
ū dbyans stan dan ldan pa ste /
ḥkhor baḥi ḥjigs pa ñams byed pa /
ta yi snags kyis dgra ñams byed /
slar yan paḥi sdeḥi bshi pa ni /
sgra chen po ni sgrogs pa ḥo //

Notes

dye—tye. Tib. tye.

dhamma—dharma. Cf. धम्म—GCG p. 41, 68.

वपइ—Present tense, third person, singular number.

saala—sakala.

sahāa—sabhāva.

वहइ—Present tense, third person, singular.

randa—randha—randhra. This form is Abl. singular, Tib. bu ga rnams nas.

vahaṇa—vahana, meaning 'taraṇi' (a boat) So 'vahana-bīja' is 'taraṇī-bīja' i. e., *na*-kāra.

वहण बीओ रवि जुत्तओ—न्.

Read मअरन्द for मअरेन्द.

maaranda—makaranda, Cf,

एवं काल बीअ लइ कुसुमिअ अरविन्दए।
महुअरूए सुरअवीर जिंघअ मअरंदतए॥
—Kṛṣṇācarya's *Dohākoṣa*, Sl. no. 6.

थिअउ—स्थितक.

Read—ऊआर for उआर Tib. ū dbyaṅs.

sanna—āsana. Tib. stan.

bhaja—bhaya.

भजह—Gen. singular.

sattu—śatru.

पस—Gen. singular of प Tib. paḥi sdeḥi.
महउ—This is an adverbial form.
रवरवइ—Present tense, third person, singular number.

———

पहनह बीओ अकर सह लघु मन्तो नइ मनउ ॥
अपउ कहनतु गहइओ माइरूअ ॥
सवरो एआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥
पहन्तोइ मज्ज सरूअ सवर अआर जुत्तओ विसमितधम्मु ॥

पवनस्य बीजम् आ-कारेण सह लगतु, मन्त्र इव मणिः ।
अप्यं (बीजम्) कर्णे गृहीतं मायारूपम् ।
स-परम् ए-कार-युक्तकं हेतुस्त्रिभुवनभ्रान्ते ।
प-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) मज्जास्वरूपम्,
स-परम् अ-कार-युक्तञ्च विस्मितधर्मः ।

पहनह बीओ अकरनह[1] लघु सन्तोनह[2] मनओ[3] ॥
अपउ कह नतु ; गहइओ, माइ रूअ ॥
सवरो एआर जुत्तओ हेतउ तिहुयण भनति ॥
पहण तोइ[4] मज्ज सरूअ, सवरो अआर जुत्तओ ॥
विसमितधम्मु ॥

1. N. अकरणह. 3. N. मनउ.
2. A. N. यन्तो नह. 4. N. पहन्तोइ.

rluṅ gi sa bon ā yig reg /
sṅags ni nor bur ḥbab bshin paḥo /
chu yi sa bon rnar bzuṅ pa /
sgyu ma yi ni raṅ bshin no /
sa yi pha rol e yig ldan /
sa gsum gyi ni ḥkhrul ḥjoms rgyu /
pa sdeḥi mthaḥ ma rkaṅ raṅ bshin /
sa yi pha rol a daṅ ldan /
ṅo mtshar che ba yi ni chos //

NOTES

pahana—paana—pavana. Tib. rluṅ.

pahanahaa—Gen. singular Tib. rluṅ gi.

पहनह बीओ—प-कार.

akara—ā-kāra. Tib. ā yig.

Read सह for नह as the latter does not give any sense.
सह—With.
laghu—lagatu. Tib. reg ; Imperative mood, third person, singular number.
Read नइ for नह.
नइ=द्रव. Tib. bshin pa. See SBC. p. 278.
मनउ—मनइ—maṇi ; a jewel. It represents Buddha and his doctrine.
अपउ—appu—appi—apya. Pischel § 594.
अपउ—Connected with water. Tib. chu. There are four bījas of water, namely, ऋ, क, झ and व.
kahananu—kahnu—kannu—karṇa. This is an extended form.
काहननु—Loc. singular. Cf. Tib. 'rnar' which is an abbreviated form of 'rna bar', meaning 'in the year'.
māi—māyā. Tib. sgyu ma.
juttao—juttau—yuktaka. Tib. ldan.
हेतउ—hetu ; cause.
tihuyaṇa—tihuaṇa—tribhuvana. Here 'य'-श्रुति has taken place.
bhanati—bhrānti ; Gen. singular.
majja—majjā.
visamita—vismita.

जवगूगसहन्तोइ पमह अकूखरु बीओ ॥
चवगूगस मज्ज बीओ रस मत्थथिओ
एआरु तसु परल्लघु देवहसुरह सहाव ॥
एअं मन्तो छयपदइ जुवणविन्द ओ
सव्भ कम्म सरुअ चक्कु ॥

य-वर्गस्यान्तं हि पद्माक्षरबीजम् ।
च-वर्गस्य मध्यबीजं र-(कार)-स्य मस्तास्थितम्
ए-कारस्तस्य परे लगतु, देवस्यासुरस्य स्वभावः ।
एवं मन्त्रषट्पदं हि योगिनीवृन्दञ्च सर्वकर्मस्वरूपं चक्रम् ।

जवग्ग[1] सहन्तोइ, पमह, अक्खरु भाओ[2] ॥
चवग्ग समज्ज बीओ, रसमत्थ[3], थिओ,
एआरु तसु परलघु ॥ देवह[4] सुरह सहाव ॥
एअं मन्ती छयपदह, जुवण चिन्दह[5],
सब्भ कम्म सरुअ चक्कु ॥

1. N. यवग्ग०.
2. A. बीओ.
N. भावओ.
3. N. सरमत्थ.
4. A. N. देवह.
5. A. N. विन्दओ.

ya yi sde yi mthaḥ ma ni /
pa dmaḥi sa bon mchog yi ge[1] */*
tsa yi dbus maḥi sa bon ni /
ra ni mga la gnas pa ste /.
e yig gis ni phye ba ni /
lha daṅ lha min raṅ bshin no /
de ltar sṅags tshig[2] *drug po*[3] *ste /*
rnal ḥbyor ma yi tshogs spro ba /
las kun raṅ bshin ḥkhor lo ḥo /

1. ×. *go.* 2. ×. *tshigs.* 3. ×. *pa.*

NOTES

pamaha—pamha—pamma—padma.
चवग्गस—Gen. singular of चवग्ग (—च-वर्ग).
majja—majjha—madhya.
रस—Gen. singular of र-कार.
mattha—masta ; the head.
thio—thiu—sthita.
तसु (=Skt. तस्य)—Gen. singular.

परम्मघु—The doubling is here due to emphasis.
यवग्गस······परम्मघु = ञ्रे.
देवह्सुरह—Combination of देवह and असुरह. Tib. lha daṇ lha min.
eaṃ—evam.
chaya—cha + ka ; cha—śa—sa—ṣaṭ.
sx ah; iyc a.
juvaṇa—yoginī. Tib. ṛnal ḥbyor ma.
vinda—vṛnda.
sabbha—savva—sarva.
çakku—cakra.

VI

यवग्गहन्तोइ बोइ सहाओ भिन्नि जिअम्मु रेह
जुत्तओ असर पतिअत्त जोअण मन्तो ॥
साठइअ अचलउअ ॥ न ए जुत्तइ सअउत्त अन निओ ॥
आइ ठिअ सरो पहिअ गुणनाहो भिजिह्मा
इसर मउत्थइ लघो तिहुवनधाअ सरूवओ ॥

य-वर्गस्यान्तं हि (बीजम्) बोधि-स्वभावः, द्विजिह्वारेखायुक्तञ्च
आ-स्वर-पतित्वं योगिनीमन्त्रः ।
स-आस्थितम् (बीजम्) अचलका ।
न-(कारः) ए-(कारः)-युक्तो हि सत्त्वान्यनिमित्तम् ।
आदिस्थितः स्वरः प्रथमगुणनाथः, द्विजिह्वा
इ-स्वरो मस्ते लगतु, त्रिभुवनधातुस्वरूपञ्च ।

यव गहन्तोइ[1] बोइ सहाओ ; भिन्निजिअ[2]
मुरेह जुत्तओ, असर पुतिअओ, जोअण मन्तो ॥
साठइअ[3] अचलउअ ॥ नए जुत्तइ सअउ ओअन नित्त ॥
आह ठिअ[4] सरो पहिअ[5] गुणनाहो[6]; भिजिघघो[7]
इसर मउत्रह लघो, त्रिहुवरधाअ[8] सरूवओ ॥

1. A. N. यवग्ग०.
2. N. ०जिअ.
3. N. साथिअ.
4. N. ०थिअ.
5. N. पहिअ.
6. N. गुन०.
7. A. N. भिजिह्मा.
8. A. त्रिहुवनधाअ. N. तिहुवनधाय.

ya sdeḥi mthaḥ yi sa bon ni /
byaṅ chub sa bon raṅ bshin no /
lce gñis yi ger yi ge ldan /
rnal ḥbyor ma sṅags a yig dbaṅ /
sa gnas pa ni mi gyo baḥo /
na yi yi ge e daṅ ldan /
sems can kun sprul rgyu mtshan no /
thog gnas dbyaṅs ni thog maḥi mgon /
lce gñis i dbyaṅs mgo la reg /
sa gsum khams kyi raṅ bshin no //

Notes

bhinni—binni—vinni—dvi. Tib. gñis.

जिश्र' and मुरेह should be read as जिअम्मु and रेह.

jiammu—jihvā. Tib. lce. जिह्वा-बीज is the vowel ई.

reha—rekhā. रेखाबीज is प.

असर—According to Tib. it is आसर (—ā-svara). ā is here shortened.

patiatta—patitva.

joaṇa—yoginī. Tib. rnal ḥbyor ma.

साठइअ—Combination of स and आठइअ. Tib. sa. gnas. pa.

āṭhaia—āsthita.

acalaua—acalakā—One of the ten degrees which are to be ascended by a Bodhisattva before attaining Buddhahood.

न—the letter न.

ए—the letter ए.

सअउ and ओअन should be read as सअउत्त and अन.

saautta—sattva. Tib. sems can.

ana—anna—anya.

nitta—niittva—nivitta—निविँत्त—nimitta.

bhi—bi—vi—dvi. Tib. gñis.

jihmā—jihvā. Tib. lce.

मउत्थइ—Locative singular. Tib. mgo la.

ḍhāa—dhātu. Tib. khams.

त ए षह जुवइ । पहम वग्ग पहिअं जुवनतत्त सरूवइ ।
यसूस चउत्थ ठिअ बीओ सअलह नाइ सहाइ ।
अट्ठअह पहिअं सूनह ऊसिअओ सुक्कधातअओ ।
भिन्नि वग्ग ठइअ पहिअं कक्क भिण ठइअ ।

त-(कारः) ए-(कारेण) सह युक्तो हि ।
पञ्चमवर्गप्रथमं (बीजम्) योगिनीतत्त्वस्वरूपं हि ।
य-(वर्ग)-स्य चतुर्थस्थितबीजं सकलस्य नारी-स्वभावः ।
अष्टमस्य (वर्गस्य) प्रथमं (बीजम्) शून्यस्य भूषितञ्च शुक्रधातवश्च ।
द्वितीयवर्गस्थितं प्रथमं (बीजम्) कङ्कालबिन्दुस्थितम् ।

त एषह जुवइ ; पहन वग्गपत्रिअं,
जुवनततु सरूवइ यसूस चउत्थ विअ बीओ ;
सअलइ नाइ सहाइ ॥ अठ्ठएअ पतिअं
सूनह ऊसिअओ । सुक्कधातअओ । भिन्नि वग्ग
ठइअ पत्रिअं ; कूक[1] भिण[2] रइअ[3] ॥

1. N. कक्क. 2. N. भिह्ना.
3. A. ठइअ.

ta yi yi ge e daṅ ldan /
lṅa pa yi ni thog ma ste /
rnal ḥbyor ma yi raṅ bshin no /
ya sde bshin gnas paḥi sa bon /
kun gyi gtso moḥi raṅ bshin no /
brgyad paḥi sde yi thog sa bon /
ston pa yi[1] *ni rgyan pa ste /*
khu baḥi khams kyi ṅo bo ñid /
gñis par gnas paḥi thog ma ni /
keu rus thig le ḥdzin pa ḥo //

1. ×. *yis.*

NOTES.

ṣaha—saha—This interchange shows that there must have been one sound for the two letters (ष and स). In Bengali, as a descendant of Māgadhī, the palatal sound only obtains. For this reason the three sibilants are interchangeable.

juva—jua—yuta. Tib. ldan. Here 'व' श्रुति has taken place.
Read पह्नम for पह्नन ।
pahama—pañcama. Tib. lṅa pa.
Read पह्निअं for पचियं ।
pahiaṃ—prathamam. Tib. thog ma,
prathama—pra-tama.
juvana—yoginī, Tib. rnal ḥbyor ma.
यसस—Of *ya*-varga.
Read ठिअ for विअ. Tib. gnas paḥi.
ṭhia—sthita.
Read सअलह for सअलइ ।
सअलह (सकलस्य)—Gen. singular. Tib. kun gyi.
nāi—nārī. Tib. gtso moḥi,
sahāi—svabhāva. Tib. raṅ bshin.
Read अट्ठअह for अट्ठएअ.
अट्ठअह (अष्टमस्य)—Gen. singular.
aṭṭhaa—aṭṭhava—अट्ठवँ—aṣṭama.
sūna—śūnya.
kakka—kaṅkāla. Tib. keṅ rus.
bhiṇa—bindu. Tih. thig le.
Read ठइअ for रइअ.
ṭhaia—sthita.

यवगगह भिन्नि बीओ इसर जुत्तओ वज्जह अग्गि ठिअ नाह ॥
तहन्तो एआरभरणो जुन सुमण्डिअओ ॥
त रवइ जुत्तओ जवरह अध्वह राओ ॥
भ रइ जुत्तओ अओरमण्डिअओ नाहिइ कुण्डइ ठिइओ ॥

य-वर्गस्य द्वितीयं बीजम् इ-स्वर-युक्तञ्च वज्रस्याग्निस्थितो नाथः ।
त-स्यान्तम् (बीजम्) ए-काराभरणं योनि-सुमण्डितञ्च ।

त-(कारः) रवि-युक्तश्च ज्वरस्य ध्वंसराजः ।
भ-(कारः) रवियुक्तश्च ए-कार-मण्डितश्च नाभेः कुण्डे स्थितः ।

यवगगहा भिन्नि बीओ, इसरजुतुओ ; वज्जह अग्गि ठिअ नाह ॥
तहन्तो एआरभरणो जुन सुमण्डिअओ ॥
तवरइ जुतुओ जननहा[1] अध्वइ[2] राओ ॥
भरइ जुत्तओ ; अआरमण्डिअओ ; नाहिइ, कुण्डइ ठिइओ ॥

1. N. जवरहा. 2. N. अथवइ.

ya sde gñis pahi sa bon ni /
i yi dbyaṅs daṅ ldan pa ste /
rdo rje sñiṅ gnas[1] mgon po ho /
ta thā e yi yi ges rggan /
skye gnas la ni spras pa ho /
ta yig ñi ma daṅ ldan pa /
rims hjoms pa yi rgyal po ho /
bha ni ñin ldan e yig rgyan /
lte bahi thab tu gnas pa ho /

1. ×. *nas.*

NOTES.

Read यवग्गह for यवग्गहा.
aggi—agni. But in Tib. 'sñiṅ' has been used, meaning सार or हृदय.
agni (fire) may be regarded as the essence (सार) or heart (हृदय) of vajra (thunderbolt, diamond).
juna—yoni, vagina. In mystic language it represents 'the source of all things and from which the whole world was manifest'.
Read रवइ for वरइ. Tib. ñi ma.
ravai—ravi.
Read जवरह for जननहा. Tib. rims.
जवरह—Gen. singular.
javara—jvara. This is due to anaptyxis.
Read अध्वह for अध्वइ.
adhvaha—dhvaṃsa. Tib. hjoms pa. This is due to prothesis.
rāo—rāu—rāa—rāja.

Separate भ from रइ.
rai—ravi.
नाहिइ—Gen. singular of-इ bases in the feminine gender.
कुण्डइ—Loc. singular of-अ bases.
नाहिइ कुण्डइ—In the cavity of the navel.

पहन्तोइ मम्मरूओ टहन्तोइ कषणभावओ इ मण्डिअओ ॥
विसोसणिअ मन्त येमन्त चअनद्द सरूअ महणिहि बीव ॥
रइ ओआर ओसिअअं रुट्ठइ नाइ सहावइ ॥
सस भिन्नि बीवु हेयह रूओ ॥

प-स्यान्तं हि (बीजम्) मर्मरूपम्, ट-स्यान्तं हि (बीजम्) कर्षणभावश्च इ-मण्डितञ्च ।
विशेषणीयमन्त्रो यथा चतुरानन्द-स्वरूपं महानिधि-बीजम् ।
रवि-(बीजम्) ओ-कार-भूषितकं रुष्टि-नाडी-स्वभावो हि ।
श-(वर्ग)-स्य द्वितीयं बीजं हृदयस्य रूपम् ।

पहन्तोइ, मम्मरूओ ; टहन्तोइ कषणभावओ[1] ॥ इमण्डिअओ ॥
विसोसणिअ[2] मन्तय सओ[3], चअनद्द सरूअ ; महणि हि[4] बीव ॥
रइओ आरओ सिअअं ; रूठ्ठह नाइ[5] सहावइ ॥
ससभिन्नि बीवु ; हेय हरूओ ॥

1. N. कसन०. 3. N. मन्त यमन्त.
2. N. विसोसणिग. 4. N. मणिहिं.
5. N. नइ.

pa sdeḥi mthaḥ ma gnas raṅ bshin /
ṭa mthaḥ yi yis rggan pa ni /
ḥgugs pa yi ni raṅ bshin no /
bi śoṣṣ ṣi sṅags bshin ste /
dgaḥ ba bshi yi raṅ bshin gyi /
gter chen po yi sa bon no /

ra yig o yi yi geḥi rgyan |
rtsa drag po yi raṅ bshin no |
śa yi gñis paḥi sa bon ni |
sñiṅ po yi ni gzugs su ḥo ||

NOTES

mamma—marma.
rūs—rūu—rūa—rūpa.
kasaṇa—karṣaṇa.
visosaṇia—viśoṣaṇīya.
Read मन्तो येमन्त for मत्तय सओ. Tib. snags bshin.
येमन्त = यथा.
चअनद्द—Combination of चउ (—चतुर्) and आनद्द (—आनन्द). Tib. dgaḥ ba bshi. There are four kinds of आनन्द, such as, (1) आनन्द. (2) परमानन्द, (3) सहजानन्द and (4) विरमानन्द. AS., p. 32.
Read मह्णिहि for मह्णि हि.
mahaṇihi—mahānidhi.
bīva—bīu—bīja. Tib. sa bon. Here 'व' श्रुति has taken place.
rai—ravi.
osiao—osioū—osiaa—usiaa—ūsiaa—hūsiaa—bhūṣitaka, decorated.
ओआर ओसिअअ'—Decorated with the vowel ओ.
Read रुट्ठइ for रुठठह.
rutthai—ruṣṭi.
nāi—nāḍī. Tib. rtsa.
सस—Gen. singular of श.
bīou—bīja.
सस भिन्नि वीउ—The second letter of the श class—i. e. ष.
heya—hiya—hiyā—hiyaa—hiaa—hṛdaya. In the mystic language, हृदय represents ज्ञान (knowledge). JS., XV., p. 81.
हेयह—Gen. singular.

णिआर सरूवइ गहिअओ जुवणि तत्त सरूअ ॥
करजो सञ्ञोवइ अकूखरु धूइल नाइ रहह भावइ ॥
तपज्जठिअओ गहइ जुवणविन्दइक अट्ठपइ सहधनाइनि रूअ॥
तहन्तो इआर उसिअओ कपहलह मज्ज नाइनि रूअ ॥

णि-कारः स्वरूपेण गृहीतश्च योगिनीतत्त्वस्वरूपम् ।
क-र-अ-संयोगं हि अक्षरं दूरनाडीरसस्य भावोहि ।
त-(स्य) प-(स्य) मध्यस्थितञ्च (बीजम्) गृहीत्वा
योगिनीवृन्दकम् अष्टपदं साधनाया एव रूपम् ।
त-(वर्ग)-स्यान्तम् इ-कार-भूषितञ्च कपालस्य मध्यनाडीरूपम् ।

णिआर सरूवह गहिअओ ; जुवणि, तन्त[1]सरूअ ॥
करओ सञ्जोवहइ अक्खरु, धूइल लहरहह भावइ ॥
तपज्झठिअओ ; गहइ जुवण विन्दइ कअठ्ठपइ सहसधनाइ[2] निरूअ ॥
तइ हन्तोइ[3] आरउ सिअओ ; कपहलइ लज्झनाइ निरूअ ॥

1. A.-N. तत्त. 2. A. सहधनाइ.
3. N. हइन्तोइ.

ṇi yig raṅ bshin gyis gzuṅ ba /
rnal ḥbyor ma yi de ñid do /
ga yig ra yig a yig ldan /
dbu ma rgyaṅ ma ro raṅ bshin /
ta paḥi bar gnas bzuṅ bar bya /
rnal ḥbyor ma yi tshogs kyi ni /
rkaṅ pa brggad pa sgrub raṅ bshin /
ta sdeḥi mthaḥ ma i yig rgyan /
thod paḥi dbus kyi rtsa raṅ bshin //

NOTES

Read सरूवइ for सरूवह. Tib. ran bshin gyis.
सरूवइ—Instrumental singular.
juvani—yoginī.
o from *a*. Tib. a yig.
Read सञ्जोवइ for सञ्जोवहइ.
sañjova—sañjoa—saṃyoga. Tib. ldan.
dhūila—dūra. Tib. rgyaṅ. ma.
Read नाइ for लह. Tib. dbu ma.
nāi—nāḍī.
raha—rasa.
rahaha—Gen. singular.

तपज्ज—Combination of त (वर्ग), प (वर्ग) and मज्ज (—मध्य). The middle letters of त and प classes—i. e. द and ब.

गहइ—This is a gerundial form.

juvaṇa—yoginī.

Read विन्दइक as one word.

vindaika—vṛndaka.

Read—अट्ठ for अठ्ठ.

aṭṭha—aṣṭa.

pai—pada. Tib. rkan pa.

सहधनाइ—Gen. singular of साधना.

नि = एव.

ṇi—nai, ṇai (SBC., p. 144)—nvai (='nu vai' as found in the Padapāṭha of the *Taittirīyasaṃhitā*), meaning 'eva' (indeed). The indeclinable word, nvai, occurs frequently in the Brāhmaṇas in the sense of 'indeed.' तवनि, तबुनि, तवेनि, etc., are also found in GCG. In the East Bengal dialect we also find the use of 'ni' in the sense of 'eva'. Cf. आमिनि, तुमिनि, etc.

rūa—rūpa.

Read तहन्तो for तइ हन्तो and also read इआर as one word.

तहन्तो—The last letter of the त class—i. e., न.

Read उसिअ as one word.

तहन्तो इआर उसिअओ—And the last letter of the त class (i. e., न) is decorated with the vowel इ—i. e., नि.

kapahala—kapāla. Tib. thod paḥi.

kapahalaha—Gen. singular.

majja—majjha—madhya.

nāi—nāḍī. Tib. rtsa.

नि = एव.

क गहइअओ कम्म खहन्तइ सोउ ॥

र अआल गइओ सिरयि मज्जा महराउ मुज्ज ॥

पाथिअ बीओ इआर जुवइ तिकनह मजि ॥

तहन्तइ निमनहउद्ध इ ओसिअओ ॥

क-(अक्षरम्) गृहीतञ्च कर्म क्षयति तच्च ।
र-(अक्षरम्) अ-कार-गृहीतं (तेन) शिरसो मध्यात् महारावो मुज्यः ।
पार्थिव-बीजम् इ-कार-युक्तं हि त्रिकोणस्य मध्ये (तिष्ठति) ।
त-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) निर्माणाधऊर्द्ध्व (तिष्ठति) इ-(कार)-भूषितञ्च ।

कगहइ अओ, कम्म खहन्तइ सोउ ॥
रअआले अइओ ; सिरयि मज्ज[1] ; महराउ सूज्ज ॥
पाथिअ[2] बीओ, इआर जुवइ ; तिकनह मज्झि ॥
तदन्तइ[3], निम नह उद्धइ ओसिअओ ॥

1. N. **मज्जा.** 2. N. **पथिअ.**
3. N. **तहन्तइ.**

ka ru mṅon brjod bzuṅ bar bya /
de yis las rnams zad par byed /
ra yig a yi yi ges gzuṅ /
mgo baḥi dbus nas sgra chen ḥdzag /
sa yi sa bon i yig ldan /
gru gsum gyi ni dbus su ḥo /
ta yi mthaḥ ma is rgyan pa /
sprul paḥi steṅ daṅ ḥog du ḥo //

Notes

Read गहइत्र as one word.

गहइत्र = गृहीतम्. Taken.

khahantaï—khahanti (= चयति). Destroys. Present tense, third person, singular number. Really speaking, the suffix अन्ति is plural ; but in OB and MB. it is used as singular.

सोउ—And it. Tib. de yis.

u (and)—ua—uta. Cf. उ (and) in SK., p. 92, 211.

Read अआल for अआलि.

aāla—aāra—a-kāra.

Read गइओ for अइओ which gives no sense. Tib. gzuṅ.

gais—gaiu—gahiu—gṛhīta.

सिरयि—Gen. singular of सिर (= Skt. शिरस्). Of the head.

मज्झा (=Skt. मध्यात्)—Abl. singular.
Read मुञ्ज for मूञ्ज.
mujja—mujya—Causal potential participle of rt. मुञ्ज—to sound.
pāthia—pārthiva.
pāthia bīa—क.
जुव=युक्त (joined). Tib. ldan.
पाथिअ बीओ इआर जुवइ—i. e., कि.

tikana—trikoṇa ; triangle. The tri-koṇa is the symbol of the Tri-ratna, and, according to the secret doctrine of certain sects, represents the yoni, 'from which the world was manifest', the source of all things. The triangle is often found in the Nepalese temples dedicated to the Buddha-Śaktis and figures in the Garbhadhātu-maṇḍala immediately above the five-leaved lotus enclosure. The Japanese look upon the triangle as a flame-symbol—'body of fire' (third element)—which destroys all that is impure.

The Buddha, according to Beal, once 'discoursed on the symbol "I" with three dots .·. arranged as a triangle resting on its base', and 'used the triangle as a symbol of the embodied form of the Tathāgata.'

When seated in dhyāna-mudrā the Buddha forms a perfect triangle resting on its base, and it is believed by Buddhists to have been his attitude in the womb of his mother. In the Garbhadhātu-maṇḍala the triangle rests on its base, and, according to the esoteric doctrine, is the form which is symbolical of material essence. The triangle with the point below is the symbol of the highest form of spirituality—the spiritual essence of Ādi-Buddha.—GNB., p. 177.

तिकानह—Of the triangle ; Gen. singular.
मज्झि—Loc. singular.
तहन्त—The last letter of the त class—i. e., न.
निमनहउड्ड—Combination of निमन (—निर्माण), अह (—अधः) and उड्ड (—ऊर्द्ध्व).

— —

त र अ संजोवइ बीओ धम्मधाइकोनओ
तिहुयन उअत्ति ॥ स गहिअइ मधइमि
सहइअ सुक्क । न इ जुअइ जानह हाओ ॥
पहन्तइ अ उसइअओ माइ नाइनि पम्म ॥

त-(अक्षर)-र-(अक्षर)-अ-(अक्षर)-संयोगं हि
बीजं धर्मधातुस्त्रिकोणञ्च त्रिभुवनोत्पत्तिः ।
स-(अक्षरम्) गृहीतं हि मध्यमं सहशुक्रम् ।
न-(कार)-इ-(कार)-युक्तो हि ज्ञानस्य भावः ।
प-(वर्ग)-स्यान्तं हि (बीजम्) अ-(कार)-
भूषितञ्च मायानाभीपद्मम् ।

तगअ[1] संजोवइ बीओ ; धम्मधाइ कोनओ ; तिहुयन उअन्ति ॥
सगहिअइ धूइ निसहइ सुक्क ; नइजुअइ जानह[2] हाओ ॥
पहन्तइ ; अउसइ अओ ; माइ नाइ निपम्म ॥

1. A. N. तरअ. 2. N. जिनह.

ta yig ra yig a yig sbyar /
chos kyi dbyiṅs ni gru gsum ste /
de phyir sa gsum skyed pa ḥo /
sa bzuṅ dbus ma bcas sa bon /
na yig i daṅ ldan raṅ bshin /
pa sdeḥi mthaḥ ma a yis rgyan /
sgyu maḥi ṅo bo padmaḥi rtsa //

NOTES

त र अ—The letters त, र and अ.
saṃjova—saṃyoga.
धम्मधाइकोन—Combination of धम्मधाउ (—धर्मधातु) and तिकोन (—त्रिकोण). धम्मधाउ + तिकोन = धम्मधाउ + इकोन = धम्मधाइकोन.
धर्मधातु—The essence of Reality ; the element of the elements. There are three dhātus :—(1) काम, (2) रूप and (3) धर्म.
tihuyana—tribhuvana.
Read उअत्ति for उअन्ति.
uatti—utpatti.
तिहुयन उअत्ति—Origination of three worlds.
Read मधइमि for धूइ नि which gives no sense.
madhaimi—madhyama. Tib. dbus. ma.
मध्यम -The Middle Path. In Hīnayāna, it means a middle course between materialism and the doctrine of an Eternal Soul. And in Mahāyāna it means Relativity which is शून्यता.

Read सहइअ for सहइ. Tib. bcas.

sahaïo—sahita—Together.

sukka—śukra. In the mystic language, शुक्र means वैरोचन. Cf.—

शुक्रं वैरोचनं ख्यातं वज्रोदकं तथाऽपरम् ।
स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मं वज्रं पुंसेन्द्रियं तथा ॥

—JS., II. 11.

जानह—Gen. singular of जान (—ज्ञान).

hāo—hāu—bhāva.

पहन्त—The last letter of the प class—i. e., मं.

māi—māyā. In the mystic language, माया means प्रज्ञा (knowledge). Cf. माया प्रज्ञा च भण्यते ।—AC., Com. 26.

nāi—nāḍī.

नि = एव—Indeed.

pamma—padma. In the mystic language, पद्म is a symbol of self-creation. It also symbolizes the female principle (स्त्रीन्द्रियं च यथा पद्मम्).

रइ यट्ठइअओ कन्न सहाइ ॥
टहन्तो बीओ इजुत्तओ निहिभिण
सत्त गहन्तइ नाह ॥ एअं दिसपउमन्तो
चउ जुवह पमाहइ सवृभु ॥

रविः य-स्थितश्च कर्ण-स्वभावः ।
ट-(वर्ग)-स्यान्तं बीजम् इ-युक्तञ्च,
निखिलाभिन्नसत्त्वं गृह्णाति नाथः ।
एवं दशपदमन्त्रः चतुर्युगस्य प्रमाथी सर्वः ।

रइ यट्ठइ अओ, कन्न सहाइ ॥
टहन्तो बीओ ; इजुत्तओ ; निहिभिण सतु[1] गहन्तइ नाह ॥
एअं दिसपउ, मन्तो, चउ जुवह पमाहइ सवृभु ॥

1. N. सत्त.

ra gaṅ gnas pa rna raṅ bshin /
ṭa sdeḥi mthaḥ ma i daṅ ldan /
ma lus dbyer med sems can gyi /
khams ḥdzin pa yi mgon po ḥo /
de ltar sṅags tshig bcu brjod de /
dus bshi yi ni tshad can no /
rnal ḥbyor ma kun las kyi ni //

NOTES

रइ—ravi. The letter र is the bīja of रवि (sun).

रइ यट्ठइअ—The letter र belongs to the य class.

kanna—karṇa. Here कर्ण refers to कर्णपिशाची, a Tantric deity, who is worshipped as the mystic form of डाकिनी.

sahāi—svabhāva.

टहन्तो बीओ—The bīja which is the last letter of the ट class—i. e., ण.

टहन्तो बीओ इजुत्त—णि.

nihi—nikhila. Tib. ma. lus. Here we find the syncope of *l*. II P § 363.

bhiṇa—abhinna. Tib. dbyer med. Here we find the aphaeresis of *a*.

gahantaï—gahanti (=Skt. गृह्णाति)—Present tense, third person, singular number.

nāha—nātha.

eaṃ—evam, thus.

disa—daśa. Tib. bcu.

paü—pada.

caü—catur. Tib. bshi.

juva—jua—yuga. Tib. dus.

jüvaha—Gen. singular.

pamāhaï—pramāthi(n)—Destroyer.

चउ जुवह पमाहइ—The destroyer of the four ages of the world, such as, (1) कृत or सत्य, (2) त्रेता, (3) द्वापर and (4) कलि.

sabbhu—sarva. It refers to मन्तो (=Skt. मन्त्र).

VII

प पूवइ रहइ आसनअ पहहिअ धम्मु ॥

तह चउयत्थिअओ एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥

त मज्झठिअओ दीजओ अथु ।

न इ सजुअइ निम्महि विस्सहो ॥

प-पूर्वं हि रव्यासनकं प्रथमधर्मः ।

तस्य चतुर्थस्थितञ्च (बीजम्) ए-कार-कर्णाभरणं योगिनीमन्त्रः ।

त-(वर्ग)-मध्यस्थितञ्च (बीजम्), (तेन) दयितामर्थः ।

न-(कारः) इ-संयोगो हि निर्माथी विश्वस्य ।

पपूवइ रहइ आसनुअ ; पहतिअधम्मु ॥

भगबउ पत्थिअओ ; एआर कण्णाभरन्नो जुवन मन्तु ॥

तमज्झठिअओ ; दाजओ अथु ; नइसजुअइ ; निम्महि विस्सहो ॥

sṅon du pa la ra stan no /
thog ma ya ni chos gzugs so /
de yi bshi par gnas pa la /
e yi yi ges rnam rgyan pa /
rnal ḥbyor ma rnams kyi sṅags so /
ta sdeḥi dbus nas ci ḥdod ster /
na yig i yi yi ge ldan /
sna tshogs sprul pa byed pa ḥo //

NOTES

प—The प class.

pūva—pūvva—pūrva.

rahaï—raaï—ravaï—ravi.

Read आसनअ for आसनुअ.

āsanaa—āsanaka.

Read पहहिअ for पहतिअ. Tib. thog. ma.

pahahia—prathama. [Skt. prathama (first)—pra-tama ; 'tama' is the suffix of the superlative degree.]

Read तह for भह. Tib. de yi.

तह—Gen. singular of the demonstrative pronoun तद्. तह refers to the प class.

Read चउयल्यिअओ for बउ पल्यिअओ. Tib. bshi par gnas pa.

चउयल्यिअओ = चतुर्थस्थितश्च.

तह चउयल्यिअ—The fourth letter of the प class—i. e., भ.

kaṇṇābharaṇṇo—karṇābharaṇa.

तह·········कणाभरन्नो—i. e., भे.

juvana—yoginī.

mantu—mantra.

त—The त class.

त मज्झठिअ—The middle letter of the त class—i. e., द.

Read दीजओ for दाजओ.

dījao—dijjaü—Pass. Imperative mood, third person, singular number.

athu—atthu—artha.

sajua—saṃyoga.

न इ सजुअइ—i. e., नि.

nimmahi—nirmāthi(n). Crushing to pieces.

विसूसहो—Gen. singular.

प पपञ्चु सहइअओ रआर इ सहइओ जुइन चक्कवन्तु ॥
च मज्झ गहइअओ ज जहअ रूअ ॥
पवन संट्ठइओ ए समजुत्तु अहआरु सहाओ ॥
यवगहन्तो इइ तिन्नि बाण सिरसि ओसिअओ
विसूसह मन्तह जान सरूअ ॥

प-(कारः) प्रपञ्च-सहितश्च र-कार इ-सहितो योगिनी-चक्रवान् ।
च-मध्यं (बीजम्) गृहीतञ्च ज-(अक्षरम्) यथारूपम् ।
पवन-संस्थितम् ए-(कार)-संयुक्तम् अहङ्कार-स्वभावः ।
य-वर्गस्यान्तमिति तृतीयस्वरेण शिरसि
भूषितञ्च विश्वस्य मन्त्रस्य ज्ञान-स्वरूपम् ।

पपत्थु[1] सहअओ[2], रआरइ महइओ, जुइन चत्तवन्तु[3] ॥
चमज्जगहइ अओ, जजहअ रूअ ॥
पठअ[4] संठहओ, एसमजुत्तु, अहआरु सहाओ ॥
पवणहन्तो[5] हइ[6] ; तिन्नि बाणसिरसिओ[7] सिअओ ॥
विस्सह मन्तइ जान सरूअ ॥

1. A. N. पपञ्च.
2. N. सहअडओ.
3. A. N. चक्कवन्तु.
4. N. पवन.
5. N. यनहन्तो.
6. N. इइ.
7. N. बान॰.

pa yig spros pa dan bcas paḥo /
ra yi yi ge i dan ldan /
rnal ḥbyor ma yi ḥkhor lo sgyur /
tsa sdeḥi dbus. gnas sa bon gzun /
gan la de ltaḥi ran bshin no /
rlun bsags pa ni e yig ldan /
a-ham yi geḥi ran bshin no /
ya yi sde yi mthaḥ ma la /
dbyans kyi gsum pas mgo la rgyan /
sna tshogs ye śes snags ran bshin //

Notes

Read प पपञ्चु for पपञ्चु. Tib. pa yig spros pa.
प—The letter प.
papañcu—prapañca.
प्रपञ्च = वाक् (expression)—CBN., p. 48. The bīja of प्रपञ्च i. e., वाक् is ई.
Read सइअओ for सहअओ.
saïa—sahita.
प पपञ्चु सइअ—i. e., पी.
Read सहइओ (= सहित) for महइओ which gives no sense.
रआर इ सहइओ—i. e., रि.
juina—yoginī. Tib. rnal ḥbyor ma.
cakkavantu—cakkavanta—cakkavant—cakravat. Pischel § 601.
च मज्ज गहइअओ—And the middle letter of the च class was taken.
ज—The letter ज which is the middle letter of the च class.

jahaa—yathā.
जहअ रुअ (=यथारूपम्)—not passing beyond the form.
पवन—The bīja of पवन i. e., प.
saṃṭṭhaïo—saṃṭṭhaïu—saṃsthita.
samajuttu—saṃyukta.
ahaāru—अहँआरु—ahaṅkāra—The doctrine of अहङ्कार in the Vajrayāna worship is the identification of the worshipper with the deity worshipped.
Read यवगहन्तो for पवगहन्तो. Tib. ya yi sde yi.
यवग—The य class.
ii—iti—Pischel § 116.
बाण = स्वर (vowel)—The Tibetan translation shows that the word बाण has been used in the डाकार्णव in the sense of स्वर, 'vowel' (Tib. dbyaṅs). It seems that the writer in the mystic sense has used the word बाण of which शर (arrow) is a synonym as both बाण and शर mean the number five. The word शर has been confounded with Pkt. सर (or शर in Māgadhī)—Skt. स्वर 'vowel'.
सिरसि—Loc. singular ; on the head.
यवगहन्तो·········ओसिअओ—And the last letter of the य class, decorated on the head by the third vowel—i. e., वि.
विस्सह—Gen. singular.
Read मन्तह for मन्तइ.
मन्तह—Gen. singular.
jāna—jñāna.

जबोओ उज्जल रूअ मन्तु। यवनु एह जोवु
सवूभ जानह दिट्ठान्तु ॥
चवघह तिइज बीओ ज तेह जुइण रूअ सबोअ ॥
पहन्तो चउत्थथिअ आहनु गुरवो सइलह ॥

ज-बीजम् उज्ज्वलरूपमन्त्रः ।
य-वर्णः (तत्र) ए-(कार)-स्य योगः सर्वयानस्य दृष्टान्तः ।
च-वर्गस्य तृतीयं बीजं ज-(अक्षरम्) तादृशयोगिनीरूपसम्बोधः ।
प-(वर्ग)-स्यान्तं (बीजम्) (तस्य वर्गस्य) चतुर्थस्थितासनं
गुरवः सकलस्य (मन्त्रस्य) ।

जबीओ, उज्ज्ञल रूअ मन्तु यवनु एह जोवु ; सव्भ जानह[1] दिट्ठान्तु ॥
चवघह तिइज बीओ, ज तेह जुइण रूअ सवोअ ॥
पहन्तो[2] चउत्थ थिअ[3] आहनु[4] ; गुरवो सइलह ॥

1. N. जनइ.
2. N. पइन्तो.
3. N. ठिअ.
4. N. अहनु.

dza yi sa boṅ mthaḥ med par /
ḥbar bar ḥgyur ba yi ni gzugs /
yi ge ya ni e yig ldan /
theg pa kun gyi lta baḥi gzugs /
tsa sdeḥi gsum paḥi sa boṅ ni /
rnal ḥlyor ma yi gzugs shes bya /
pa mthaḥ de yi bshi pa laḥo /
sṅags thams cad kyi bla ma-ḥo /

NOTES

ujjala—ujjvala.
rūa—rūpa.
उज्ज्वल and रूप are the two terms often used by the Sahajiyās to designate their own doctrine—PCS., pp. 151—155.
Read मन्तु for नन्तु which gives no sense.
mantu—mantra.
Read यवनु for पवनु. Tib. yi ge ya ni.
vanu—vaṇṇu—varṇa.
Read एह for एइ. Tib. e yig.
एह—Gen. singular of ए-(कार).
jovu—joa—yoga.
Read जानह for जानइ.
jāna—yāna. Tib. theg pa.
जानह—Gen. singular.
diṭṭhāntu—dṛṣṭānta—Example.
Read चवघह for चवघइ.
vagha—vaggha—vagga—varga.
चवघह—Of the च class.
tiija—tṛtīya.
Read ज तेह for जभेह.
teha—taïsa—tādṛśa. Pischel § 166 and § 262.
juiṇa—yoginī.

saboa—सबोँह—samboha—sambodha—Perfect knowledge.
āhanu—āsana. Pischel § 262.
पहन्तो चउत्थथिअ आहनु = भ.
Read सइलह for सइ लइ.
saïla—saala—sakala. IIP. § 3.
सइलह—Gen. singular.

———

तमन्तो तिन्नि बान जुअओ निसहसि बोहण रूअ ॥
उसहामस तिण्णो त आहनइ
तरहवइ सजर लोअ ॥
स्त गहइअओ भुवह चउदशओ रूअ ॥
नि मन्तो जुवन संकिइअतअ ॥

त-मन्त्रस्तृतीयस्वरयोगश्च निःशेषबोधनरूपम् ।
उष्मणस्तृतीयम् (अक्षरम्) त-आसनं हि तारयति सजडलोकम् ।
स्त-(बीजम्) गृहीतश्च भुवश्चतुर्दशकरूपम् ।
नि-मन्त्रो योगिनीसङ्केतकः ।

तमन्तो तिन्नि वार[1] जुअओ, निसहसि बोहण[2] रूअ ॥
उसहाम सतिण्णो, तआहनइ ;
तरहवइ सजर लोअ ॥
स्तगहइ अओ, भुवह चउदशओ रूअ ॥
मिमन्तो जुवन संकि इअतअ ॥

1. N. बान. 2. N. बोहन.

ta sdeḥi mthaḥ ma dbyaṅs gsum ldan /
ma lus sems can ḥbod paḥi gzugs /
dro baḥi gsum pa ta stan can /
ḥgro daṅ mi ḥgro bcas ḥgro sgrol /
*de bshin * * yi ge bzuṅ /*
sa ni bcu bshi paḥi gzugs so /

ni snags rnal hbyor ma rnams kyi /
brda yis su ni hjug pa ho /

NOTES

बान—बाण = स्वर (vowel).
त मन्तो तिन्नि बान जुत्र—i. e., ति.
nisahasi—niḥśeṣa.
bohaṇa—bodhana—Knowledge.
usahāma—usahama—uṣma. Tib. dro baḥi.
उसहामस—Gen. singular.
उसहामस तिम्रो—The third letter of the उष्म class—i. e., स.
उसहामस तिम्रो त आहनइ—i. e., स्त.
तरहवइ—This is a causative form ; cf. Pāli, तारापयति ; तारापेति.
sajara—sajaḍa. Tib. mi ḥgro. In the East Bengal dialect ড় is pronounced as র ; e. g., ঘোড়া (a horse) as ঘোরা ; বাড়ী (a house) as বারী ; নড়া (to move) as নরা ; পড়া (to fall) as পরা ; *etc.*
भुवह—This form is Gen. singular. In Sanskrit Gen. singular form is भुवः.
भुवह चउदशश्रो रूअ—The fourteenth form of the world.
Read नि मन्तो for मिमन्तो. Tib. ni snags.
juvana—yoginī.
Read संकिइअतअ as one word.
saṃkiiataa—saṃketaka. Tib. brda yis.—Rendezvous.

पहन्तो इओआरु मुडइ लघु
मोक्करूअ अजानह विसूसह ॥
सवरो वज्जसत्त सहाअओ ।
निआरु धम्मो अधम्मु निसेअओ ।
यवगहन्तो जोइनि अंभररूइ ।
ज रहासनुमन्तु उहइ सुक्क चहाइ ॥

प-(वर्ग)-स्यान्तम् (बीजम्) इ-कारो मुण्डे लगतु
मोक्षरूपम् अज्ञानस्य विश्वस्य ।
स-परं (बीजम्) वज्रसत्त्वस्वभावश्च ।

नि-कारो धर्माधर्मनिषेधश्च ।
य-वर्गस्यान्तं (वीजम्) योगिन्यम्बररूपम् ।
ज-(कारः) र-आसनवान् उदयति शुक्रस्वभावः ।

पहन्तोइओ आमुमुडह लघु, मोक्तरूअ[1] अजानइ[2]विस्सइ ॥
सवरो वज्र सन्त[3] सहाअओ,
निआरु धम्मा अधम्मु निसेअओ ।
पवनहन्तो[4], जाइनि अंमहरूइ,
जरहास नुमन्तु, उदइ सुक्क[5] चहाइ ॥

1. N. मोक्क०. 3. A.N. सत्त.
2. N. अजनइ. 4. A. यवनहन्तो.
N. यवहरहन्तो.
5. N. सुक्का.

pa sdeḥi mthaḥ ma i yig reg |
sna tshogs mi śes ḥdzin po ḥo |
sa mthar rdor sems raṅ bshin no |
ni yi yi ge chos daṅ ni |
chos min sun ḥbyin pa yin no |
ya yi sde yi mthaḥ ma ni |
rnal ḥbyor ma ste nam mkhaḥi gzugs |
dza yig ra yig stan can ni |
khu baḥi raṅ bshin śar ba ḥo |

NOTES

Read इओआमु for इओ आमु. Tib. i yig.
Read मुडइ for मुडह.
मुडइ—Locative singular.
muḍa—mūḍa—muḍḍ—muṇḍa —The head. Cf.—

আপন করে হাম মুড় মুড়ায়লু
কানুসে প্রেম বাঢ়াই—পদকল্পতরু, পদ-সংখ্যা, ৯৬৮।

And also—

তার পাছে বাওয়াইল ডিঙ্গা তামে শঙ্খচুড় ।
সমুদ্রের দুই কূল ভাঙ্গে পাতালে ঠেকে মুড় ॥
—মনসামঙ্গল (বিজয়গুপ্ত), ১২১ ।

mokka—mokkha—mokṣa—salvation.

वज्जसत्त (वज्रसत्त्व) = वज्र = बोधिचित्त = बोधि = प्रज्ञापारमिता = समता = सम्वङ्ग = अद्वय—PS., IV.

In AS. (p. 24) we also find :—

वज्रेण शून्यता प्रोक्ता सत्त्वेन ज्ञानमात्रता ।
तादात्म्यमनयोः सिद्धं वज्रसत्त्वस्वभावतः ॥

Read धम्मो for धम्मा.

dhammo—dharma.

nisea—niseha—niṣedha.

Read यवग० for पवन०. Tib. ya yi sde yi.

यवगहन्तो—The last letter of the य class, i. e., व.

Read जोइनि for जाइनि.

joini—joginī.

Read अंभर for अंभह. Tib. nam mkha.

aṃbhara—ambara.

रहासनुमन्तु—combination of रह (Gen. sing. of र) and आसनुमन्तु (—आसनमन्त = आसनवान्. Pischel § 601).

उइइ (उत् + rt. अय्)—Present tense, third person, singular number.

sukka—śukra.

cahāi—chahāi—svabhāva.

———

पुणो पवनहन्तइ अआर ओज्जजओ
बम्मह रूअ पम्मोओ ॥ रयइ अ जुगइ
अक्खजु सोउ ॥ सवर तिन्निबान
सिर संठ्ठइओ जुवनिसयलइ आवहइ रूअ ॥
मारोइ मज्ज तत्तह रूअ । सवर अआरु भणिअं
जुवनिरूअमुह उआरइ ॥

पुनः पवनस्यान्तं हि अ-कारः ओजोजातो ब्रह्मणो रूपं पद्मश्च ।
रविः अ-योगोहि अक्षय-स्वभावः ।
स-परं (बीजम्) तृतीयस्वरशिरःसंस्थितं योगिन्याः सकलाया आवहति रूपम् ।
म-कारो हि मध्यतत्त्वस्य रूपम् ।
स-परम् अ-कार-भणितं योगिनीरूपमुखम् उच्चारयति ।

पुणो[1] पवनहन्तई[2] अआरओ हेजओ[3] ;
बम्मइ रूअ पम्माओ ॥ रयइ, अजुगइ
अक्खजु सोउ ॥ सवर, तिन्निबान
सिरसंठ्ठइओ, जुवनि सयलइ नावहइ रूअ ॥
मा रोइ मज्ज तत्तइ रूअ, सवर अआरु,
भणिअं कुवनिरूअ मुहउ आरुइ ॥

1. N. पुनो. 2. A. N. ०हन्तइ.
3. A.N. ०इजओ.

slar yaṅ rluṅ gi mthaḥ ma ni /
a yi yi ges gzi bskyed pa /
tshaṅs pa pad ma yi ni gzugs /
ra yig a yi yi ge ldan /
ḥgyur ba med paḥi raṅ bshin no /
sa mthaḥ dbyaṅs gsum mgo la gnas /
rnal ḥbyor ma rnams ḥbab baḥi gzugs /
ma ni dbus ma de ñid gzugs /
sa mthaḥ a yi bkaḥ[1] pa ste /
rnal ḥbyor ma gzugs kyi khar brjod /

1. X. bkaṅ.

NOTES

पवन = प-कार. Here it signifies the प class.
Read ओज्ज for ओइ. Tib. gzi.
ojja—oja(s).
jao—jāu—jāta.
बम्मइ—Gen. singular.
bamma--brahma.
Read पम्मो for पम्मा, as there is a slight difference between 'आ-कार' and 'ओ-कार' signs.
pammo—padma.
~~rayaï~~—raaï—ravaï—ravi.
The रवि bīja is र-कार. Tib. ra yig.
juga—yoga.
akkhaju—akṣaya.
sou—svabhāva. Tib. raṅ bshin no.

वान = स्वर (vowel).
saṃṭṭhaïo—saṃṭṭhaïu—saṃsthita.
sayalaï—sayalahi—Gen. singular of सयला (—सकला). According to Hc. Gr. iv 350 (ṅas-ṅasyorhe), 'हे' is the only suffix for Abl. and Gen. singular 'हि' may be regarded as a weakened form of 'हे'.
Read आवहइ for नावहइ.
आवहइ = आवहति.
मारो—Combination of म (the letter म) and आरो (—कार).
Read तत्तह for तत्तइ.
tatta—tattva.
तत्तह—Gen. singular.
Read जुवनि for कुवनि. Tib. rnal ḥbyor ma.
juvani—yoginī.
muha—mukha.
uāraï—ucāraï—uccāraï—uccārayati.

———

प वणु ओ मुअड मण्डइअओ सज्जरूअउ सहावइ ॥
कमज्जट्ठइअओ तिन्निबाण सिरस उसइअओ
तत्तगिअर सरूअ । गिकरो निस्सहावह जानु ॥
भिन्नि वग्ग पहइअं अआर देइअं काइमओ धाओ ॥

प-वर्ण ओ-(कार)-मुकुट-मण्डितश्च सहजरूपकस्वभावो हि ।
क-(वर्ग)-मध्य-स्थितश्च (बीजम्) तृतीयस्वरः (तस्य)
शिरसो भूषितश्च तत्त्वकेतरस्वरूपम् ।
गि-कारो निःस्वभावस्य ज्ञानम् ।
द्वितीय-वर्ग-प्रथमम् (बीजम्) अ-कार-द्योतितं कामकधातुः ।

पवनुओ मुअत मण्डइअओ सज्जरूअउ सहावइ ॥
कमज्जट्ठइअओ, तिन्निबाण सिरसउ सइअओ,
तत्तगिअ रस रूअ । निकरो निस्सहावइ जानु ॥
भिन्नि वग्ग पहइअं । अआर द्वेइअं[1], काइमओ धावओ[2] ॥

1. N. देइअं. 2. N. धाओ.

pa yig o yi cod pan gnas |
lhan cig skyes paḥi raṅ bshin no |
ka sdeḥi dbus gnas dbyaṅs gsum rgyan |
de ñid med paḥi raṅ bshin no |
de yi yi ge raṅ bshin med |
gñis pa yi ni thog ma la |
a yi yi ge gsal bar byas |
ḥdod paḥi khams kyi raṅ bshin no |

NOTES

vaṇu—vaṇṇa—varṇa.
Read मुषड for मुअत. Tib. cod pan.
muaḍa—mukuṭa.
sajja—sahaja—The doubling is due to the loss of ह.
rūau—rūpaka.
सिरस—Gen. singular.
कामज्जट्ठइअ ... उसइअ—i. e., गि.
तत्तगिअर—Combination of तत्तग (—तत्त्वक) and इअर (—इतर). In Sanskrit we expect an ए, which is here weakened first into short ए, and then into इ.
Read गिकरी for निकरी, as it has been said above that ग is the third letter of the क class and is decorated on its head with the third vowel (i. e., इ).
karo—kāra.
Read निस्सहावह for निस्सहावइ.
निस्सहावह—Gen. singular.
nissahāva—niḥsvabhāva = शून्य.
jānu—jñāna.
ddeiam—dyotitam. Tib. gsal bar byas.
kāimao—kāimaü—kāmaka.
dhāo—dhāu—dhātu.
काइमओ धाओ (= कामधातु)—The phenomenal world.

———

पवगहन्तोइ एजुत्त सयलह महइ सहाइ ॥
अन्तट्ठ बीवहन्तो अ पवगहन्तइ आहनु सुक्क वाअओ अभिण्ण ॥
पाववडह बीओ इहि जठइअओ सिज्जन्तु माहन्त रूअओ ॥
क भिन्न बीओ अक्कसु जुवण बिम्बु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि ए-युक्तं सकलस्य मायास्वभावः ।
अन्तःस्थ-बीजस्यान्तञ्च प-वर्गस्यान्तं हि आसनं शुक्रवाय्वभिन्नम् ।
पावकस्य बीजम् इ-(कारेण) जटितञ्च सिध्यन्मायावद् रूपञ्च ।
क-(वर्ग)-द्वितीयबीजम् आकाशयोगिनी-विम्बम् ।

पवणहन्तोइ, एजुओ, सयलइ[1] महइ सहाइ ॥
अन्धधिवहन्तो अपवणहन्तइ, आहनु मुक्क[2] वाअओ,[3] अभिण्ण ॥
पाव वटइ[4] बीओ इहि[5] जुठइअओ ; सिज्झन्तु [6]साहन्तरूअओ ।
कभिन्न बीओ अक्क सुजुवण बिम्बु ॥

1. N. सएरइ.
2. A. N. सुक्क.
3. A. N. वाअओ.
4. N. पावटुइ.
5. A. इह.
N. इयि.
6. A. N. माहन्त.

pa sdeḥi mthaḥ ma e daṅ ldan /
thoms cad sgyu maḥi raṅ bshin no /
pa yi sa bon mthar śa ste /
ya sdeḥi mthaḥ yig stan can ni /
khu ba daṅ ni rluṅ dbyer med /
i dbyaṅs mgo brgyan me sa bon /
grub pa sgyu maḥi raṅ bshin no /
ka yi gñis paḥi sa bon ni /
nam mkhaḥ rnal ḥbyor ma yi gzugs /

NOTES

Read वग for वगा. Tib. sdeḥi.
पवगहन्तोइ—The last letter of the प class—i.e. म.
Read जुत्त for जुओ, as there is slight difference between Bengali vowel ओ (ও) and Bengali conjunct letter त्त (ত্ত).
mahaï—māyā.
Read अन्तट्ठ for अन्ध.
antaṭṭha—antaḥstha.
Read बीव for धिव.

bīva—bīja.
अन्तःस्थ-बीजs are य, र, ल and व.
a—ca. Pischel § 184.
āhanu—āsana.
sukka—śukra.
vāao—vāyu.
Read पाववडइ for पाववटइ.
pāvavaḍa—pāvaaḍa—pāvaka. Pischel § 599.
इहि—Inst. singular.
jaṭhaïa—jaṭita.
सिज्जन्तु—Present participle.
māhanta—māyā-vanta—māyā-vat.
अक्कसु (=आकाश)—Here the shortening has caused the doubling.
juvaṇa—yoginī.
bimbu—bimba.

———

तसु पास बीओ एआरकण्णाहरण सचलु इकल्लु ॥
एअञ्चक्कु गअन सहाओ ॥ नव पद इअ जुअन
विन्दह अक्खरअ मन्तसरूअ तिहाक ॥

तस्य पार्श्व-बीजम् ए-कार-कर्णाभरणं सञ्चलमेकलम् ।
एवं चक्रं गगन-स्वभावः ।
नवपदमिति योगिनीवृन्दस्य अक्षरकं मन्त्र-स्वरूपं त्रैधातुकम् ।

तसु[1] पास बीओ, एआरकणाहरो[2] मच्चलुइ कल्लू ।
एअञ्चकु[3] गअन सहाओ ॥ नव पहहओ जुअर
विन्दइ[4] अक्खरअ मन्तसरूअ तिहाक ॥

1. N. टसु. 3. N. एक०.
2. N. ०कण्णा०. 4. N. विणुइ.

sa bon de yi mthaḥ yi ge /
e yi yi ges rnar brgyan pa /
dpaḥo gcig pu mi bskyod pa ḥo /
de ltar ḥkhor lo mkhaḥ raṅ bshin /
de ltar rkaṅ pa dgu po ni /
rnal ḥbyor ma tshogs yi ge sta /
khams gsum gyi ṅi sṅags raṅ bshin //

NOTES

तसु—Gen. singular of the pronoun तद्.
Read एआरकसाहरण for एआरकणाहरो. Tib. e yi yi ges rnar brgyan pa.
एआरकसाहरण = ए-कार-कर्णाभरण.
Read सच्चलु for मच्चलु which gives no sense.
saccalu—sañcala—Moving about.
ikallu—ekala—Here doubling is due to preserving the original quantity of the Sanskrit word.
एअंचक्कु—Combination of एअं (—एवम्) and चक्कु (—चक्र).
gaana—gagana.
Read पद इअ for पहइअ.
ia—iti. Pischel § 116.
Read जुअन for जअर. Tib. rnal ḥbyor ma.
juana—yoginī.
Read विन्दह for विन्दइ.
विन्दह—Gen. singular of विन्द (—वृन्द).
tihāka—tihāüka—traidhātuka—(1) कामधातु (the phenomenal world), (2) रूपधातु (the material world) and (3) अरूपधातु (the spiritual world).

VIII

त मन्तोइ भिन्नि सोजह पट्ठिइ
अग्गि पवन बोओ महसुह राओ ॥
तस्स भिन्नि बीओ अआर पुरइओ
महह चउधाउ सरूअअइ ॥
परओ अ जोगइ अक्खरु पहन सहाइ तिन्नि ॥

त-मन्त्रो हि द्विसंयोगः प-स्थिति अग्नि-पवन-बीजं महासुख-रागः ।
तस्य (प-वर्गस्य) द्वितीय-बीजम् अकार-पूरितं महाचतुर्धातुस्वरूपकं हि ।
प-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) ओ-(अक्षरम्) च योगं हि
अक्षरं पवन-स्वभावस्त्रीणि ।

तमन्तोइ भिन्नि सोजहो इयाठ्ठिइ[1]
अग्नि पवण बीओ मइ सुइ राओ ॥
तस्स भिन्नि बीओ अआर पुनइओ,
महह चउधाउ सरूअ अइ ॥ परओ
अजागइ[2] अक्खरु, पहन सहाइ तिन्नि ॥

1. N. पठ्ठिइ. 2. N. अजोगइ.

ti yi sṅags kyi gṅis pa sbyor /
bya gnas me daṅ rluṅ sa bon /
bde ba chen poḥi ḥdod chags che /
de yi gṅis pa sa bon ni /
a yi yi ges dgaṅ ba ḥo /
ḥbyuṅ ba chen pa bshi raṅ bshin /
pa yig ra yig o yig sbyar /
gsum po rluṅ gi raṅ bshin no /

NOTES

sojaho—saṃyoga.
paṭṭhii—pa-sthiti—Included in or belonging to the प class.
aggi—agni—Here फ belonging to the प class, is to be taken as अग्नि-बीज.
pavaṇa—pavana—पवन-बीज is प which also belongs to the प class.
mahasuha—mahāsukha.
rāo—rāu—rāga.
महसुह राओ—Attachment to eternal pleasure.
तस्स—Gen. singular of the pronoun तद्.
तस्स भिन्नि बीओ—i. e., फ which is the second bīja of the प class.
Read पुरइओ for पुनइओ. Tib. dgaṅ ba.
puraïo—puraïu—pūrita.
a—ca.
pahana—paana—pavana.
sahāi—svabhāva.

त अ अं जुइ पुण्णो विजानह बीओ ॥
कमज्झट्ठइओ एकण्णाहरणोइ जुइनि मुद सरूअ ॥
पुणोवि भणिअबूभं पज इइ पाइ अभिन्न ॥

त-(अक्षरम्) च अं-युतं पुनर्विज्ञानस्य बीजम् ।
क-मध्यस्थितम् (बीजम्) ए-(कार)-कर्णाभरणं हि
योगिनी-मुद्रा-स्वरूपम् ।
पुनरपि भणितव्यं पदमिति उपायाभिन्नम् ।

तअ अज्जुइ[1] पुण्णो विजोनह बीओ ॥
कमज्झठ्ठइओ, एकंणोहरणोइ,
जुइनि मुद सरूअ ॥ पुणोवि भणिअबूभं[2]
पजहइ,[3], पाइ अभिन्न ॥

1. N. अंजुइ. 2. N. भनिबूभं
3. N. पजइ.

ta yi yi ge aṃ yig ldan /
slar yaṅ rnam śes sa bon no /
ka yi sde yi dbus gnas pa /
e yi yi ges rna bar[1] rgyan /
rnal ḥbyor maḥi phyag rgya raṅ bshin /
slar la yaṅ ni brjod par byaḥo /
tshig ḥdi thabs śes dbyer med dṅos /
1X rnam par

NOTES

a—ca.
jui—jua—yuta.
पुणो (पुनर्). Tib. slar yaṅ—Here the doubling is due to the analogy of पुण्ण (पुण्य) where ण्ण is legitimate.
vijāna—vijñāna.
कमज्झट्ठइओ एकण्णाहरणो—i. e., गे.
muda—mudrā.

vi—api.
bhaṇiabbhaṃ—bhaṇitavyam.
paja—paya—paa—pada.
ii—iti. Pischel § 116.
pāi—upāi—upāia—upāya. Pischel § 594. उपाय is करुणा (compassion)—AS, p. 2.

सवरो न मन्तो पुणोवि भणिअं उअत्ति सहरह रूअ ॥
प र अ इकूकु बीओ पम्मत्थु ।
टहन्तोइ अ जुत्त ओ अहणगओ उअत्ति ॥

स-परो न-मन्त्रः पुनरपि भणितम् (पदम्) उत्पत्तिसंहारयोः रूपम् ।
प-र-अ-एक-बीजं परमार्थः ।
ट-स्यान्तं हि (बीजम्) आ-युक्तञ्च अहनकत उत्पत्तिः ।

सवरो नमन्तो पुणोवि भणिअं ;
उअन्ति सहरह रूअ ॥
परअ इकु बीओ, यम्मत्थु[1], टहन्तोइ,
अजुत्तोओ ; अहण गओ[2] उअन्ति ॥

1. N. पम्मत्थु. 2. N. अहणओ.

sa mthaḥ daṅ ni na yi sṅags /
slar la yaṅ ni brjod par bya /
skyed ciṅ sdud par byed gzugs so /
pa ra a yig sa bon gcig /
don dam pa yi yi ge ḥo /
ṭa mthaḥ ā yi yi ge ldan /
gshom du med las skyes pa ḥo /

NOTES

bhaṇiaṃ—bhaṇitam.
Read उअत्ति for उअन्ति.
uatti—utpatti—Birth.

sahara—sahāra—saṃhāra—Death.
सहरह—Gen. singular.
इक्कु—The weakening of ए necessitates the doubling of क.
pammatthu—paramārtha.
टहन्तो—The last letter of the ट class—i. e., ण.
a—ā. Tib. ā yi yi ge.
ahaṇagao—ahanakataḥ.

———:०:———

तहन्तइ पुमदि सबुभु ॥ का क नट्ठिअओ
तिन्निबाण तिन्नि हुह बिन्निह जुइणि सबुभु संभोअनु ॥
तथ ख ख ण तिन्नि ट्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ
खेअ उखितउ रूअ ॥ पुनओ मन्तपउ भिण्णिभणिबुभं
सयल विअअक्क नट्ठअउ ॥

त-स्यान्तं हि (बीजम्) प्रमर्दयाति सर्वम् ।
का-क-न-स्थितश्च तृतीयस्वरस्तृतीये भवति,
बिन्दुकितः, योगिनीसर्वसम्बोधनम् ।
तथा ख-ख-(अक्षरम्) न-(अक्षरम्) तृतीयस्थितञ्च,
तृतीयस्वरस्तत्र न भवति, खेदोत्क्षिप्तकरूपम् ।
पुनश्च मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं सकलवितर्कनष्टकञ्च ।

तहम्मइ[1] पुमदि सबभु ॥ काकनठ्ठिअओ,
तिन्निबाण तिन्निहुइ, बिन्निभे, जुइणिसबभु संभोअनु ॥
तथ ख खण[2] तिण्णि ठ्ठिअओ तिण्णिबाण तिहु न हइ ;
खे[3] चउ फितउ[4] रूअ ॥ पुनओ मत्तपउ, भिण्णिभणिबभं ;
सयल विअ अक्करठ्ठ अउ ॥

1. A. N. तहन्तइ. 3. N. न.
2. N. खखन. 4. N. हितउ.

taḥi mthaḥ ma kun ḥjoms pa ḥo /
** * daṅ ni ṇa gnas la /*
dbyaṅs gsum sbyaṅ shin thig le sbyin /
rnal ḥbyor ma kun ḥbod pa ḥo /
de bshin du ni kha kha daṅ /
gsum pa ṇa ru gnas pa ḥo /
dub pa sel bar byed paḥi rgyu /
ṅhu na yi ni sṅags phyi tshig /
lan gñis su ni brjod par bya /
rtog pa thams cad ḥjoms par byed /

Notes

pumadi—pramardayati.
वाण=स्वर (vowel).
hui—bhavati.
Read बिन्निह for बिन्निभे.
binniha—binnuia—bindukita—Dotted over. Tib. thig le sbyin.
saṃbhoanu—sambohana—sambodhana.
tatha—tathā.
tihu—tiha—tathā. Pischel § 103. The world तिहु is used here in the sense of तत्र (there).
Read खेअ for खे च and उखितउ for उ फितउ.
khea—kheda. Tib. dub pa.
ukhitaü—ukkhittaa—utkṣiptaka. Tib. sel bar.
bhaṇibbhaṃ—bhaṇiabbhaṃ—bhaṇitavyam.
viaakka—vitarka—This is an extended form. वितर्क is sub-conscious operation of the mind. It is "an indistinct murmur of the mind" (मनोजल्प), which is searching after its object. In its initial stage it is simply a move of will (चेतनाविशेष) ; when emerging into the conscious plane, it becomes a certain thought (प्रज्ञाविशेष)—CCB., p. 104.
वितर्क is same as विकल्प (=discursive thought).
u—ua—uta—And.

य वन मन्तोइ वज्ज रन्दह सोअ ॥
च मज्जट्ठइओ बीओ रयइसन संठइओ,
कलवुइ मोअ नाअ ॥ सवरो नाहओ मधइ ।
स वग्गइस तिन्न हसणट्ठइअ एआरकणहाहरणो
डाइणि मन्तोअ अअरुधोअनु सब्भ इअ ॥

य-वर्णो मन्त्रो हि वज्ररन्ध्रस्य शोभा ।
च-मध्यस्थितं बीजं रव्यासनसंस्थितं कारयति मोहनाशम् ।
स-परम् (बीजम्) अनाहतमध्यम् ।
श-वर्गस्य तृतीयं (बीजम्) ह-आसनस्थितम्
ए-कार-कर्णाभरणं डाकिनी-मन्त्रश्च अवरोधनं सर्वं इति ।

पफन[1] मन्तोइ ; वज्ज नन्दइ[2] सोअ ॥
चमज्जठ्ठइओ बीओ ; रयह सन संठइओ,
कलवुइ मोअ नोअ[3] सवरो नाहओ बधूइ
सवग्गइ मुतिन्न तस णठ्ठइअ ॥ एआरकणहहरणो,
डाइणि मत्तोअ ; अअरुधो अनु, सब्भइअ ॥

1. A. N. यफन.
2. A. ०रन्दइ. 3. N. नोआ.
N. वज्जानन्दइ.

ya sdeḥi mthaḥ ma yi ni s̀nags /
rdo rje bu gar rgyan pa ḥo /
tsa sdeḥi dbus gnas sa bon ni /
ra yi stan la yon̄s su gnas /
*gti mug * bar byed pa ḥo /*
sa mthaḥ gshom med dbus ma ḥo /
śa sdeḥi gsum pa ha stan can /
a yi yi ge rna par rgyan /
sna tshogs mkhaḥ ḥgro ma yi gzugs /
ḥbod par byed pa yi ni s̀nags /

NOTES

Read यवन for पफन.
vana—vaṇṇa—varṇa.
Read रन्दह for नन्दह. Tib. bu gar.
randa—randha—randhra.
रन्दह—Gen. singular.
soa—soha—sohā—śobhā.
Read रयइ for रयह.
रयइसन—Combination of रयइ (—रवि) and आसन.
kalavui—kālāvei—kārāvei—kārāvedi—kārayati.
moa—moha.
nāa—nāha—nāsa—nāśa.
nāhao—nāhaü—anāhata.
Read मधइ for बधूइ. Tib. dhus ma.
madhaï—madhya.
sa—śa. Pischel § 227. Tib. śa.
वग्गइस—Gen. singular.
Read एआरकण्हाहरणो for एआरकणहहरणो.
kaṇha—kaṇṇa—karṇa.
ḍāiṇi—ḍākinī.
a—ca—And.
aarudhoanu—avarodhana. This is an extended form.
ia—iti. Pischel § 116.

सोसय मन्त पहु भिन्नि भणिअइओ
जान अहकारु णट्ठअओ बोअन अबोअनि तत्त ॥
एअं द्ध दिस पवइ भुमहइ जुइ कम्म सरूअ ॥

शोषय-मन्त्रपदं द्विर्भणितव्यं ज्ञान्यहङ्कार-नष्टकञ्च बोधनाबोधन-तत्त्वम् ।
एवं द्वादशपदं हि भूमेः (स्वरूपम्) योगिकर्मस्वरूपम् ।

सास यमन्त पहु, भिन्नि भणिअइओ जानअह[1] कारुणट्ठअओ
बोअनअ नितन्तु ॥
एअं द्ध दिस[2] पवइ, भूमहइ जुइ ; कम्म सरूअ ॥

1. N. जन०. 2. N. द्धदिस.

śo ṣa ya yi sṅags kyi tshig /
laṅ gñis su ni brjod par bya /
ye śes can rlom ṅa rgyal ḥjoms /
byaṅ chub byaṅ chub med de ñid /
de ltar rkaṅ pa bcu gñis ni /
sa daṅ rnal ḥbyor las raṅ bshin /

NOTES

sosaya—śoṣaya. Pischel § 227. Tib. śo ṣa ya.
pahu—paü—pada.
bhaṇiaïo—bhaṇitavya.
जान (—ज्ञान)—It is used here in the sense of ज्ञानी (a wise man). Tib. ye śes can.
ahakāru—ahaṃkāra.
boana—bohana—bodhana.
Read अबोअनि for अ नि. Tib. byaṅ chub med.
अबोअनि = अबोधन.
dvadisa—dvādaśa.
pava—paa—pada—Here व-श्रुति has taken place.
bhūmaï—bhūmi.
भूमइइ—Gen. singular of—इ base in the feminine gender. There are ten bhūmis (दशभूमि) i. e., the ten stages or degrees of saintly perfection.
jui—yogi(n).
kamma—karma.
sarūa—svarūpa.

IX

कवगग बिन्नि बीओ जुवंनिजन तत्त ॥
ट गहइअ पहन्तो सनु अंसर मुअड्ड मण्डिअओ
अआरइ पुत्तइअ तसूस स गहइअ सहाइअओ ।
कमज्जटूठइओ बाओ विसइ हइ अलगूगइ अन्त ।
क बीअओ सुन्न सरूओ ॥

क-वर्ग-द्वितीय-बीजं योगिनीजन-तत्त्वम् ।
ट-(अक्षरम्) गृहीतं प-स्यान्तमासनम् अं-स्वर-मुकुट-मण्डितञ्च,
अ-कारेण पूर्त्तकं तस्य (मन्त्रस्य), षड्गतेः स्वभावकश्च ।
क-मध्यास्थितं बीजम्, (तेन बीजेन) विषेण भवत्यालग्नो हि अन्तः ।
क-बीजञ्च शून्य-स्वरूपम् ।

कवग्गबिन्नि बीओ, जुवंनि जलतन्तु[1] टगहइअ[2] ।
पहन्तो सनु, अंसर मुअडु मण्डिअओ ; अआरइ पुत्तिइ[3] अतस्स ॥
सगहइ असहाइ अओ ॥
कमज्झठ्ठइअ बीओ ।
वसइ हइ अलग्गइ मन्तक बीअओ सुन्न सरूअ ॥

1. A. N. ०तत्त. 2. A. N. टगहइअ.
3. N. पुत्तीइ.

ka yi gñis paḥi sa bon ni /
rnal ḥbyor maḥi tshogs de ñid do /
ṭa bzuṅ pa mthaḥi stan can te /
aṃ gis cod pan brgyan par bya /
de la a yi yi ges dgaṅ /
ḥgro ba drug gi raṅ bshin no /
ka sdeḥi dbus gnas sa bon ni /
dug gis reg pa ḥphrog par byed /
ka yi sa bon stoṅ raṅ bshin /

NOTES

juvaṃni—juvanni—juvaïni—juaïni—jugaïni—yoginī.
Read जन for जल.
जन—men, a number of persons collectively—the plural is expressed with the word जन, and it is a plural-denoting suffix.
gahaïa—gṛhīta.
sanu—āsana.
अआरइ—Inst. singular of अआर (अ-कार).
Read पुत्तइअ for पुत्तिइ अ.
puttaïa—pūrttaka. Pischel § 598.

तस्स—Gen. singular of the pronoun तद्.

sa—ṣaṭ. Pischel § 227.

gahaï—gaaï—gataï—gati.

गहइअ—Gen. singular.

sahāïa—svabhāvaka.

विसइ—Inst. singular of विस (विष).

haï—bhavati.

alagga—ālagna—Adhering to. आ is shortened here.

Read अन्त for मन्त. Tib. ḥphrog par byed.

अन्त—The lord of death.

bïa—bïja.

sunna—śūnya.

———

रहन्तइअ अआर पुत्तइअओ अग्गिजाल इसानअ ॥
धरइ बीओ चलइ महपउ ।
त चउत्थ थिअओ असरइ भूसइअओ भव रइअ रूअ ॥
रयइ इ सज्जुअइ विआलु ॥
टहन्तइ गहइअ बीओ तिण्णि शर सिरसि उसइअओ
मरुइ तिहुयण सब्भ ॥

र-स्यान्तकम् अ-कार-पूर्त्तकञ्च अग्निज्वालेशानकम् ।
धराया बीजम् (तेन) चलति महाप्रभुः ।
त-(वर्ग)-चतुर्थस्थितञ्च (बीजम्) अ-स्वरेण भूषितञ्च
भव-रहित-रूपम् ।
रविः इ-संयोगो हि वेतालः ।
ट-स्यान्तं हि गृहीतं बीजं तृतीय-स्वरेण शिरसि भूषितञ्च
(ततूप्रभावेण) म्रियते त्रिभुवनं सर्वम् ।

रहन्तइअ[1], अआर पुत्रइ अओ ; अग्निजलइ सानअ[2] ॥
धरइ बीओ चलइ मह पउ, तं चउत्थ थिअओ,
असरइ भूसइ अओ, भवरइ रूअ ॥
रयइ इस[3] जुअइ, जुयइ, विआलु ॥
रहन्तइ गहइअ बीओ, तिण्णि शर[4] ।
सिरसिउ, सअओ, सरूइ[5] तिहुयण सब्भ ॥

1. N. इरन्तइअ
2. N. अग्गिजालसाअ.
3. N. रयइस.
4. N. बान.
5. A. मरुइ.
 N. मुरुइ.

na yi mthaḥ ma a yig ldan /
me ḥbar pa yi dbaṅ ldan te /
ḥdzin pa yi ni sa bon ni /
skyod paḥi khyab bdag chen po ḥo /
ta yi sde yi bshi pa ni /
a yi dbyaṅs kyis brgyan pa yi /
srid pa daṅ bral ba yi gzugs /
ñi ma a yigs ldan ro laṅs /
ta mthaḥi sa bon bzuṅ bar bya /
dbyaṅs kyi gsum pas mgo la brgyan /
sa gsum thams cad gsod pa ḥo /

NOTES

रहन्तइअ—Combination of रह (Gen. sing. of र) and अन्तइअ (=अन्तक).
jāla—jvālā—the final आ is shortened here.
isānaa—īśānaka—Light. ई is shortened here.
धरइ—Gen. singular of धरा.
चलइ—Present tense, third person, singular number.
maha—mahā.
paü—pahu—prabhu.
thia—sthita.
Read रइअ for रइ which gives no sense.
raïa—rahia—rahita.
rayaï—raaï—ravaï—ravi.

viālu—vetāla—evil spirits.
śara—svara—vowel.
सिरसि—Loc. singular.
मरुइ—Present tense, third person, singular number.

पहन्तइ बीओ मन निन्नाओ किअओ ॥
सवरो अआरु वचजुत्त भज्जइ मन्तअआलु ॥
म भिन्नि हा भिन्नि भणिअबूभं हर हर इइ मोअ सहाअ ॥
प बीओ इमण्डिअओ पि अ वण सबूभ तथअगह नट्ठ ॥
सआरु इ जुत्तइ सिह भखइअ मन्त ॥

प-स्यान्तं हि बीजम् (तेन) मनो निर्ज्ञातं कृतञ्च ।
स-परम् अ-कार-वचोयुक्तम् (तेन) भज्यते मन्त्रक-जालम् ।
म-द्वयं हा-द्वयं भाणितव्यं हर हर इति मोह-स्वभावः ।
प-बीजम् इ-मण्डितञ्च पि-श्च वर्णः सर्वतथताग्रह-नष्टम् ।
स-कार इ-युक्तो हि सिंह-भक्षित-मन्त्रः ।

पहन्तइ बीओ, मन निन्नाओ किअओ ॥
सवरोअ आरु वचजुन्त[1], भज्जइ मन्तअ[2] आलु ॥
मभिन्नि हाभिन्नि, भणिअव्भं हर हर हइ, मोअ सहाअ ॥
पवीओइ मण्डिअओ, पिअवण, सबूभ तथअ गहनठ्ठ ॥
सआरुइ जुत्तइ, सिह भखइ अमन्त[3] ॥

1. A. N. जुत्त 2. N. मन्त्रअ.
3. N. भहाखइअमान्तं.

pa sdehi mthaḥ yi sa bon ni /
yid kyi sa ba rtog med byed /
sa mthaḥi ā yi ge ldan pa /
thar paḥi bśes ni rtog pa ḥo /
ma gñis ha gñis brjod par bya /
rmoṅs paḥi raṅ bshin ḥphrog ciṅ ḥphrog /

pa yi sa bon a yig rgyan |
pha nags kun ṅams gzuṅ de ñid |
śa yi yi ges i daṅ ldan |
seṅ ge za ba yi ni snags |

NOTES

ninnāo—ninnāu—nirjñāta.
kia—kṛta.
भज्जइ—Passive, third person, singular number, present tense.
mantaaālu—mantraka-jāla.
Read इइ for ह्इ.
इइँ—इति.
moa—moha.
अ = च—And.
वण = वर्णः.
tathaa—tathatā.
gaha—graha.
siha—sīha—siṃha.
bhakhaïa—bhakṣita.

तमन्तोइ पुनुइ अमर ओअत्ति ॥
पहन्तो अआरइ भदअ बिनु मउडइ लगघु कारण मरइअपूप ॥
सआरो भिन्नि सर उ सइअचारइ पुबूभ पडिअरु ॥
सट्ठइअओ बीओ मसानु ॥
तहन्तइ अकूखरु इ जुत्तइओ निस्सहाव सबूभ ॥

त-मन्त्रो हि पुनर्हि अमरोत्पत्तिः ।
प-स्यान्तम् अ-कारेण भृतकम्, बिन्दुर्मकुटे लगतु, कारणं मरविकल्पः ।
स-कारो द्वितीय-स्वरश्च सहितचारी, पूर्वपरिकरः ।
श-स्थितश्च बीजं श्मशानम् ।
त-स्यान्तं हि अक्षरम् इ-युक्तकं निःस्वभावः सर्वः ।

तमन्तोइ पुनुइ, अमरओ अन्ति ।
पहन्तो अआरइ अदअ ॥
बिणुमउ डह लग्घु ; कुविण[1]मरइ अप्प[2] ॥
सआरो भिन्नि सरउ सइ अचारइ, युव्भ[3] पडिअरु ॥
सठ्ठइ अओ बीओ मसानु ॥
तहन्तइ अक्खरु ।
इजुत्तोइओ, निस्सहाव सब्भ ॥

1. N. कुविन. 2. A. N. ०अप्प.
3. A. N. पुब्भ.

tahi snags slar yan hchi med skye /
pa mthah a yi yi ges dgan /
thig le cod pan la reg paho /
rgyu la hchi ba rtog pa yin /
sa yig dbyans gnis brjod phyir rgyan /
snon du hgrog par byed pa ho /
śa gnas sa bon dur khrod de /
ta mthah i dan ldan pa ni /
thams cad ran bshin med pa ho /

NOTES

punu—puna(r).
bhadaa—bhṛtaka —Filled with.
biṇu—biṇṇu—bindu.
maüḍa—makuṭa.
मउडइ—Loc. singular.
लग्घु—Imperative, third person, singular number.
Read कारण for कुविण. Tib. rgyu.
maraïappa—mara-vikalpa.
saïacāraï—sahitacārī.
pubbha—puvva—pūrva. Here it refers to स.
paḍiaru—parikara. In the East Bengal dialect र is pronounced as ड़ and vice versa.
sa—śa—This shows that the pronunciation of स is identical with that of श. As a descendant of मागधी the श sound only retains in Bengali.

masānu—śmaśāna.
juttaïo—juttaïu—yuktaka.
nissahāva—niḥsvabhāva—want of property = शून्य.

पवगूगहन्तोइ असर पुण्णिअओ मना दुसट्ठह महगहनु ॥
न उ आसअनु उपत्तइ विअक्क ॥
पवगूगह भिन्नि बीओ आलगूगु सेसइ
चिन्नट्ठइओ साधइओइ अपहअहानु ॥
त रइ द्वइकूखरु भुयनमन्तु बीअनु ॥

प-वर्गस्यान्तं हि (बीजम्) अ-स्वर-पूर्णीकृतं मनसो दुष्टस्य महाग्रहणम् ।
न-(अक्षरम्) उ-आसनम् उत्पातयति वितर्कम् ।
पवर्गस्य द्वितीयं बीजम्, आ-(अक्षरम्) लगतु शीर्षे चिह्न-स्थितम्
(तत्) साध्यबोधि-(मन्त्रः), (तत्) अपानः ।
त-(अक्षरम्) र-(अक्षरम्) हि द्व्यक्षरं भुवन-मन्त्रो भीषणः ।

पवहन्तोइ असर पुण्णि अओ : मनादु सट्ठइ, महहनु ॥
नउ आस अनु, उपत्तइ विअक्क ॥
सवह हइ भिन्नि बीओ, आलग्गु, मेसइ[1] चिन्न ट्ठइओ ;
सावइ ओइ, अपह[2] अहानु ॥
तरइ द्वइ क्खरु[3] ; भुयनमान्तु, बीअनु ॥

1. A. N. सेसइ. 2. N. अबइ.
3. N. क्सरु.

pa sdeḥi mthaḥ ma i dbyaṅs ldan /
sdaṅ baḥi yid ni ḥdzin chen po /
na yig u stan rtog kun sel /
pa sdeḥi gñis paḥi sa bon ni /
ā yig mgor reg thig le gnas /
byaṅ chub sgrub pa yi ni sṅags /

thur du sel baḥi rluṅ gis so /
ta daṅ ra yi yi ges gnis /
sa ni hjigs par byed snags so /

NOTES

Read पवग्गहन्तोइ for पवहन्तोइ. Tib. pa sdeḥi mthaḥ ma.
पवग्गहन्तो—The last letter of the प class—i. e., म.
puṇṇiao—puṇṇiaū—pūrṇīkṛta.
मना—Abl. singular.
Read दुसट्ठह for दु सट्ठइ.
dusaṭṭha—duṣṭa.
दुसट्ठह—Gen. singular.
Read महगहनु for महहनु. Tib. ḥdzin chen po.
mahagahanu—mahāgrahaṇa.
āsaanu—āsana—This is an extended form.
Read उपत्तइ for उपवइ which gives no sense.
upattaï—uppattaï—utpātayati.
viakka—vitarka.
Read पवग्गह for सवह हइ. Tib. pa sdehi.
पवग्गह भिन्नि बीओ—The second bīja of the प class—i. e., फ.
लग्गु—Imperative, third person, singular number.
sesa—śīrṣa—II P. § 40.
सेसइ—Loc. singular.
cinna—cihna.
Read साधइ for सावइ. Tib. sgrub pa.
sādhaï—sādhaïa—sādhya. Pischel § 594.
साधइओइ—साध्यबोधि—(मन्त्रः).
apahaahānu—apāna—This is an extended form. अपान is one of the five vital airs that goes downwards and out at the anus.
Read इइकक्खरु for इइ कखरु.
इइकक्खरु—Combination of इइ (—द्वि) and अक्खरु (—अक्षर).
bhuyana—bhuana—bhuvana.
Read मन्तु for मान्तु.
bīanu—bhīhanu—bhīṣaṇa. Pischel § 263.

प र अ विक्क बीओ तयइसइ उद्देअ अविडव णासु ॥
य अन्तइ दसर क्रमइअओ जान पइत्तु ॥
ण यासट्ठइओ बीओ एकण्णाहरण जुगइ जानउ नासु ॥
स अ पुत्तइअओ ससउ उकय नाहनु ॥

प-र-अ-एकबीजं त्रयस्त्रिंशदुद्वेग-खेद-नाशः ।
य-अन्तं हि दस्रं क्रमिकञ्च ज्ञानं पवित्रम् ।
ण-(अक्षरम्) आसांस्थितं बीजम् ए-(कार)-
कर्णाभरणं योग्यज्ञानस्य नाशः ।
स-(अक्षरम्) अ-(कार)-पूर्तकञ्च श्वासस्य प्रसरण-नाशनम् ।

परअ[1] विक्क बीओ, तयइ सइ, देअउ अविद्दवणोसु[2] ॥
यमन्तइ दसर क्रमइ अओ ; जाण[3] पइत्तु[4] ॥
णया सठ्ठइओ[5] बीओ, एकण्ण हरण[6] ।
जुनइ[7] जाउ नासु ॥
सअपुत्रइअओ[8], सस उउ केयनाहनु ॥

1. N. पर.
2. N. अघीडव णाध्ठ.
3. N. जन.
4. A. N. पइत्त.
5. N. सचइओ.
6. N. एकर्णहरण.
7. N. जुइ.
8. N. सअपुतथीअओ.

pa ra a yi sa bon gcig /
sum cu rtsa gsum skyo dub ḥjoms /
ya sdeḥi mthaḥ ma rim nan pa /
ye śes kyi ni dag byed do /
ṇa yi ḥgram gnas sa bon ni /
e yi rna bar rgyan pa ḥo /
rnal ḥbyor pa yi mi śes ḥjoms /
sa yig a yi yi ges dgaṅ /
dbugs ḥchad pa ni ñams par byed /

NOTES

vikka—ikka—eka—In एक the accent is on ए. In the Prakrit, ए is a simple vowel and is also short. This fact is emphasized by doubling the

following consonant, so that the original quantity of the Sanskrit word is fully preserved.

tayaïsaï—trayastriṃśat.

Read उद्दैअ for द्दैअउ as the latter does not give any sense.

uddea—udvega.

अविडव = खेद ; Tib. dub. (pa). In the देशीनाममाला, I. 21., we find the word अवड्यिम् meaning खिन्नम्.

Read अन्तइ for मन्तइ as अ and म are often confused.

dasara—dasra—The Aśvins—then it signifies the number 'two'. The Bengali words, दोसर (=second, a supporter) and दोसरा (=second, second day of the month) (Hindi, दुसरा) come from Skt. दस, through the intermediate stage दसर. तेसर, तेसरा (third, third day of the month), चौसर (fourth), etc., owe their affix सर to दोसर (—दसर—दस) where it is legitimate. Dr. S. K. Chatterji in ODB., p. 700, derives the affix सर (moving) from Skt.—सृ. But I differ from him as the affix with its meaning 'moving' is not at all suitable to the cases like एकसर ; दोसर, दोसरा ; तेसर, तेसरा ; etc. R. Hoernle in his Gaudian Grammar § 271, derives this from सृत (=moved). But his derivation is philologically absurd and has rightly been discarded by Dr. Chatterji (ODB., p. 701).

य अन्तइ दसर—Two ending letters of the य class—i. e., ल and व.

kramaïa—kramika—that which comes from in regular succession.

païttu—pavitra.

yāsaṭṭhaïo—āsaṃsthita.

Read जुगइ for जुनइ as न and ग are often confused. Tib. rnal ḥbyor pa.

jugaï—yogi(n).

jāna—ajñāna. Here the initial अ is dropped. Tib. mi śes.

जानउ (=अजानउ)—जानहु—which appears to be a weakening of हो. So this form is Gen. singular.

sasa—śvāsa.

sasau—sasahu—sasaho—Gen. singular.

ukaya—ukkaa—This is a देशी word, meaning 'extension'—**पाइअसद्दमहण्णवो**, p. 174.

nāhanu—nāśana.

———

न मन्तइ तिन्नि बाण सिरइ ओसइअओ निवड्ढिअ

धम्म अधम्म सरूअ ॥

धेय जोवइ धानअ मन्त सरूअ सहाअ ॥

तहन्तइ गहइअओ नइर नइ भाइ अभाइ ।

पवनह बिन्नि बेओ जालनए मोअहाउ ।

स आरु इसर भिन्नअओ सिहमहिसज नासु ॥

न-मन्त्रो हि तृतीयस्वरेण शिरसि भूषितश्च निवर्तितं धर्माधर्म-स्वरूपम् ।
ध्येय-योगी ध्यानक-मन्त्रः स्वरूप-स्वभावः ।
त-स्यान्तं हि (बीजम्) गृहीतञ्च, नगरमिव भात्यभावः ।
पवनस्य द्वितीयं बीजम् (तेन) ज्वालनीयो मोह-भावः ।
स-कार इ-स्वर-भिन्नकश्च सिंह-महिषक-नाशः ।

नमन्तइ, तिन्नि बाण सिरहओ सइअओ ;
निवडिअ धम्म[1] अधम्म[2] सरूअ ॥
धयजोवइ[3] धान अमन्त सरूअ सहाअ ॥
तहन्तइ गहइ अओ ; नइर[4] भाइअ भाइ ॥
पवनइ बिन्नि बेओ ; जालनअ मोअहाउ,
न आरूइ सरभिन्नअओ सिहमहिसअ[5] आसु ॥

1. N. धमा. 2. N. अधर्म.
3. A. N. धेय०. 4. N. ad. नइ after नइर.
5. N. सिंह०.

na[1] yi sṅags gsum mgo la phyin /
chos daṅ chos yin spoṅ raṅ bshin /
bsam gtan sṅags kyi raṅ bshin no /
ta sdeḥi mthaḥ ma bzuṅ bya ste /
groṅ khyer ltar snaṅ dṅos pa med /

1. *X ma.*

pa sdeḥi gn̄is paḥi sa bon ni /
gti mug rañ bshin ḥbar ba ḥo /
sa yig i yi yi ges dbye /
señ ge ma he ḥjoms pa ḥo /

NOTES

सिरइ—Loc. singular.
osaïa—usaïa—husaïa—hūsaïa—bhūṣita.
nivaḍia—nivaṭia—nivaṭṭia—nivartita—Removed, suppressed.
dheya—dhyeya—Fit for meditation.
jovaï—joaï—jogaï—yogi(n).
dhānaa—dhyānaka—Meditation.
sarūa—svarūpa = निर्वाण. In the हेवज्रतन्त्र we find—

तस्मात् सहजं जगत् सर्वं सहजं स्वरूपमुच्यते ।
स्वरूपमेव निर्वाणं विशुद्धाकारचेतसा ॥

naïra—nayara—naara—nagara—In the mystic language, नगर means 'the objects of senses' (रूपादिविषय)—ACV. com. 10.
नइ = इव—SBC., p. 279. Tib. ltar. नइ, नाइ and नावइ (=इव)—derive from—rt. ज्ञा (=to know). णाप्पइ (rt, ज्ञा)—णापइ—णावइ, नावइ—नाअइ—नाइ—नइ. In the secondary sense, rt. ज्ञा (=to know) is also used in the sense of इव (like) cf. तस्य मुखं चन्द्रं जानामि—i. e., his face is like the moon. जणि and जणु (=इव) also derive from the same root.
bhāi—bhāti—Present tense, third person, singular number.
abhāi—abhāva.
पवनइ—i.e., प-वर्गस्य—Of the प class.
beo—bīo—bīu—bīja.
jālanae—jvālanīya.
hāu—bhāva.
siha—sīha—siṃha—Emblem of वैरोचन and symbolizes bravery.
mahisa—mahiṣa—Emblem of यम and symbolizes power.
Read नासु for आसु as अ and न are often confused.
nāsu—nāśa—Destruction.

———:o:———

रइ सद्दइअओ सअलसूस जुइनि रज्जु ॥
पहन्तइ अ ऊसइअओ माइवइ सब्भसूसत्त ॥
धरइ बीओस ऊसइउ उआर लद्दतत्त जानु ॥
एअं पअ चउअद्दस ह मअरक्कु सब्भ सत्तह अजानु ॥

रवि-संस्थितञ्च (बीजम्) सकलस्य योगिनीराजः ।
प-स्यान्तं हि (बीजम्) अ-(स्वर)-भूषितञ्च,
(तेन) मायावी सर्वसत्त्वः (निगृहीतः) ।
धराया बीजस्य भूषयिता उ-कारः, (एवंविधं बीजम्) लब्धतत्त्वज्ञानम् ।
एवं पदानि चतुर्दश हि मारकः सर्वसत्त्वस्याज्ञानस्य ।

रइ सट्ट अओ[1], सअलस्सु जुइनि रज्जु ॥
पहन्तइ, अऊसइ अओ[2] माइरइ सब्भ स्सब्भु[3] ॥
धरइ, बीओ[4] सऊसइ उउ आर, लद्धतन्त्र[5] जानु ॥
एअं पओ चउओद्सह, मअरकु सब्भ सत्तह अजानु ॥

1. N. सट्टन्तओ. 3. A. N. ०स्सत्त.
2. N. ऊसइक्राओ. 4. N. बीओओ.
5. A. N. ०तत्त.

ñi mar yaṅ ni gnas pa ni |
rnal ḥbyor ma kun rgyal po ḥo |
pa sleḥi mthaḥ ma a dbyaṅs rgyan |
sgyu mar sems can kun ṅes ḥdzin |
ḥdzin paḥi sa bon a yig rgyan |
de kho na yi ye śes thob |
de ltar rkaṅ pa bcu bshi po |
sems can kun gyi mi śes gsod ||

NOTES

Read सट्टइअओ for सट्ट अओ.
saṭṭaïa—saṃsthita—II P.§ 867.
सअलस्स—Gen. singular of सअल (—सकल).
रज्जु—The shortening of आ requires the doubling of ज in compensation.
ūsaïa—hūsaïa—bhūṣita.
Read माइवइ for माइरइ.
māivaï—māyāvi(n).
धरइ—Gen. singular of धरा.
बीओस—Gen. singular of बीओ (—बीज).
ūsaïu—hūsaïu—bhūṣayitṛ.

ladda—laddha—labdha—Received.
caüaddasa—caturdaśa ; cf. Bengali, চৌদ্দ.
ह—a particle used for emphasizing a preceding word.

———

X

क मज्ज बेओ र यसनु अग्गनि जावनि धम्मु ।
तिअ असूस बिन्नि मत्थओ ॥
तसूस बिन्नकूखरु इसर जुत्तओ तिथउ जुजोउ न्नट्ठ ॥
तआर बोअनो ।
तवग्गसूस चउत्थथिअ अ जुत्तइअओ धारनु बोइ अनन्तु ॥

क-मध्य-बीजं र-आसनम् अग्र एव यापनधर्मः ।
तृतीयमस्य बिन्दु-मस्तञ्च ।
तस्य द्वितीयाक्षरम् इ-स्वर-युक्तञ्च (तेन) तीर्थिक-योगश्च नष्टः ।
त-कारो बोधनम् ।
त-वर्गस्य चतुर्थस्थितम् (बीजम्) आ-युक्तकञ्च धारणी बोधिरनन्ता ।

कमज्ज बेओ, रय सनु, अग्गनि जावनि धम्मु,
तिओ असस[1] बिन्नि मन्थओ[2] ॥
तसूस बिन्नकूखरू, इसरजुत्तओ । थितउ जुजोउन्नट्ट[3] ॥
तआ तवो अनो[4] ; तव हहसूस ।
चउत्थथिओ, अपुन्नइ अओ[5] ; धाअनु आइ[6] अनन्तु[7] ॥

1. N. आसूस.
2. A. N. मत्थओ.
3. N. जोओउन्नउ.
4. A. N. तआर बोअनो.
5. A. N. अजुत्तोइअओ.
6. A. N. बोइ.
7. A. N. अनन्तु.

ka sdehi dbus na ra stan can /
gsum dehi mgo la thig le sbyin /
theg pa mchog gi chos can no /
ta sdehi gñis pahi yi ge ni /
i yi dbyaṅs daṅ ldan pa ho /

mu stegs rnal ḥbyor ṅams byed paḥo |
ta yig rtogs par byed pa ḥo |
ta sdeḥi bshir gnas ā daṅ ldan |
byaṅ chub mthaḥ med ḥdzin pa ḥo |

NOTES

yasanu—āsana.
agga—agra—Foremost, first.
नि=एव (indeed)—SBC., p. 144.
jāvani—yāpana—The name of a particular Jaina sect.—भद्रबाहुचरित्र.
tia—tīa—tiia—tṛtīya. Pischel § 165.
चस्स—Gen. singular of the pronoun इदम् in Masc. gender. Here it refers to the क class.
binni—binnu—bindu.
तस्स—Gen. singular of the pronoun तद् in Masc. gender. Here it refers to the क class.
बिन्नक्खरु—Combination of बिन्नि (—बि) and अक्खरु (—अक्षर).
तस्स बिन्नक्खरु—i. e., ख.
Read—तियउ for थितउ.
tithaü—tīrthika—Non-Buddhists.
jujo—yoga.
उ—And.
nnaṭṭa—naṣṭa—Doubling of न is due to the accent.
boano—bohana—bodhana.
Read तवग्गस्स. तव हहस्स. Tib. ta sdeḥi.
thia—sthita.
तवग्गस्स चउत्थथिअ—The fourth letter of the त class—i.e., ध.
a—ā. Tib- ā.
juttaïa—juttaya—juttaa—yuktaka.
तवग्गस्स······जुत्तइअ—i.e., धा.
Read धारनु for धाअनु as अ and र are sometimes confused. Tib. ḥdzin. pa.
dhāranu—dhāraṇī.
boi—bohi—bodhi.
anantu—anantā—आ of feminines is shortened here.

———

र ठिअ तिन्नि बाण उसिअअं सकलइ जुइनि हद्दउ ॥
ण मन्तोइ इ उसइअओ जुवनि मग्ग ॥
सुम्भनि मन्तपअउ भिन्नि भणिअबभं छय पउ बोहनु तत्तु ॥
तथा सुम्भे मन्तु जुवणि पूअ सरूअ ॥
हन मन्तो भिन्नि भणिअबभं खुद्दउ जायनि नस्स ॥

र-स्थितं (बीजम्) तृतीयस्वरभूषितकं सकलो हि (रि-मन्त्रः) योगिनी-हर्ता ।
न-मन्त्रो हि इ-भूषितश्च योगिनी-मार्गः ।
सुम्भनि-मन्त्र-पदञ्च द्विर्भणितव्यम्-षट्पदं बोधन-तत्त्वम् ।
तथा सुम्भे-मन्त्रो योगिनी-पूजा-स्वरूपम् ।
हन-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं क्षुद्रक-यापन-नाशः ।

रथिओ, तिन्नि बाण उसिअअं ; सकलइ जुइनि-हद्दउ[1] ॥
णमन्तोइ ; इउसइअओ ; जुवनि[2] मग्ग ॥
सुँभनिमन्त[3] पअउ भिन्नि भणिअब्भं । ययउ[4] बोहनु तत्त[5] ॥
तथो सुंभे सन्तु[6] जुवणि पूअसरूअ ॥
हनमन्तो भिन्निभणअब्भं खुदहउ जाअनि[7] नस्स ॥

1. A. N. हद्दअउ. 4. A. N. छयपउ.
2. N. जुव. 5. N. तत्त.
3. A. N. सुम्भ०. 6. A. N. मन्तु.
7. A N. जायनि.

ra gnas pa la dbyaṅs gsum rgyan /
rnal ḥbyor ma kun ḥchaṅ ba ḥo /
na sṅags i yig gis rgyan paḥo /
rnal ḥbyor ma rnams kyi lam mo /
sum bha na yi tshig rkaṅ ste /
lan gñis su ni brjod par bya /
tshig drug rtogs paḥi de ñid do /
de bshin du ni sum bhaḥi sṅags /
rnal ḥbyor ma yi mchod raṅ bshin /
ha naḥi sṅags ni lan gñis brjod /
sdaṅ baḥi theg pa ñams par byed /

NOTES

Read ठिअ for थिअ. Tib. gnas. pa.
ṭhia—sthita.
तिन्नि = तृतीय.
बाण = स्वर—Vowel.

haddaü—hattaü—hattu—hartṛ.
ṇa—na. Tib. na. sṅags.
magga—mārga.
paa—pada.
उ—And.
छय—Six. It is a MB. form.
paü—pada.
bohanu—bodhana.
Read तथा for तथो which gives no sense.
मन्तु = मन्त्र.
सुभनि मन्त and सुभे मन्तु—cf. सुम्भनिसुम्भे—SM., p. 435.
pūa—pūjā—आ of feminines is shortened here.
हन मन्तो—cf. सम्भनिसुम्भे हन हन प्राणान्—SM., p. 435.
Read भणिअव्वं for भणअव्वं.
भणिअव्वं = भणितव्यम्.
Read खुड्डउ for खुदहउ ; because द and ड are sometimes confused.
khuddaü—kṣudraka.
jāyani—jāani—yāpana.
nassa—nāśa—The shortening of आ has caused the doubling.

प र अ एक्कक्खरु इन्दिजइउ ससूस सहावइ अन्न ॥
ण अ अं पुणु एव्वं बीअइ गुणहइ मन्त ।
स आरु सव्वह नाइनि सन्द ॥
व र सइअओ पव्वतु मन्तु पअ पयट्टइओ गइनसूस ॥
सआरु सट्टइअओ सवरूअ ॥

प-र-अ-एकाक्षरम् इन्द्रियक-स्वस्व-स्वभावो हि अन्यः ।
ण-अ-अं पूर्णमेवं बीजं हि गुणस्य हि मन्त्रः ।
स-कारः (तेन) सर्वस्य नाड्येव सन्ना ।
व-(अक्षरम्) र-(कार)-सहितञ्च,
प-वन्मत्रपदं प्रवर्तितं गगनस्य ।
स-कार-संस्थितञ्च (बीजम्) सर्वरूपम् ।

परअ एकुखरु[1], इन्दजइ उससस सहावइ अन्न ॥
णअअ॑ पुणु ; एब्भं[2] बीअइ, गुणाहइ मन्त,
सआरू सब्भइ निसन्द ॥
वरसइ अओ, पब्भतु मन्तु पअप्यट्टइओ[3] ; गइनसस ॥
सआरू सट्टइ अओ, सवरूअ ॥

1. N. एक्कुक्कखरू. 2. N. एणं.
3. N. पअपडइओ.

pa ra a yi yi ge gcig |
dbaṅ po raṅ raṅ ṅo bo gshan |
ṇa a i yi yi ges dgaṅ |
sa bon ḥdi ni yon tan sṅags |
sa yig rtsa kun ḥdzad pa ḥo |
la yig ra yi yig rgyan ni |
pa gnas nam mkhaḥ la ḥjug paḥo |
sa yi yig gnas kun gyi gzugs |

NOTES

indijaïu—indijaïa—indijaya—indijaa—indriyaka.
sassa—sva-sva.
anna—anya.
puṇu—puṇṇa—pūrṇa.
ebbhaṃ—evvaṃ—evam—Here ए is a simple vowel and is also short. In order to preserve the original quantity of the Sanskrit word, we find the doubling here.
Read गुण for गुणा which does not give any sense here.
गुणाहइ—Gen. singular.
nāi—nādi—nāḍi.
नि = एव (indeed).
sanda—sannā—Motionless.
pabbhatu—pa-vat.
payaṭṭaïo—paaṭṭaïu—paattaïa—paattia—pravartita.
gaïna—gaana—gagana.
गइनसस—Gen. singular.
sava—savva—sarva ; cf. Bengali, सब.

यहन्तोइ अ पूरइअओ वाद पराणिअ जानु ॥

न आरु मन्तइ अ पूरइअ बोइ न क्कपूपइ कोवि

तिलउ मत्थसूस दिट्ट

पहन्तइ बीओ मह मधु रूअइ ॥

सवरो अ पूरइअओ जुवणविन्द पआनइ ॥

य-अन्तं हि (बीजम्) आ-पूरितश्च प्राणवायु-ज्ञानम् ।

न-कार-मन्त्रो हि आ-पूरितः (तेन) बोधिर्न कल्प्यते कुत्रापि,

(तत्र) तिलकं मस्तस्य दृष्टम् ।

प-अन्तं हि बीजं महामधुरूपं हि ।

स-परम् आ-पूरितश्च (तेन) योगिनीवृन्दपदानतिः ।

पहन्तोइ[1] अपूरअ अओ, वादपब्बाणि अजानु ॥

नआरूमन्तइ । अपूअइ, बोइ नक्कपूपइ कोवितिलउ, पत्थस्सद्दिट्ट ॥

पहन्तइ बीओ, मह मधुरूअइ । सवरो, अपूरइअओ ; जुवण विन्द पआनुइ ॥

1. A. N. य०.

ya sdeḥi mthaḥ ma a yis dgaṅ /
rluṅ ni srog gi ye śes so /
na yig ā yi yi ges dgaṅ /
byaṅ chub gaṅ du mirtog paḥo /
thig le mgo la blta bar bya /
pa sdeḥi mthaḥ ma sbraṅ chen gzugs /
sa mthaḥ ā yis dgaṅ bar bya /
rnal ḥbyor ma yis tshogs phrog go /

NOTES

pūraïa—pūritaka.
vāda—vāta.
Read पराणिअ for पब्बाणि अ.
parāṇia—prāṇika.
वाद पराणिअ = प्राण-वायुः.

Read अ पूरइअ for अपूअइ which does not give any sense here.
boi—bohi—bodhi.
क्कप्पइ—Passive, third person, singular number. The doubling of क is due to the accent.
kovi—ku-vi—kva-api (=क्वापि).
tilaü—tilaka.
Read मत्थसु for पत्थसु. Tib mgo.
मत्थसु—Gen. singular—Of the head.
ddiṭṭa—dṛṣṭa—The doubling of द is due to the accent.
juvaṇa—yoginī.
vinda—vṛnda.
paānaī—padānati.

———

पहन्तइ अ अंसरओ मुअड मण्डइअओ
सब्भहो धम्मु देइ सरूअ ॥
सअरु सुधम्मु अजानह णिग्गउ ।
चे छ मन्तु बोइसत्त गइअओ अनुअत्ति ॥
तमज्जट्टइअओ बोओ द न भाइ नत्थ ॥

प-स्यान्तं हि (बीजम्) आ-(युक्तम्) अं-स्वरक-मुकुट-
मण्डितञ्च सर्वस्य धर्मदेय-स्वरूपम् ।
स-कारः सुधर्मः, अज्ञानस्य निग्रहः ।
चे-छ-मन्त्रो बोधिसत्त्वः (तेन) गमिता च (संसारे) अनुत्पत्तिः ।
त-मध्य-स्थितञ्च बीजं द-(अक्षरम्) (तेन) न भाति अनर्थः ।

पहन्तइ अअं मरओ[1] मुअड मण्ड अओ ;
सब्भहो धम्मु मेइ सरूअ ॥
सअरू, सधम्मु अजानइ, णिग्गउ ।
चच्छे मन्तु, बोइसत्त, गइ अओ, अनु अन्ति ॥
तमज्झट्टइअओ, बीओ, दनभाइनत्थ ॥

I. A. N. °सरओ.

pa mthaḥ ā daṅ ldan pa la /
aṃ gi cod pan la rgyan paḥo /
chos kun gyi ni sbyin raṅ bshin /
sa yig dam chos mi śes gsod /
tse tsha sṅags byaṅ chub sems dpaḥo /
soṅ ba ḥkhor bar skye ba med /
ta sdeḥi dbus gnas sa bon ni /
da ni don med pa snaṅ baḥo /

NOTES

पहन्त—The last letter of the प class—i.e., म.
a—ā. Tib. ā.
पहन्तइ अ—i.e., मा.
sarao—saraü—svaraka—Vowel.
muaḍa—mukuṭa.
Read मगड्डअओ for मग्ड अओ.
maṇḍaïa—maṇḍita.
सब्भह्हो—Gen. singular.
Read देइ for सेइ. Tib. sbyin.
dei—deia—deya.
aru—āru—kāra.
ṇiggau—ṇiggahu—ṇiggaha—nigraha.
Read चे छ for च्छे. Tib. tse tsha.
boisatta—bodhi-sattva.
gaïa—gavia-गविँअ—gamita (—gamitā)—आ of feminines is shortened here.
Read अनुअत्ति for अनु अत्ति.
anuatti—anutpatti.
तमज्जट्टइअ—The middle letter of the त class—i.e., द.
द—The middle bīja of the त c'ass.
bhāi—bhāti.
nattha—anartha—Initial अ is dropped here.

न इ सजोइ निस्सेस लोअ मरत्तु ॥
क्रो मन्तो क्म्म ससारछेत्तु अ ॥
ध बेओ धलनु सबूभहइ सत्तहइ निपूपपचु ॥
मू बीओ मूडउ लोअसबूभह कम्मु ॥
एअं सह चउपइ मन्तु चक्कु नाडइअ उअत्ति इच्छइ
जइ जइ जइअओ कम्म कुम्म ॥

न-(अक्षरम्) इ-संयोगि निःशेषलोकमरत्वम् ।
क्रो-मन्त्र आक्रमः संसारछेत्ता च ।
ध-बीजं दलनं सर्वस्य हि सत्त्वस्य हि निष्प्रपञ्चम् ।
मू-बीजं मूढश्च लोकस्य सर्वस्य कर्म ।
एवं सहचतुष्पदीमन्त्रश्चक्रनाडिकोत्पत्तीत्यादिः,
जयी जयी यदा च कर्म-कुम्भः ।

नइ स जोइ, निस्सेस लोअ[1] मरत्तु[2] ॥
क्रोमन्तो कुम्म ससारच्छेन्तुअं[3] ॥
धबेओ[4], धलनु[5] सब्भहइ सत्तहइ[6], निपप्पचु[7] ॥
मूबीओ[8], मूडउलोअ[9] सब्भह कम्मु ॥
एअम्म[10] धच उपइ मन्तु । चक्कु, नाडइअ उअन्ति ।
इच्छइ, जइ जइ, इ[11] अओ कुम्म कम्मु ॥

1. N. रोज.
2. N. मरन्तु.
3. A. N. ०च्छेत्तअं
4. N. एबेओ
5. N धरवु.
6. N. omits it.
7. N. निपपञ्चु.
8. N. छबीयो.
9 N. छहडरोअ.
10. N. एअसुस.
11. A. N. जइ.

na la i dan ldan pa ste /
hjig rten ma lus hchi ba ñid /
kro snags gnon pas hkhor ba gcod /
dha yi sa bon hgro kun hjoms /

spros pa med par byed pa ḥo /
mū yi yi ge sa bon ni /
rmons paḥi ḥjg rten kun gyi las /
de ltar byed bcas tshig bcu bshi /
rtsa yi ḥkhor lo yi ni mthaḥo /
bum pa can la sogs paḥi las //

NOTES

sajoi—saṃyogi.
न इ सजोइ—i. e., नि.
nissesa—niḥśeṣa.
marattu—maratva—Mortality.
kramma—ākrama. Tib. gnon pa.
sasāra—saṃsāra.
Read छेत्तु अ for छेत्तुअं.
chettu—chettṛ.
अ—And.
dhalanu—dalana—Destruction.
nippapaccu—niṣprapañca.
mūḍa—mūḍha.
उ—And.
Read एअं सह for एअम्म ध. Tib. de ltar byed bcas.
एअं=एवम्.
सह—With.
Read चउपइ together.
चउपइ=चतुष्पदी.
nāḍaïa—nāḍikā.
icchaï—icchāi—ityādi.
jaï—jayi(n).
jaïa—jaïā—yadā.
Read कम्म for कुम्म.
कम्म=कर्म.
Read कुम्म for कम्मु.
kumma—kumbha.
कम्म कुम्म (=कर्म-कुम्भः)—There are two kinds of water-pots required in Buddhist religious services—one is called the कर्म-कुम्भ and the other विजय-कुम्भ.—S. Das, Tibetan-English Dictionary, p. 874.

XI

ति मन्तोइ सहज सरूअ ॥
उप्पकम्म विसेस ह सबूभ चक्क ॥
दट्ठाकराइनो मन्तु जगनु कम्म सहाओ ॥
म मन्त हा मन्त मुद्दइअ मन्त कन्नु सहाओ ॥

ति-मन्त्रो हि सहज-स्वरूपम् उपकर्मविशेषो हि सर्वचक्रम् ।
दंष्ट्राकरालिनी-मन्त्रो जगतां कर्म-स्वभावः ।
म-मन्त्रो हा-मन्त्रो मुद्रिका-मन्त्रः कर्ण-स्वभावः ।

त्तिमोन्तोइ[1] सइजअ रूअ;
उप्पकम्म[2] विसेसह सबूभ चक्क ॥
दठ्ठकराइ नीमन्त ण जानु, कम्मु[3] सहाओ ॥
ममत्र[4] हामत्त,[5] मुद्दइ अमत्र;[6] कन्नु सुभाओ ॥

1. N. तिमन्तोइ.
2 N. कर्म.
3. N. कम्म.
4. A. ममन्त.
N. ममत्र.
5. A. हामन्त.
N. हामत्र.
6. A. अमन्त.
N. अमत्र.

dhi sṅags lhan skyes raṅ bshin te /
ḥkhor lo yi ni khyad par gyi /
ṅe baḥi las rnams byed pa ḥo /
daṃ ṣṭrā ka rā li yi sṅags /
ḥgro ba rnams kyi raṅ bshiṇ no /
ma sṅags ha sṅags mu draḥi sṅags /
rna ba yi ni raṅ bshin no /

NOTES

Read सहज for सइज.
सहज—The Sahajiyā doctrine.
Read सरूअ for अ रूअ.
uppakamma—upakarma—The doubling of प is due to the accent. उपकर्म is उपक्रिया—Favour, obligation.

visesa—viśeṣa.

ह—a particle used for emphasizing a preceding word.

datṭhākarāinī—daṃṣṭrākarālinī—cf. दंष्ट्राकरालिनि—S.M., p. 435.

ण जानु misread for जगनु.

जगनु—Gen. plural.

Read मुद्दइअ for मुएइ.

mudaia—muddia—mudrikā.

कनु—कर्णतारा who accompanies the goddess अष्टभुजा कुरुकुल्ला—cf.—

पूर्व [व] त शून्यता पर्यन्तं…कुरुकुल्लां
भगवतीम् अष्टभुजां…उत्तरदले
कर्णतारां… … …च ध्यायात् ॥—SM, p. 351.

सीहेउकअदिअस अग्गमइसि मन्तपउ घानु सरूअ ॥
सअस सिरइ मन्त सरवइ रूअ ॥
सअस भाहवइ मन्त अक्खर सरीउ रूअ ॥
सतसइ मन्तइ इक्कु चक्कु ॥
डाइनमन्त मरउ उअत्ति सहाओ ॥

श्रीहेरुकदेवस्याग्रमहिषि-मन्त्र-पदं प्राण-स्वरूपम् ।
सहस्र-शिरे-मन्त्रः स्वरपति-रूपम् ।
सहस्र-बाहवे-मन्त्राक्षरं शरीर-रूपम् ।
शतशो हि मन्त्रेण एकश्चक्रम् ।
डाकिनी-मन्त्रो मृत्यूत्पत्ति-स्वभावः ।

सीहेउ कअदिअस,[1] अग्ग, मइसि, मत्र[2] ।
पउघानु सरूअ ॥ सअस सिरइ, मन्तु[3],
सवरइ रूअ ॥ सत सभाइ वइ मत्र[4], अक्खर,
सरीउ, रूअ ॥ सतसइ मन्तइ, इक्कु चक्कु ॥
डाइनमत्र[5], मरउ उअन्ति सहाओ ॥

1. N. कअदिकस.
2. A. मन्त.
N. मन्त्र.
3. A. मन्त.
4. A. मन्त.
N. मन्त्र.
5. A. मन्त.
N. मन्त्र.

śrī he ru ka de ba syā gra ma hi ṣihi /
sṅags tshig sna yi raṅ bshin no /
sa ha sra śi re yi sṅags /
dbyaṅs kyi bdag bo yi ni gzugs /
sa ha sra bā ha ba yi /
sṅags kyi gi ge lus kyi gzugs /
śa ta saḥi sṅags ḥkhor lo gcig /
mkhaḥ ḥgro maḥi sṅags ḥchi ba daṅ /
skye ba yi ni raṅ bshin no //

NOTES

sī—śrī.
heukaa—heruka—This is an extended form.
dia—deva.
दिअस—Gen. singular.
हेरुक—He is one of the most popular deities of the Buddhist Pantheon. His name is generally associated with his Śaktis, who embrace the god and remain in Yab-yum.* He is also worshipped singly and in that case he will have two arms only. When represented in Yab-yum, he will have two or four arms.—BI., p. 61.
maïsi—mahiṣi—cf. श्रीहेरुकदेवस्य अग्रमहिषि—SM., p. 435.
ghānu—ghrāṇa—Sense of smelling. It is one of the six indriyas (faculties).
saasa—sahassa—sahasra.
siraī—śire .
सअस सिरइ—cf. सहस्र-शिरे—SM., p. 435.
Read सरवइ for सवरइ.
saravaī—svarapati.
Read भाहवइ for भाइ वइ.
bhāhavaï—bāhave.
सअस भाहवइ—cf. सहस्र-बाहवे—SM., p. 435.
sarīu—śarīra—II P. § 356. Here शरीर represents काय-धातु (sense of touch).
satasa—śataśa(s).
मन्तइ—Inst. singular.

---

* Yab-yum—It is a Tibetan word consisting of two particles, 'yab' and 'yum'. The word 'Yab' in Tibetan means the honourable father and 'yum' means the honourable mother. The combined word, therefore, means the father in the company of the mother, or in her embrace.—BI., p. 199.

इञ्ञ—The shortening or weakening of ए, necessitates the doubling of ञ.
डाइन = डाकिनी.
maraü—maratu—marattu—mṛtyu.
Read उअत्ति for उअन्ति.
uatti—utpatti.
मरउ उअत्ति सहावो—The nature of birth and death.

XII

सहसननइ मन्तु विसअह रूअसूस लअणं ।
जलइततिजसइ मन्तपउ मणह विसउ ।
जालहमुहि पउ कज्जह विसूसउ ॥
पिगूघअलोज्ञनी मन्तु चक्खु विजानु ॥
वज्जसरेरउइ मन्तपउ कज्ज विजानु ॥

सहस्रानने-मन्त्रो विषयस्य रूपस्य लगनम् ।
ज्वलिततेजसे-मन्त्र-पदं मनसो विषयः ।
ज्वालामुखि-पदं कायस्य विषयः ।
पिङ्गललोचने-मन्त्रश्चक्षुर्विज्ञानम् ।
वज्रशरीरे-मन्त्र-पदं काय-विज्ञानम् ।

हसननइ[1], मन्तु विमह[2] रुअसूस लअणं[3] ।
जल[4] इति जसइ[5], मन्तु पउ ॥ मणइ[6] विसउ,
जालह, मुहि, पउ कज्जह विसूसउ ॥
पिगूघअ लोज्ञनी[7], मन्तु ; चक् खु विजानु ॥
वज्ज सरेरउइ, मन्तु पउ, कज्ज, विजान ॥

1. N. सहननइ.
2. A. N. विसह.
3. N. रअणं
4. N. जाल.
5. N. जासइ.
6. N. मनइ.
7. N. रोज्ञनी.

ha srā na ni yi ni sṅags /
yul gyi gzugs la reg pa ḥo /
dzā li ta te dza seḥi sṅagz /
sṅags kyi tshig ni yid kyi yul /

dzva la mu khiḥi tshig lus yul |
piṅ ga lo tsa na yi sṅags |
mig gi rnam par śes pa ḥo |
ba dzra śa rī re ḥi sṅags |
lus kyi rnam par śes pa ḥo |

NOTES

Read सहसननइ for हसननइ.
sahasananaï—sahasrānane—cf. [शत] सहस्रानने—SM., p. 435.
Read विसअह for विसह.
विसअह—Gen. singular.
viṣaa—viṣaya—There are six viṣayas (objective elements) :—

(1) रूप-धातु (colour).
(2) शब्द-धातु (sound).
(3) गन्ध-धातु (odour).
(4) रस-धातु (taste).
(5) स्प्रष्टव्य-धातु (tangibles).
(6) धर्म-धातु or धर्माः (non-sensuous objects).

रुअस्स—Gen singular.
laaṇaṃ—laganam.
Read जलइततिजसइ for जल इति जसइ.
jalaïtatijasaï—jvalitatejase—cf. ज्वलिततेजसे—SM., p. 435.
मणह—Gen. singular.
visaü—viṣaya.
मणह विसउ—Non-sensuous object.
jālahamuhi—jvālāmukhi—cf. ज्वालामुखि—SM., p. 435.
kajja—kāya—The shortening has caused the doubling.
vissaü—viṣaya—The doubling is due to the accent.
कज्जह विस्सउ—The object of touch.
Read पिग्घअलोज्जनी together.
pigghaalojjanī—pigghaalojanaï—pigghaalocanaï—piṅgalalocane—cf. पिङ्गललोचने SM., p. 435.
cakkhu—cakṣu(s).
vijānu—vijñāna—There are six vijñānas (consciousness) :—

(1) चक्षुर्विज्ञान-धातु (consciousness of vision).
(2) श्रोत्र-विज्ञान धातु (consciousness of hearing).
(3) घ्राण-विज्ञान-धातु (consciousness of smelling).
(4) जिह्वा-विज्ञान-धातु (consciousness of taste).
(5) काय-विज्ञान-धातु (consciousness of touch).
(6) मनो-विज्ञान-धातु (non-sensuous consciousness).

चक्खु विजानु—visual consciousness.
vajjasareraüi—vajraśarīre—cf. वज्रशरीरे—SM., p. 435.
काज्ज विजानु (काय-विज्ञान)—tactile consciousnes.

वज्जअ आहन मन्तो घान विसूसउ लअण ॥
मिलइत पउ घान विजान ॥
चिलिए मन्त सरजति विसूसउ ॥
हे मन्त भिन्निभणिअबूभं सद्द विसअओ
सद्दह सरजति भिण्णिइ विजान ॥
एअं मन्त पअ सत्तअ अधइ मिसूसउ
सबूभह मरण रूअ जनु ॥

वज्रकासन-मन्त्रो घ्राण-विषय-लग्नः ।
मिलित-पदं घ्राण-विज्ञानम् ।
चिलिते-मन्त्रः स्वरपति-विषयः
हे-मन्त्र-(पदम्) द्विर्भणितव्यं शब्द-विषयश्च
शब्दस्य स्वरपतिः, द्वयस्य विज्ञानम् ।
एवं मन्त्र-पद-सप्तकम् अर्द्धेन मिश्रितं सर्वस्य मरणं रूपं जनुः ।

वज्जअ आहर, मुन्तो, घान, विस्सउ लअणं ॥
मिलइत[1]; पउ, घान, विजान ॥
चिलिए[2], मत्तु[3] सरजत[4] विस्सउ ॥
हेमन्त भिन्निभणिअबूभं। सद्द विसअओ,
सद्दह, सअजत[5], भिन्निइ[6], विजान। एअं मन्त, पअसत्त[7],
अधइ मिससउ, सबभह मरणरूअ तत्तु[8] ॥

1. N. मिरइत.
2. N. चिलिय.
3. N. मत्त.
4. N. सरजात.
5. N. सरजात.
6. N. भिन्नोइ.
7. N. पअसत्तका.
8. A. N. जन्तु.

badzra ā sa ne yi ni sṅags |
sna yi yul la reg pa ḥo |
mi li ta yi sṅags kyi tshig |
sna yi rnam par śes pa ḥo |
tsi li te yi sṅags kyi tshig |
dbyaṅs kyi bdag po yi ni lus |
he sṅags gñis brjod sgra yi yul |
sgra daṅ dbyaṅs gñis kyi rnam śes |
de ltar sṅags tshig phyed bcas bdun |
ḥchi daṅ skye bo kun gyi gzugs ||

NOTES

Read आह्न for आह्र—न and र are often confused.
घान विस्सउ (=घ्राण-विषय)—Sense of smelling.
milaïta—milita—cf. मिलित—SM., p. 435.
घान विजान (=घ्राण-विज्ञान)—Consciousness of smelling.
Read सरजति for सरजत.
sarajati—sarayati—saraati—saravati—svarapati.
हे मन्त भिन्निभणिअब्भं—i. e., हे हे—cf. हे हे—SM., p. 435.
sadda—sabda.
सद्दह—Gen. singular.
भिण्णिइ—Gen. singular.
Read सत्तअ for सत्त.
sattaa—saptaka.
अधइ—Inst. singular.
Read मिस्सउ for मिससउ.
missaü—miśrita.
Read जनु for तत्तु. Tib. skye bo.
janu—janu(s)—Birth.

XIII

सवरो षट्ठ सर आह्नो खण्डेन्दुबिन्दु
मुअड मण्डिइओ भिन्निभणिअब्भं वज्जसत्त गुइह्इअ ॥
ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि कमह भाइओ
अप्राणइ सम्मअट्ठ ॥

स-परं षष्ठस्वरासनं खण्डेन्दुबिन्दु-मुकुट-मण्डितम् (बीजम्)-
द्विर्भणितव्यं वज्रसत्त्वो गुह्यकः (= गुह्यक-रूपम्) ।
ख-द्वयं धु-द्वयं मुरु-द्वयं कर्मणो भावश्च प्राणैः समस्थम् ।

सवरो षठ्ठ सर, आहनो, खण्डेन्दुबिन्द
मुअड मण्डिइओ, भिन्निभिणिअब्भं ॥
वज्रसत्त[1] गुइहइअ ॥ ख भिन्नि र भिन्नि
मुरु भिन्नि कमह भाइओ । प्रआणइ सम्म अठ्ठ ॥

1. N. वज्रसन्तु-

sa mthaḥ drug paḥi dbyaṅs stan can /
zla dum thig les mgo la brgyan /
lan gñis su ni brjod par bya /
rdo rje sems dpaḥ gsaṅ baḥi gzugs /
kha gñis dhu gñs mu ru gñis /
las rnams kyi ni dṅos po ste /
srog daṅ mñam du gnas pa ḥo /

NOTES

maṇḍiio—maṇḍiiu—maṇḍiia—maṇḍiya—maṇḍia—maṇḍita.

सवरो........मण्डिइओ—i. e., ह्रँ.

guihaïa—guhyaka. Pischel § 594.

वज्रसत्त गुइहइअ—The mystical form of वज्रसत्त्व. In the mystic language, वज्र means शून्यता and सत्त्व means ज्ञान (knowledge). So वज्रसत्त्व means 'the knowledge of शून्यता'; cf.—

वज्रेण शून्यता प्रोक्ता सत्त्वेन ज्ञानमात्रता ।
तादात्म्यमनयोः सिद्धं वज्रसत्त्वस्वभावतः ॥—AS., p. 24.

Read धु for र. Tib. dhu.

ख भिन्नि धु भिन्नि मुरु भिन्नि—ख ख, धु धु and मुरु मुरु ;—cf. ख ख धु धु धुरु धुरु मुरु मुरु—SM., p. 435.

kama—kamma—karma ; cf. Bengali काम (work).

कमह—Gen. singular of कर्मन् where the consonantal base is dropped and the vowel base is formed.

प्रआणइ—Inst. plural.

sammaaṭṭha—samastha—Similar.

अधते महअ जुइणि पहिअ सिद्धइए
मन्तपउ स अ काअन्त रूअ ॥
द्रे ध भिन्नि पउ ग्रं भिन्नि पउ हे भिन्नि पउ ह भिन्नि पउ
कोह दशउ अक्खरइ जमधिबोहब्भं ॥

अद्वैते-महायोगिनिपठितसिद्धे-मण्त्रपदं तच्च कायान्तरूपम् ।
द्रेँ-धँ-द्वयं पदम्, ग्रं-द्वयं पदम्,
हे-द्वयं पदम्, ह-द्वयं पदम्,—
क्रोध-दशकाक्षराणि यमादि-बोद्धव्यम् ।

अधते, महअ[1] जुइणि, पहि असिद्धइए,
मन्तपउ[2], सअ काअन्त रूअ ॥ ओध[3] भिन्नि पउ,
ग्रं भिन्नि[4] पउ, हे भिन्नि पउ, ह भिन्नि पउ ।
कोह दशउ अक्खरइ । जमधिबोहब्भं ॥

1. N. सअ. 3. N. उध.
2. N. ०पउउ. 4. N. ग्र भिन्नि ग्र भिन्नि.

a dvai te mahā yo gi nī |
pa ṭhi ta si ddheḥi sṅags kyi tshig |
de yaṅ lus mthaḥ yi ni gzugs |
drē dhā tshig gñis graṃ tshig gñis |
he yi tshig gñis ha tshig gñis |
khro bcuḥi yi ge gśin rje mi |
mthar byed la sogs kyis[1] gor bya |
1. X. kyir.

NOTES

adhate—advaite.
mahaa—mahā.
juiṇi—yoginī.
pahia—paṭhita.
siddhaïe—siddhe.

अधते...सिद्धइए—cf. अद्वैते महायोगिनि पठितसिद्धि—SM., p. 435.

स—Nom. singular of the pronoun तद् in Neut. gender. This form is the successor of the earlier form सो. In Masc. gender, we find the same form ;—cf. স যৌবন (p. 65) ; স বচন (p. 173) ; স উত্তর (p. 175) ; স বিকলী (p. 256) ; স প্রবন্ধ (p. 391)—SK.

अ—And.

काअन्त—Combination of काअ (—काया) and अन्त. In Sanskrit we expect an आ which is shortened here. It represents शून्य (void).

Read दे ध for ओध. Tib. dre. dha.

de—drẽ. dha—dhã.

दे ध भिन्नि———ह भिन्नि पउ—cf. द्रँ द्रेँ धँ धँ यँ यँ हे हे ह ह—SM., p. 435.

koha—krodha.

daśaü—daśaka.

अक्खरइ—Nom. plural in Neut. gender.

जमधि—Combination of जम (—यम) and आधि(—आदि). In Sanskrit we expect an आ which is shortened here.

bohabbhaṃ—boddhavyam.

———

प वघसूस चउत्थ बीअ इ सिरइ लगूगउ
मे स मन्तो सअलह सद्दि सहाव डाइ ॥
एअं द्धअदसूसउ मन्तपउइ प्रएत सउत पअ लअणं ॥

प-वर्गस्य चतुर्थ-बीजम् ई-(कारः) शिरसि लगतु,
मे-स-मन्त्रः—सकलस्य सन्धिः, स्वभावो डाकिनीनाम् ।
एवं द्वादशकमन्त्रपदं हि प्रेतसत्त्वपद-लग्नम् ।

पवघसूस चउत्थ बीओ[1] इसिरह[2] लगूगउ[3] ॥
सेस[4] मन्तौ सअलह[5] सद्दि । सदावडाइ ॥
एअं[6] द्धअ दसूसउ ; मन्त्रपउइ ;
प्रएत सउत पअ[7] लअणं[8] ॥

1. N. चउ बीत्थओ.
2. N. इ सिरइ.
3. N. रगूगउ.
4. A. N. मेस.
5. N. सअरह.
6. N. एअ.
7. N. अप.
8. N. निअणं.

pa sdeḥi bshi paḥi sa bon la /
ī yig myo la reg pa ḥo /
me saḥi snags ni tshigs kun te /
mkhaḥ ḥgro ma yi rañ bshin no /
de ltar snags ni bcu gñis ni /
* * * * //

Notes

vagha—vagga—varga.

प वघस्स चउत्थ बीओ—The fourth bīja of the प class—i. e., भ.

i—ī—ई is shortened here ; cf. Tib. ī. yig.

सिरइ—Loc. singular.

लग्गउ—Imperative, third person, singular number. Here the double consonant is, perhaps, due to the change of conjugation, rt. लग् being regarded as of the 4th. class.

प वघस्स————लग्गउ—i. e., भी.

saddi—sandhi.

पवघस्स——सअलह सद्दि—i. e., the whole मन्त्र is भीमेस ;—cf. भीमे हस हस—SM., p. 435.

डाइ=डाकिनी.

dvaadassaii—dvādaśaka.

दसुसउ (=दशक) –The doubling is due to the accent.

praeta—preta.

saüta—sattva.

laaṇa—lagana—lagna.

XIV

हस हस वीरए मन्तपउ छ तथअ बेओ
गुणह अइनन्त वकूखन । हाआर चउ बावइ
हो अक्कु हु भिन्निभणिअबूभं सत्त अकूखरइ
सूसत्तधाइह चम्मदि ॥

हस-हस-वीरे-मन्त्रपदानि षट् तथता-बीजं गुणस्यानन्तव्याख्यानम् ।
हा-कारश्चतुर्बीजानि, हो-एकम् ,
हुँ-द्वयं भणितव्यम्-सप्ताक्षराणि स्वत्व-धातुर्हि चर्मादिः ।

हसह वीरए, मन्तपउ ; छतथअ[1] बेओ,
गुण भअइ ॥ ननु, वक्खन्न[2] ॥ हाआर वउ वीवइ,
होअक्कु ; हुभिन्निभणिअब्भं ; सत्त अक्खरइ,
स्सत्तधाइह, चम्मदि[3] ॥

1. N. चतथअ. 2. N. वक्खन.
3. N. चर्म्मदि

sa ha dpa ḥo gcig sṅags tshig /
dc bshin gśegs drug sa bon te /
yon tan mthaḥ med ḥchad pa ḥo /
hā yi sa bon yi ge bshi /
ho gcig hū̃[1] gñis brjod par bya /
yi ge bdun po lpags sogs[2] khams /
1. X. ho 2. X. sog.

NOTES

Read हस हस for हसह.
vīrae—vīre.
हस हस वीरए—cf. हस हस वीरे—SM., p. 435.
छ (—षट्)—six.—ODB., p. 789.
tathaa—tathatā (Truth.)—आ is shortened here.
bea—bīja—II P. § 40.
Read गुणह and अइनन्त for गुण भअइ नन्त.
गुणह—Gen. singular.
aïnanta—ananta.
vakkhana—vyākhyāna.
हा आर—cf. हा हा—SM., p. 435.
bīva—bīa—bīja—Here is व-श्रुति.
बीवइ—Nom. plural in Neut. gender.
अक्कु (=एक)—The weakening of ए necessitates the doubling.
हो अक्कु—cf. हो हो—SM., p. 435.
hu—hū̃.
हु भिन्नि—cf. हुँ हुँ—SM., p. 435.
satta—sapta—seven.
ssatta—svatva—self-existence. The doubling of स्स is due to the loss of व.
dhāi—dhātu (element).—The elements are—(I) Six indriyas (six faculties—

(1) चक्षुर्धातु 'sense of vision', (2) श्रोत्र-धातु 'sense of hearing', (3) घ्राण-धातु 'sense of smelling', (4) जिह्वा-धातु 'sense of taste', (5) काय-धातु 'sense of touch', and (6) मनो-धातु 'faculty of intellect') ; (II) Six viṣayas (six kinds of objective elements) ; and (III) Six vijñānas (six kinds of consciousness).

सुसत्तधाइ—The elements represented in the composition of self-existence.

चम्मादि—Combination of चम्म (—चर्म) and आदि. In Sanskrit we expect an आ which is shortened. Here चर्म is चर्म-धातु which is another name for काय-धातु (sense of touch).

तिलोअनासनि इअ मन्तो दुट्ठक वाचिअइ ॥
सत सहस एक कोटइ तथअगह परइवाअरइतए ।
सवरअइ ऊसरइ मअइओ खण्डिन्दुबिन्दु उसइअओ ।
एअं उपसमहरउइ मन्त सअलह ह ऊ अं मन्त सहावइ ॥
एअं मन्तपउ चउरइ जुवणि उअत्ति जअअ सिद्धइ ॥

त्रैलोक्यनाशानि इति मन्त्रो दुष्टकवाचिको हि ।
शत-सहस्र-एककोटि-तथागत-परिवारिते-(मन्त्रः),
स-परकं हि ऊ-स्वेरण मण्डितं (बीजम्)
खण्डेन्दुबिन्दुभूषितञ्च, एवम् उपसमाहार्यो मन्त्रः
सकलो हि ह-ऊ-अं-मन्त्र-स्वभावो हि ।
एवं मन्त्रपदानि चत्वारि योगिन्युत्पत्ति-जातसिद्धिः ।

तिलोअ[1] नासनिइअ ; मन्तो, दुट्ठ कवचिअइ[2] ॥
सतसहस एक बोटइ[3] ; तथअ गह[4] परइ वाअरइ त ए ।
सवरअइ, ऊसरइ[5], मअइओ ; खण्डिन्दुबिन्दउ सइअओ[6] ।
एअं उस पस हरउइ, मन्त । सअलह[7] । हऊअं । मन्त[8] सहावइ ॥
एअं मन्तपउ, चउरइ, जुवणि ; उअन्ति ; अजअ सिद्धइ ॥

1. N. त्रिलोमु
2. A. N. कवाचिअइ
3. N. रोटइ.
4. N. तथाकागह.
5. N. ऊरइस.
6. N. ०बिन्दु उसइअओ.
7. N. सअरह.
8. A. N. मन्त.

trai lo kya bi ṇā śaḥi s̈nags |
sdan̈ ba la ni cho ga ḥo |
śa ta sa ha sra ko ti |
ta tha ga ta pa ri ba re |
sa mthaḥ ū yi dbyan̈s kyis spras |
zla baḥi dum bu thig les rgyan |
de ltar s̈nags kun ñer sdud paḥo |
ha ū aṃ s̈nags kyi ran̈ bshin |
de ltar s̈nags kyi tshig ni bshi |
rnal ḥbyor ma skyed dn̈os grub ḥgyur ||

NOTES

tiloanāsani—trailokyanāśani—cf. त्रैलोक्यविनाशनि—S M., p. 435.
इअ—इति.
duṭṭhaka—duṣṭaka.
vācia—vācika.
sata—śata.
sahasa—sahassa—sahasra.
Read कोटइ for बोटइ. Tib. ko. ti.
koṭaï—koṭi.
tathaagaha—tathaagaa—tathāgata.
paraïvāaraïtae—parivārite—This an extended form.
सत सहस ... ... परइवाअरइतए—cf. शतसहस्रकोटितथागतपरिवारिते—S M., p. 435.
maaïo-- maṇḍita.
ऊ सरइ मआइओ—Decorated with the vowel ऊ.
खण्डिन्दु—Combination of खण्ड and इन्दु. In Sanskrit we expect an ए, which is weakened first into short ए and then into इ.
सवरअइ . . . . उसइअ—i.e., हूँ.
Read उपसमहरउइ for उस पस हरउइ which does not give any sense.
उपसमहरउइ—Potential participle.
हू—a particle used for emphasizing a preceding word.
चउरइ—Nom. Neut. gender.
juvaṇi—yoginī.
Read उअत्ति for उअन्ति.
uatti—utpatti.

Read जग्रश्न for ग्रजग्र which gives no sense.
jaaa—jāta.
siddhaï—siddhi.

XV

पुणोहि सवरो पञ्चबाण पासट्ठइअ आसणो
खण्डिन्दुबिन्दु ओसणो विहिना तत्तबीओ ॥
प पासट्ठइअ बीओ पतानइ जुइनिजालु ॥
टअर उद्दीवणो मन्तु ॥

पुनर्हि स-परं पञ्चस्वरपार्श्वस्थितासनं
खण्डेन्दुबिन्दुभूषणं विधिना तत्त्वबीजम् ।
प-पार्श्वस्थितबीजं प्रतनोति योगिनीजालम् ।
ट-कार उद्दीपन-मन्त्रः ।

पुणोहि सवरो, पञ्चबाण, पासठ्ठइअ आसणो ।
खण्डिन्दुबिन्द ओसणो[1] विहना, तत्तबीओ ॥
पपा[2] सठ्ठइ बीबीओ[3] । पतारइ[4] जुइनिजालु ॥
फअर[5] उद्दीवणो[6] मन्तु ॥

1. N. ओसनो.
2. N. पाप.
3. N. बीनिओ
4. N. पटारइ.
5. N. टअर.
6. N. उदीवणो.

slar yaṅ sa mthaḥ dbyaṅs lṅa paḥi /
druṅ na gnas paḥi stan can la /
zla dum thig les brgyan pa ḥo /
cho gas de kho naḥi sa bon /
pa druṅ gnas pa rnal ḥbyor maḥi /
tshogs ni bskyed par byed pa ḥo /
ṭa yig ḥbar bar byed paḥi sṅags /

NOTES

osaṇo—usaṇa—ūsaṇa—hūsaṇa—bhūṣaṇa.
vihinā—Inst. singular.
Read पासट्ठड्अ for पासठ्ठड़.
Read बीओ for बीबीओ which gives no sense.
Read पतानइ for पतारइ as it makes no sense and न and र are often confused.
patānaï—pratanoti—produces, creates.
Read टअर for फअर. Tib. ṭa. yig.
uddivaṇo—uddipana.

———

सिहरूअए खअ मन्तपउ विनायक विधसूसनो इअ ॥
गजरूअए ग मन्त सत्तविण्णकअओ ।।
तैलोअउदरए पउ वरहइ धूइ सअलु उअत्ति ॥
समुद्मेअले गह भिन्निपउ मन्तु
साजरुमिहउ मन्तअ मेउ ॥

सिंह-रूपे खः—मन्त्रपदं विनायकविध्वंसनमिति ।
गज-रूपे गः—मन्त्रः सत्त्व—विघ्नकरश्च ।
त्रैलोक्योदरे-पदं वाराहीदूतिसकलोत्पत्तिः ।
ससुद्रमेखले-'ग्रस'-द्वयपद-मन्त्रः सागरमेखलामन्त्रकमेखला ।

सिहरूअ ए खअ मनुपउ विनाअ[1] कुविधसूसनो इअ ॥
गजरूअ, ए गमन्त, सत्त विण्णकअओ ॥
तैलोअ उदरए पउ वरइह, धूइ सअलु उअन्ति ॥
समुद मेअले[2] गहभिन्निपउ ; मन्तु[3]
साजरु मिहउ, मन्त अमेउ ॥

1. A. N. विनाय०. 2. N. मेअरे.
3. N. मन्त.

siṅ ha ru pe khaḥ sṅags tshig |
bgegs kyi gtso ba brlag byed paḥo |
ga dza ru pe gaḥ yi sṅags |
sems can kun gyi bgegs byed paḥo |
trai lo kyo da re yi tshig |
rab mchog pha ña kun bskyed paḥo |
sa mu dra me kha la gra ha gñis kyi tshig |
rgya mtsho lta buḥi ska rags rgyan |
de ni sṅags kyi ska rags so |

NOTES

सिंहरूअए खअ—cf. सिंहरूपे खः—SM., p. 435.
khaa—kha-ka—The letter ख.
vidhassano—vidhvaṃsana.
इअ—इति.
गजरूअए ग—cf. गजरूपे गः—SM., p. 435.
viṇṇa—vighna.
तैलोअ उदरए—cf. त्रैलोक्योदरे—SM., p. 435.
Read वरहइ for वरइह.
varahaï—vārāhī.
dhūi—dūti.
samuda—samudda—samudra.
meale—mehale—mekhale.
gaha—grasa.
समुद्र मेअलि गह भिन्नि पउ—cf. समुद्रमेखले ग्रस ग्रस—SM., p. 435.
sājaru—sāyara—sāara—sāgara.
mihaü—mekhalā—II P. § 363.
meu—meaü—mehaü—mekhalā.

हुँ फडारु डाइनि प्रभु अ ।
वीरहैतए हुँ मन्तपउ पकेत उअत्ति गह गजउ भिन्निअबूभं ।
एअं सत्तपउ मन्त सबूभ कम्मअ
लोअ जनभोम उअत्ति मन्न हाइ ॥

हुँ-फट्-कारो डाकिनीप्रभुश्च ।
वीराद्वैते-हुँ-मन्त्रपदं प्रकेतोत्पत्तिर्यथा योगश्च विज्ञातव्यम् ।
एवं सप्तपदमन्त्रः सर्वकर्मकलोकज्ञानभूमोत्पत्तिर्मनो जहाति ।

हुँ फडारु, डाइनि, पभूअ ।
वीरद्दैतए हुँ मन्तपउ ; पकेत उअन्ति ।
यभे ; यजउ[1] भिन्निअब्भं ॥
एअं सत्त पउमन्त, सब्भ कम्मेअ लोअ ।
जन भो मउअन्ति मन्न हाइ ॥

1. A. यजेउ.
N. यउउ.

hum̥ daṅ phat gyi yi ge ni /
mkhaḥ ḥgro ma yi khyab bdag go /
bī rā dvai te hum̥ sṅags tshig /
thabs daṅ śes rab gñis med las /
tha ma la ḥdus byas skyes paḥo /
de ltar rkaṅ pa bdun sṅags te //

NOTES

फडारु—Combination of फट् and आरु (—कार).
अ—And.
vīraddaitae—vīrādvaite—cf. वीराद्वैते हुँ हुँ—SM., p. 435.
paketa—praketa—knowledge, perception, appearance.
uatti—utpatti.
Read यह for यभे, as the latter does not give any sense.
yaha—yathā.
yaja—yoya—yoa—yoga.
उ—And.
bhinniabbham̥—bhinnaviyabba, vinnaviyavva—vijñātavyam—Potential participle.
jana—jñāna—knowledge.
bhoma—bhūma(n)—World.

manna—mana(s)—The doubling is due to the accent ;—Acc. singular ; = संकल्प, विकल्प (desire, conception formed in the mind, volition).

हाइ (—हा, 'to remove'.) = जहाति—Present tense, third person, singular number.

———

XVI

हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनइ पउ ससरउ ॥
योगएसरइत्त मन्त सान्तिरूइनि ॥
डाइनी लोआना वद्धनइ पउ बोइ निभानो लोअ ॥

हुँ-हा-द्वय-महापशुमोहनि-पदं संसारश्च ।
योगेश्वरि त्वम्-मन्त्रः शान्तिरूपिणी ।
डाकिनी-लोकानां वन्दनि-पदं बोधिनिभानो लोकः ।

हुँ हाभिन्नि, महापसु मोअनइ, पउ ससरउ ॥
योग एसर इत्त मन्त, सान्तिरूइनि ॥
डाइनी लोआना[1] वद्धनइ[2]; पउ, बोइ निभानो[3] लोअ[4] ॥

1. A. N. लोआना. 3. N. मितानो.
2. N. omits it. 4. N. रोभ.

huṃ hā gñis mahā pa śu mo ho niḥo /
tshig gi ḥkhor baḥi rmoṅs pa ḥo /
yo ge śva ri tvaṃ gi sṅags /
shi ba yi ni gzugs su ḥo /
ḍā ki nī lo kā nāṃ ba nda niḥi tshig /
ḥjig rten byaṅ chub tu ḥjug byed /

NOTES

हुँ हा भिन्नि महापसुमोअनइ—cf. हुँ हुँ हा हा महापशुमोहनि—SM., p. 435.
sasara—saṃsāra.
योगएसरइत्त—cf. योगेश्वरि त्वं—SM., p. 436.
sānti—śānti.

rūini—rūpiṇī.
लोआना—Gen. plural.
vaddhanaï—vandani.
डाइनी लोआना वद्धनइ—cf. डाकिनीलोकानां वन्दनि—SM., p. 436.

———:०:———

सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ चउट्ठीअ दसइअओ ॥
भूतत्तासनइ पउ तीथओजान नासअइ ॥
एअं सत्त मन्तपइ भणिअ कम्म करइ ॥

सत्यकर्मणि हुँ फट्-मन्त्रपदं चतुर्थ्यं दर्शितञ्च ।
भूतत्रासनि-पदं तीर्थिक-ज्ञानं नाशयति ।
एवं सप्तमन्त्रपदं भिन्नककर्म करोति ।

सत्तकम्मे हु[1] फडमन्तपउ, चउठ्ठीअ देसइअओ ॥
भूतन्ता[2] सनइ, पउ, तीथओ जान नसअइ ॥
एअं सत्त मन्तपइ, भणिअ[3] कम्म करइ ॥

1. N. हुँ. 2. N. भूता०.
3. A. N. भण्णिअ.

sa tya me huṃ phaṭhi sṅags kyi tshig /
mthaḥ bshi po ni ston pa ḥo /
bhūta trā sa na yi tshig /
mu stegs ye śes ḥjoms pa ḥo /
de ltar sṅags tshig bdun pos ni /
las kyi dbye ba byed pa ste //

NOTES

satta—satya.
कम्मे—Loc. singular.
फडमन्तपउ—Combination of फट् and मन्तपउ (— मन्तपद).
सत्तकम्मे हुँ फडमन्तपउ—cf. प्रत्ययकारिणि हुँ फट्—SM., p. 436.

caüṭṭhīa—caturthya.
ddasaïa—darśita—The doubling is due to the accent.
bhūtattāsanaï—bhūtatrāsani—cf. भूतत्रासनि—SM., p. 436.
tīthao—tīthaü—tīrthika—Non-Buddhist, such as the followers of Brahminism or Jainism.
jāna—jñāna.
नासअइ—Present tense, third person, singular number.
paï—pada.
bhaṇṇia—bhinnaka.
करइ—Present tense, third person, singular.

XVII

पहन्तो सवरो अ जुत्तोइ यहन्तो ईसर जुत्तउ ।
एओ नहन्तो रेओ पहन्तो सिद्धे पउ विद्ये पउ स्वरि मन्तो ।
प पासउ ट बीओ हु खण्डिन्दुबिन्दु ओसन्नो
पुणोवि भणिअबूभं ॥

प-(कार)-स्यान्तं स-परम् अ-युक्तं हि य-(कार)-
स्यान्तम् ई-स्वर-युक्तञ्च ।
एवं न-(कार)-स्यान्तं रेफ-(युक्तम्), प-(कार)-स्यान्तं
सिद्धे-पदं विद्येपदम्—श्वरि-मन्त्रः ।
प-(कार)-पार्श्वञ्च ट-बीजं हुः खण्डेन्दुबिन्दु-भूषणः,
पुनरपि भणितव्यम् ।

पहन्तो, सवरो अजुत्तइ[1], यहन्तो, ईसजुत्तउ, एओ ।
नहन्तो, रेओ ; पहन्तो ; सिद्धे पउ, विद्ये पउ ।
स्वरिमन्तो ; पपासउ, टबीओ, हु खण्डिन्दुबिन्दओ ।
सन्नो, पुणो विभणिअबभं ।

I. N. अजुत्तोइ.

pa mthaḥ sa mthaḥ a daṅ ldan /
ya mthaḥ ī yi dbyaṅs daṅ bcas /

yig na mthaḥ na ra yig daṅ |
pa mthaḥ daṅ sid[1] *dheḥi tshig |*
bid dyeḥi tshig daṅ śva riḥi sṅags |
pa druṅ ma daṅ ṭa sa bon |
huṃ la zla dum thig les brgyan |
bskyar la yaṅ ni brjod par bya |

1 X. seṅ.

NOTES

Read ईसर for ईस.
ईसर—The vowel ई.
eo—eu—eva, evam—Thus. Cf. Old German, eo.
reo—reu—rea—reha—repha.
osanno—usana—ūsana—hūsana—bhūṣaṇa—The doubling is due to the accent.
vi—api. Pischel § 143.
सिद्धे पउ ... ... पुणो वि भणिअवं—cf. परमसिद्धे महाविद्येश्वरि हुँ हुँ फट् हुँ हुँ फट्,—SM. p. 436.

प पासट्ठइओ टआरो हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥
एअं मन्तु नाभिट्ठइअ विहिना सधनाओ सह कअओ ॥

प-पार्श्वस्थितः ट-कारो हुँ फट्कारः स्वाहया सह च ।
एवं मन्त्रो नाभिस्थितो विधिना स्वधा-नाम्ना सह कथितः ।

पपासट टईओ,[1] टआरो, हुँ फडारु साहोइ सअउ ॥
एअं मन्तु नाभि ट्ठइअ, विहिना, सधनाओ, सह कअओ[2] ॥

1. A. ०ट्ठइओ. 2. N. कअउ.
N. ०ट्ठइउ.

pa druṅ gnas daṅ ṭa gig ste |
huṁ phat daṅ ni svāhā bcas |
sṅags ḥdi lte bar cho ga yis |
bsgrub bya miṅ daṅ bcas par brjod ||

NOTES

फडाक—combination of फट् and कार (—कार).
साहीर—Inst. singular of स्वाहा—cf. हुँ हुँ फट् हुँ हुँ फट् स्वाहा—SM., p. 236.
saa—saha—with. Tib. bcas.
उ—and.
vihinā—vidhinā—Inst. singular.
sadha—svadhā.
nāo—nāu—nāva—नावँ—nāma. Pischel § 152.
kaao—kaaü—kahaü—kahiu—kahia—kathita.

———

XVIII

इन्दिय विसज न दिक्खदउ न भुअ नइ सत्थानाइ होइ ।
सभु पपञ्चु भाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविसु्स ॥

इन्द्रियविषयो न दृश्यताम्, न भुजो न हि संस्थानादिर्भवति ।
सर्वं प्रपञ्चं भावेन गृहीत्वा च छर्दय मोहं परमार्थं प्रविश ।

इन्दय विसजन दिक्खदउ ; न भ्रअ[3] नइ सत्थान हइ ।
सभु पपञ्चुभाअ गहुअओ छडइ मोह पम्मत्थ पविसु्स ॥

1. N. दिक्खपउ. A. N. भुअ.

dbaṅ poḥi yul ni mi lta shin /
phyag daṅ bshugs tshul la sogs min /
bsgoms pas spros pa kun bzuṅ ste /
gti mug de ni spaṅ bor gyis /
* * * * * * * * //

NOTES

Read इन्दिय for इन्दय.
indiya—indriya.
visaja—viṣaya.
दिकखदउ—Pass. Imperative mood, third person, singular number.
bhua—bhuja.
According to Tib. sogs (=आदि) and also for the sake of metre, read सत्थानाइ for सत्थान.

satthānāi—saṃsthānādi.
Read होइ for हइ, for the sake of metre.
hoi—bhavati.
sabhu—sabba, savva—sarva.
papañcu—prapañca.
bhāa—bhāva—This form is taken here as Inst. singular.
गहुश्र—This is a gerundial form.
सभु ... ... गहुश्र श्रो—And realising all the phenomena (प्रपञ्च) through भाव. Thus it is said—

"भावेन लभ्यते सर्वं
भावाधीनमिदं जगत् ॥"

chaḍaï—chaḍahi—Imperative mood, second person, singular number.
मोह—Acc. singular.
pammattha—paramārtha.
पविस्स (=प्रविश)—Imperative mood, second person, singular number. The doubling is entirely due to metre.
छडह ... ... पविस्स—Give up illusion and enter into Highest Truth.
Metre—सहकारकुसुममञ्जरी.
ओजे त्रयोदश समे पञ्चदश सहकारकुसुममञ्जरी। —छन्दोनुशासन।

—:०:—

XIX

रम रम परम महासुह वज्जु प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कज्जु।
लोअण करुणा भावहु तुम्म सअल सुरासुर बुद्धहु जिम्म ॥

रमस्व रमस्व परममहासुखवज्रे, प्रज्ञोपायेन सिद्धिः कार्या।
लोकानां करुणां भावय त्वं सकलसुरासुरेषु बद्धो हि यथा।

रम रम परम महासुख[1] वज्जु,[2]प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कज्जु[3]।
लोअण करुना[4] भावहु तुम्म, सअल सुरासुर बुद्धहु[5] जिम्म ॥

1. A. N. महासुह.
2. N. वज.
3. N. कज्ज.
4. N. करुणा.
5. N. बद्धहु.

mchog tu bde ba chen paḥi rdo rje rol cig rol /
śes rab thabs kyis dgoṅs pa grub par mdzod /
ḥjig rten rnams la khyod kyis[1] *thugs rje bsgoms /*
ji ltar lha daṅ lha daṅ min ma lus saṅs rgyas mdzod //

1. X. *kyi.*

NOTES

रम—Imperative mood, second person, singular number.

mahāsuha—mahāsukha.

प्रज्ञोपायइ—This form is Inst. singular of—अ bases.

sijjaü—siddhi.

kajju—kārya.

प्रज्ञोपायइ सिज्जउ कज्जु—The way to attain सिद्धि is the proper combination of प्रज्ञा (wisdom) and उपाय (means). प्रज्ञा is शून्यता, devoid of all प्रपञ्च and उपाय is करुणा (compassion). For the realisation of मोक्ष (salvation), both of them are required together. They are inseparable like the lamp and its light (AS., p. 2).

लोअण—Gen. plural of—अ bases.

भावहु—Imperative mood, second person, singular number.

hu—khu—khalu. Pischel§ 94 and 148.

जिम्म = यथा.

Metre—चौपाई, 8 + 7 = 15. Final syllable must be short.

आराहिअ महसुहि बोहि वज्जहरोइ
के सुण समाहिअ अच्छसि तुम्म ।
रामय वज्ज पम्मे अजुइ निबोहइ
जि सह सुण समाहिअ अच्छइ तुम्म ॥

आराधितो महासुखेन बोधिवज्रधरो हि, कः शून्यसमाधौ असि त्वम् ।
रामय वज्रं पद्मे अद्य हि निबोधसि येन सह शून्यसमाधौ असि त्वम् ।

आराहिअ मह सुहिवो[1] बोहि वज्जहराइ,
के सुण सहाहिअ अच्छसि तुम्म ।
रामय वज्ज पम्मेअ जुइनि[2] बोहइ,
जिमहे[3] सुण[4] समाहिअ अच्छइ तुम्मे ॥

1. A. सुहि.
2. N. जुइति.
3. N. मह.
4. N. सुन.

byan chub rdo rje ḥdzin pas bde chen gyis ni mñes par mdzod |
khyod ni ston ñid tiṅ ṅe ḥdzin la shugs sam ci |
rdo rje pa dma rol bas deṅ ni ṅes rtogs mdzod |
gaṅ gis lhan cig ñid tiṅ ḥdzin la kyod bshugs |

Notes

ārāhia—ārādhita.

mahasuhi—mahāsuhaï—Inst. singular of महासुह (—महासुख).

bohi—bodhi.

Read वज्जहरो for वज्जहरा.

vajjaharo—vajradhara.

के—Nom. singular of the pronoun किम्. The real pronoun form in Sanskrit is कद् and not किम् (cf. कदन्न, कदुष्ण, etc.) किम्, as a matter of fact, is in Neut. gender, which comes from कम् ; क becomes कि as it is followed by म् (cf. पूर्णिमा—पूर्णमा). cf. Bengali, কে, used in the same sense.

suṇa—suṇṇa—śūnya.

समाहिअ—This form is Loc. singular. It has been declined like—इ bases in the feminine gender.

Read अच्छसि for अकसि.

अच्छसि (=असि)—Present tense, second person, singular number.

तुम्म=त्वम्.

रामय—Causative, Imperative mood, second person, singular number.

वज्ज (=वज्र)—Acc. singular.

पम्मे—Loc. singular. In the esoteric doctrine the वज्र symbolizes the लिङ्ग and the पद्म represents the female organ. The union of the वज्र (the thunderbolt) and the पद्म (the lotus) symbolizes the highest bliss (महासुख) arising out of conjugal union.

aju—ajju—ajja—adya.

nibohaï—nibohahi—nibodhasi—Present tense, second person, singular number.

Read जि सह for जिमहे. Tib. gaṅ. gis. lhan. cig.

ji—jaï—Inst. singnlar. This form is shortened here due to metre.

Read अच्छइ for अछइ.

acchaï—acchahi—acchasi (= असि)—Present tense, second person, singular number.

Read तुम्ह for तुम्हे.

Metre—भ्रमरद्रुतम्.

षाचुता भ्रमरद्रुतं जजैः। षण्मात्रद्वयं चतुर्मात्रपञ्चकं त्रिमात्रश्च भ्रमरद्रुतम्। जजैरिति दशभिरष्टभिश्च यतिः।—छन्दोनुशासन।

जारहि तुम्मि पभु चउधाउ बीओ
उठति चआलि अवधूइ सज्जअ।
तिहुयण डहइ न दिसूसइ कोह
जलति जलति निव्वाणसरूअ॥

ज्वालय त्वं प्रभो चतुर्धातुबीजम्, उत्तिष्ठति चण्डाली अवधूतीसज्जा।
त्रिभुवनं दह्यते न दृश्यते कोऽपि, ज्वलति ज्वलति निर्वाणस्वरूपम्।

जारहि तुम्मि पभु चउधाउ बीओअ
उठति वआलि[1] निवधूइ सज्जअ।
तिहुअण डफइ[2] न दिसइ कोह
जलति जलति निवाणसरूअ॥

1. A. N. चआलि   2. A. N. डहइ.

mṅaḥ bdag khyod kyis khams bshiḥi sa
bon ḥdzag par mdzod /
a ba dhu tiḥi raṅ bshin gtum mo ldaṅ bar ḥgyur /
sa gsum sreg par byed de gaṅ duḥaṅ mi mthoṅ ṅo /
mya ṅan ḥdas paḥi ṅo bos ḥbar shiṅ ḥbar bar ḥgyur /

NOTES

jārahi—jālahi—jvālaya.

तुम्हि—This form is in the plural number of the pronoun of the second person both in Nom. and Acc. cases. But it is used here in the sense of Nom. singular.

प्रभु—Voc. singular of—उ bases.

चउधाउ—Four elements. In Buddhism only four elements are recognized :—

चत्तारि महाभूतानि ··· ··· कथम् ? पठवीधातु, आपोधातु,
तेजोधातु, वायोधातु, भूतरूपं नाम ॥
—अभिधम्मत्थसंगहो, p. 30.

The Buddhists do not recognize आकाश as an element :—

आकासधातु परिच्छेदरूपं नाम ॥
—अभिधम्मत्थसंगहो, p. 30.

उठति—Present tense, third person, singular number.

caāli—caṇḍālī.

Read अवधूइ. Tib. a. ba. dhu. tiḥi.

avadhūi—avadhūtī.

sajja—sajjā.

डहइ—Pass. present tense, third person, singular number.

Read दिस्सइ for दिसइ.

दिस्सइ—Pass. present tense, third person, singular number.

koha—ko·o—ka-wa—ka-va —ka-vi—kapi—ODB., p. 845.

जलति जलति निव्वाणसरूअ—There shines and shines the character of निर्वाण.

Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई). The last foot is commonly, though not invariably, a spondee.

———

डाइनि सहजरूइ आनन्दइ
जरण मरण पडिहास न दिस्सइ ।
इ बोह करहु चित्त जिननाहइ
सत्तधाउ उतारहु माइअइ ॥

डाकिनी सहजरूपेणानन्दति, जरण-मरण-प्रतिभासो न दृश्यते ।
इमं बोधं कुरु चित्त जिननाथस्य सत्त्वधातुमुत्तारय मायायाः ।

डाइनि सहजरूइ[1] आनन्दइ ।
जरण मरण[2]पडिहास न दिसइ ।
इबोह करहु[3] चित्त जिण[4] ना हइ ।
सत्तधाउ उतारहु माइअइ ॥

1. N. सहजलइ. 3. N. कारहु.
2. N. omits it. 4. N. जिन.

lhan skyes raṅ bshin gyis ni mkhaḥgro
ma rnams dgaḥ bar mdzod /
rga ba daṅ ni ḥchi bar snaṅ ba ma mthoṅ ṅo /
thugs kyi rgyal ba mgon po yis ni ḥdi
dag sad par mdzod /
sgyu mas sems can khams ni bsgral bar mdzod //

Notes

ḍāini—ḍākinī. They are generally represented as five in number :—

(1) बुद्ध-डाकिनी—holding a wheel.
(2) वज्र-डाकिनी—holding thunderbolt.
(3) रत्न-डाकिनी—holding jewel.
(4) पद्म-डाकिनी—holding lotus.
(5) कर्म-डाकिनी—holding a sword.

Some add another डाकिनी, called विश्व, holding double thunderbolt.

डाकिनीs correspond to the five female energies of the five Dhyāni—Buddhas.

sahajarūi—sahajarūaï—Inst. singular. Tib. raṅ. bshin. gyis. This form is shortened due to metre.

आनन्दइ—Present tense, third person, singular number.

paḍihāsa—pratibhāsa.

जरण मरण पडिहास न दिस्सइ—The appearance of old-age and death is not seen (there).

इ—Acc. singular of the pronoun इदम् in Masc. gender. Cf. इ (—this) in the Maithilī language.

boha—bodha.

करहु—Imperative mood, second person, singular number.

चित्त—Voc. singular.

jinanāhaï—jinanāhaha—Gen. singular of जिननाह (—जिननाथ). इ in the place of ह (genitive singular affix), is due to rhyme.

sattadhāu—sattvadhātu—A world of living beings.
माइआइ—Abl. singular of—आ base.
Metre—चौपाई.

XX

बोहि सहावइ सबभु जनु मोहिअ बालहु अविजिनु ।
जुइन्नि तत्तु सबभु सारु जोहि सो नरु वज्जधरु ॥
बोधि-स्वभावे सर्वजनः, मोहितो बालः खलु अविज्ञः ।
योगिनीतत्त्वे सर्वसारे यो हि स नरो वज्रधरः ।

बोहि सहावइ सबभु जनु, मोहिअबालहु अवि[1] ।
जि जुइन्नि तत्तु सबभु सरु, जोहि सो नरु वज्जधरु[2] ॥

1. N. combines अवि with जि in the third pāda.
2. N. वजधरु.

skey bo thams cad byan chub ran bshin te /
rmons pahi byis pas śes pa ma yin no /
sems can thams cad rnal hbyor mahi de n̄id /
mi gan yin pade ni rdo rje hchan //

Notes

बोहि सहावइ सबभु जनु—All men have the nature of (acquiring) supreme knowledge (बोधि).

Read—अविजिनु for अवि and जि in the third pāda. The metre, rhyme and the sense require the reading अविजिनु.

avijinu—avijānu—avijānua—avijña. Pischel § 118.

juinni—yoginī—The doubling is due to metre.

सबभु सारु—Which is the essence of all.

naru—nara (man)—Nom. singular.

vajjadharu—vajradhara.

जुइन्नि तत्तु ········ सो नरु वज्जधरु—That man who stands on the truth of योगिनी which is the essence of all, is regarded as वज्रधर.

Metre—कुसुमितकेतकीहस्त.

तथा समे त्रयोदश ओजे चतुर्दश कुसुमितकेतकीहस्तः—छन्दोनुशासन ।

XXI

सुणु सुणु तुम्मि भाइनिइ सत्तधाउ सहाइ निमोचनी।
तुम्मिहु सत्तहु भेउ नाइ वीरहु सब्भहु उतारनो ॥

शृणु शृणु त्वं भगिनि हि, सत्त्वधातुस्वभावनिर्मोचनी।
तव सत्त्वस्य भेदो नास्ति, वीरस्य सर्वस्य उत्तारणी ॥

सुणु सुणु तुम्मि भाइनि । इ ।
सत्तधाउ सहाइनि[1] मोचनि[2] ।
तुम्मिहु सत्तह[3] भेउ नाइ,
वीरहु सब्भ हउ तारनि ॥

1. N. omits इ सत्तधाउ सहाइनि.
2. N. मोचनी. 3. N. सत्तहु.
4. N. omits ह and connects उ with तारनी.

gsoṅ cig gsoṅ cig[1] *sriṅ mo khyod |*
sems can khams kyi raṅ bshin grol byed ma |
khyed daṅ sems can rnams la dbye ba med |
dpaḥ bo thams cad sgrol bor mdzad pa mo ||

1 X omits '*gsoṅ cig*'

Notes

तुम्मि—Nom. singular of the pronoun of the second person. But really speaking, this form is plural.
भाइनि—Voc. singular. This is long due to metre.
इ—is used here as expletive.
सुणु सुणु तुम्मि भाइनि—Hark, hark, o sister ! hark.
nimocanī—nirmocanī.
तुम्मिहु—Gen. singular (strictly speaking plural).
सत्तहु—Gen. singular.
bheu—bheda.
nāi—nāhi—nāthi—natthi—nāsti—(na+asti). Dr. S. K. Chatterji in O D B., p. 555, derives नाइ from na+āsīt (na+āsīt—nāhī—nāi) and consequently takes it as a past form (p. 953). But Bengali नाइ is really a

present form, and when preceded by some finite or infinite verbs, a past one ; e. g., আমার হাতে টাকা নাই (present tense) and আমি এই কাজ করি নাই (past tense). The second example, আমি এই কাজ করি নাই=আমি এই কাজ করিয়া আছি না—I am not, after doing this work—i. e., I did not do this work. It should also be noted that Gujarāti 'nathi' or 'nathī' (=Bengali নাহ্র) comes from নাস্তি.

तुम्मिहु सत्तहु भेउ नाइ—There is no difference between yourself and the living beings.

वीरहु—Gen. singular. A साधक is called वीर who attains सिद्धि (success), after sticking to the वामाचार.

सब्भहु—Gen. singular.

utāranī—uttāraṇī.

वीरहु सब्भहु उतारनी—you are the deliverer of all the vīras.

Metre—द्विपदी.

चतुर्मावादिकविंशत्प्रान्तैरंक्रियुगैः पुनः ।
एकानेकैरन्तवर्ग्यैर्यमकी द्विपदीं विदुः ।
—छन्दोनुशासन ।

XXII

सूअरओइ जगु मुदिअओ सहज सहाइ तत्तु सरो ।
पुणु संसारह दुःख न हो जि पसु सोइ बुद्ध तु जनो ॥

शू-कारेण जगन्मुदितञ्च, सहजस्वभावतत्त्वं स्मर ।
पुनः संसारस्य दुःखं न भवति, यः पशुः स हि बुद्धस्तु जनः ।

सूअरओइ जगु मुदिअओ, सहज सहाइ तन्तु सरो ।
पुनु संसारह दुःखनहो, जि पसु सोइ बुद्धतु जनो ॥

sū yi yi ges ḥgro kun rgyas btab ste /
lhan skyes raṅ bshin de kho na ñid dran par bya /
slar yaṅ ḥkhor baḥi sdug bsṅal mi ḥoṅ ṅo /
phugs gaṅ yin pa skye bo de rnams saṅs rgyas so //

NOTES

sū—śū—It symbolizes शून्य.
सुअरओइ—Inst. singular.
jagu—jagat—The world.
mudia—mudita.
सहज सहाइ (=सहजधर्म)—The Sahajiyā doctrine.
Read तत्तु for तन्तु which gives no sense.
tattu—tattva—Truth.
सरो (=स्मर)—Imperative mood, second person, singular number.
संसारह—Gen. singular.
हो—भवति ; cf. अप्पणु नाहो अण्ण वि कड्ढो—DKS., p. 112 ; जिम तिम हो णिसरि जाइ—DKS., p. 118.
जि—Nom. singular.
pasu—paśu.
तु—an emphatic particle. The emphasizing particle त in Bengali comes from तु. Cf. এহি ত বৃন্দাবন—SK.
Metre—द्विपदी.

XXIII

जमदूअ जोइ अच्छहु तुम्मि तइ अजरामरु पावहु पुणिइ ।
मरण न पाइ बोहि अनुत्तओ जुइनि पाप न पुन्नइ जुत्तउ ॥

यम-दूतो योगी असि त्वम्, तत्राजरामरं प्राप्स्यासि पुनर्हि ।
मरणं न प्राप्नोति बोधिरनुत्तरः, योगिनी पापेन न पुण्येन युक्ता ॥

जमदुअ[1] जोइ अछहु[2] तुम्मि,
तइ अजरामरु पावहु पुणिइ[3] ।
मरण न पइ बोहि अनुत्तओ,
जुइनि[4] पाप न पुन्नइ जुत्तउ ॥

1. N. ०दूअ. 3. N. पुणीइ.
2. N. अछहहु. 4. N. जुइनी.

gśin rje pho ṅa mo yi rnal ḥbyor ma khyol bshugs /
de yis slar yaṅ rgas daṅ ḥchi ba med pa ḥthob /

ḥchi ba sloṅ bar byed paḥi rnal ḥbyor ma bla med |
rnal ḥbyor ma la sdig daṅ bsod nams mi ldan no ||

NOTES

jama—yama—In Post-Vedic mythology we find that यम is the appointed Judge or Punisher of the deed and for this reason, he is also called धर्मराज or simply धर्म (Law or Justice personified). धर्म, i. e., यम is, in later period' identified with धर्म, one of the Buddhist Trinity. So यम-दूत means here धर्म-दूत (i. e., the messenger of धर्म in Buddhism). There is a chapter on यमदूत-संवाद in शून्यपुराण of रामाइ पण्डित, where यम has been identified with धर्म (one of the Buddhist Trinity). In the same work, we also find the mention of धर्मदूत instead of यमदूत. यम is held in high estimation in the Dharma-cult—a form of Buddhism.

dūa—dūta—The messenger.

taï—tahi—tãhi—taṃhi—tamhi—tasmin or from ta-dhi (ta-dhi—tahi—taï), where 'dhi' is an old locative suffix, not found in Sanskrit, but derived from Pāli—dhi (cf. Pāli, सब्बधि = सर्वत्र) and from Greek—thi.—ODB., p. 745. Cf. तँहि, तंहि (= तत्र)—AC., 14. 1 ; 28. 1 ; 43. 4 ; 50. 6 ; तहि (= तत्र)—SK., p. 306.

पावहु—Future tense, second person, singular number.

पुणि (पुनर्)—cf. पुनि—GCG., p. 316, 321, 328, 340, 342 ; पुणि—SK., p. 124, 160, 229, 397.

इ—used as expletive.

पाइ—Present tense, third person, singular number ; cf.……মনে সুখ পাই—SK., p. 204.

anuttao—anuttara.

punna—puṇya.

पुन्नइ—Inst. singular of—अ base.

Metre—चौपाई.

——०——

XXIV

इन्दिअ बोइसत्तजनु विसजह बुद्धत्त करो ।
कन्द बुद्धसहाइ धरो घातह वजधरुइ धरु ।
बन्धइ आवउगमु न हो अमरह भाइ सभु धरु ।
करुणा जुवइ अच्छसि तो जि जि परउअआर करो ॥

इन्द्रियाणि बोधिसत्त्वजनितानि,
विषयाणां बुद्धत्वं कुरु ।
स्कन्धं बुद्ध-स्वभावं धर,
धातून् वज्रधरेण धर ॥
बन्धो हि गमागमो न भवति,
अमरस्य भावं सर्वं धर ।
करुणा-योगेनासि त्वम्,
येन येन परोपकारं कुरु ॥

इन्दिअ बोइ[1] सत्तजनु[2], विसजइ[3] बुद्धत्त करो ।
कन्द बुद्ध सहाइ धरो, धातह वजधरुइ धरु ।
बधइ आचउगमु, महो, अमरह भाइ सब्भु धरु ।
करुणा जुवइ अच्छसतो, जिजिपर उआरकरो[4] ॥

1. A. N. बोइ. 3. N. वीसजइ.
2. N. सत्तजव. 4. N. उआलकरो.

dbaṅ pa rnams ni byaṅ chub sems dpaḥ bskyed /
yul rnams kyi ni saṅs rgyas ñid du gyis /
phuṅ po daṅ ni saṅs rgyas lhan cig zuṅs[1] /
khams rnams rdo rje ḥdzin par gzuṅ bar byos /
srid par slar yaṅ ldog par ḥgyur ba ma yin no /
thams cad ḥchi ba med paḥi ṅo bor zuṅs[1] /
sñiṅ rje yi ni sbyor bas khyod bshugs śiṅ /
gaṅ daṅ gaṅ gis gshan gyi dogs pa gyis //

1. X. *zuṅ.*

NOTES

इन्दिअ (—इन्द्रिय)—Organs of senses. It is used here in the sense of इन्द्रिय-ज्ञानानि and though the form is in singular, it conveys the plural sense.

boi—bohi—bodhi.

satta—sattva.

बोधिसत्त्व is a mystic term which means वस्तु (objects). बुद्ध and बोधिसत्त्व are mystic terms and are fully explained in डाकार्णव, पटल XIV :—

क: बुद्धं क: बोधिसत्त्वकं विशेषं नात्र विद्यते ।
वस्तुबोधनाद् बुद्धोऽहन्तद्वस्तु बोधिसत्त्वकम् ॥

janu—janiu—jania—janita.
visaja—viṣaya.
विसजह—Gen. singular. Really it conveys the plural sense.
करी—Imperative mood, second person, singular number.
इन्द्रिअ··· ··· — करी—The knowledge of the इन्द्रियs (organs of senses) is generated by बोधिसत्त्वs (objects). Attain Buddha-hood about the objects.
kanda—skandha—In the mystic language the five Skandhas represent the five Dhyāni Buddhas. But originally they would mean—(1) रूप 'matter', (2) वेदना 'feelings', (3) संज्ञा 'ideas', (4) संस्कार 'volition' and (5) विज्ञान 'consciousness'. In JS., p. 41, स्कन्ध is explained in its technical sense :—

पञ्चबुद्धस्वभावत्वात् पञ्चस्कन्धा जिना: स्मृता: ।

sahāi—svabhāva. But in Tib. lhan cig = सह (with).
धरी—Imperative mood, second person, singular number.
धातह—Acc. plural of—उ base.
वजधरहृ—Inst. singular.
धरु—Imperative mood, second person, singular number.
Read बन्धइ for बधइ which makes no sense here.
बन्ध—Mundane bondage ; attachment to this world.
Read आवउगमु for अचउगमु which gives no sense.
आवउगमु—combination of आवउ (—आ+या—to come) and गमु (going).
आवउगमु = गमागम:—going and coming.
Read न हो for महो.
हो (= भवति)—Present tense, third person, singular number.
bhāi—bhāva.
Read सभु for सब्भु for the sake of metre.
सभु—All.
juvaï—juaï—Inst. singular of jua(—yoga). Here is व-श्रुति।
Read अच्छसि for अच्छस and also read तो separately.
to—tu—tva—tvam—you. cf.—

চরিতেঁ তো নামিলি তুঈ লোকে ॥—SK., p. 56.

ji—jaï—Inst. singular of the pronoun यद्. It is shortened due to metre.
Read उअआर for उआर for the sake of metre and this is also the real Prakrit form.
uaāra—upakāra.
Read पर and उअआर together.

परउअआर = परोपकारः.
Metre—उपदोहक, 13 + 12.

समि द्वादश ओजे त्रयोदशोपदोहकः ।

—छन्दोनुशासन ।

XXV

जगइ निमन्त नुदिहि पहु के तुमि सुण पवेसगओ ।
उठहु करुण सभावु महु कामसि महसुह वजधरु ॥

जगति निमन्त्रयोनुदिवसं प्रभुः, कस्त्वं शून्यप्रवेशगतः ।
उत्तिष्ठ करुण-स्वभाव मम, कामयसे महासुखं वज्रधर ॥

जगइ निमन्तनु दिहि पहु,
के तुमि सुण पवेस गओ ।
उठहु करुण सताथु महु,
कामसि महसुह वज्जधरु ॥

mnaḥ bdag ñi ma re rer ḥgro mgron ḥbod na /
khyod ni ci yi phyir na stoṅ pa ñid du bshugs /
bshens śig bdag ni sñiṅ rjeḥi raṅ bshin te /
rdo rje ḥdzin pa bde chen bdag la ḥdod pa mdzod /

Notes

जगइ—This form is Loc. singular—In the world.
nimanta—nimantaï—nimantaïa—nimantrya. Pischel § 594.
nudihi—anudihi—anudiaha—anudivasa.
pahu—prabhu—Nom. singular of—उ base.
के—Who. But in Tib. ci yi phyir.—कथम्. के is a N.B. form.
तुमि (you)—Nom. singular of the pronoun of the second person. This a NB. form.
सुण—शून्य.
उठहु—Imperative mood, second person, singular number.
महु (= मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person,

कामसि—Present tense, third person, singular number.
Read वजधरु for वज्जधरु for the sake of metre.
वजधरु (=वज्रधर)—Voc. singular.
Metre—अप्सरोविलसितम् , 13 + 13.

षण्मात्रचतुर्मात्रविमात्रा वा, चतुर्मात्रद्वयपञ्चमात्रौ वा,
पञ्चमात्रद्वयत्रिमात्रौ वा, यत्र तदप्सरोविलसितम् ।—छन्दोनुशासन ।

———

सुणु सुणु परउआरुगओ जिम पशुलोओ मरन्तओ ।
विअसिअ पम्मु काम महु तिम लोअ सभु सुहन्तओ ॥

शृणु शृणु परोपकारगत, यथा पशुलोको म्रियमाणः ।
विकसितं पद्मं कामयस्व मम तथा लोकं सर्वं सुखयन् ॥

सुणु सुणु पर उआरु गओ,
जिम पशुलोअ[1] मरन्तओ ।
विअसिअ यम्मु[2] काममहु,
तिम लोअ सब्भ सुहन्तओ ॥

1. N. पशुरोअ. 2. A. पम्मु
N. पमु.

gson cig gson cig gshan gyi dgos pa nub |
ḥjig rten phyugs gaṅ śi ba bshin du ḥgyur |
bdag gi padma rgyas pa la ḥdod mdzod |
de ltar ḥjig rten kun bder ḥgyur bar byos |

NOTES

uāru—uaāra—upakāra.
परउआरुगओ (=परोपकारगत)—Voc. singular.
जिम—It is a synonym of यथा.
marantao—marantaü—marantaka—Present participle.
viasia—vikasita.
pammu—padma.
काम—Imperative mood, second person, singular number.
महु (=मम)—Gen. singular of the pronoun of the first person.

तिम—It is a synonym of तथा. Its derivation seems to be from tat+iva—ta+iva—tiva—तिवँ—tima.

Read सभु for सब्भ for the sake of metre.

सभु (=सर्व)—All.

suhantao—suhantaï—sukhantaka—Present participle.

Metre—अप्सरोविलसितम्.

रम रम माइ वज्जहराइ सहजसरूअ न वाचाइ।
सत्तलोअ परदन्द आइ जिम तुम्मि सुन्न निकज्जअइ॥

रमस्व रमस्व मयि वज्रधर हि, सहजस्वरूपं न वाच्यम्।
सत्त्वलोकः परं द्वन्द्वं याति, यथा त्वं शून्यं निष्कार्यम्॥

रम रम माइ वज्जहराइ,
सहज सरूअ न वाचाई[1]।
सत्त लोअ परदन्द आई[2]
जिम तुम्मि सुन्न निकज्जअइ॥

1. A. N. वाचाइ. 2. A. N. आइ.

rdo rje ḥdzin pas bdag la rol cig rol |
lhan skyes raṅ bshin brjod ba med pa thob |
sems can ḥjig rten gshan ni rmoṅs gyur pas |
ji ltar khyod kyis[1] *stoṅ pa don med ḥgyur |*

1. X kyi.

Notes

रम—Imperative mood, second person, singular number.

माइ—Loc. singular of the pronoun of the first person.

māi—maï—mayi—It is long due to metre.

वज्जहरा—Voc. singnlar ;—long due to metre.

सहजसरूअ—The Sahajiyā doctrine.

vācāi—vācaï—vācaïa—vācya.

न वाचाइ (=न वाच्य) =अवाच्य—not to be expressed.

पर—supreme.
danda—dvandva—dualistic knowledge.
याइ (—याति)—Present tense, third person, singular number.
nikajjaaï—nikajjaaïa—niṣkārya = niṣkriya—inactive.
Metre—अनङ्गललिता, 15 + 14.

समे चतुर्दश ओजे पञ्चदशानङ्गललिता ।

—छन्दोनुशासन ।

कारनु सबूभ धम्मह तुम्मिइ के अच्छसि सहजसरूअ न गाइ ।
कामह मइ परमाथाइ जिम तुम्मि समलोअइ जाइ ॥

कारणं सर्वधर्मस्य त्वं हि, क-(स्त्वम्) असि सहजस्वरूपं नगम्यम् ।
कामयस्व मां परमार्थेन, यथा त्वं समलोके यासि ॥

कारनु सबूभधम्मह तुम्मिइ[1],
के अच्छसि सहज सरूअ न गाइ ।
कामह मइ परमाथाइ,
जिम तुम्मि समलोअह जाई[2] ॥

1. N. तुमिइ. 2. A. N. जाइ.

khyod ni chos rnams kun gyi byed pa ste /
ci phyir lhan skyes raṅ bshin ḥgro med bshugs /
bdag la mchog gi don gyis ḥdod pa mdzod /
de ltar khyod ni ḥjig rten rnams ḥthun bshud //

NOTES

के—Who. But in Tib. ci phyir = कथम्, किमथम्.
gāi—gaaï—gavaï—गवँइ—gamaï—gamaïa—gamya.
न गाइ (—न गम्य)—अगम्य—unintelligible.
मइ (—मयि)—Loc. singular of the pronoun of the first person. But in Sanskrit Acc. singular.
परमाथाइ—Inst. singular.
Read समलोअइ for समलोअह.
समलोअइ—समलोके. समलोक is the world of समाधि where करुणा and शून्य, or उपाय and प्रज्ञा or वज्र are united.

jāi—jāhi—yāsi—Present tense, second person, singular nnmber.
Metre—आर्या (the first of which contains 30, and the second, 27 mātrās).

XXVI

मण्डल चक्क महासुह भाड
द्वादशजोइ पुण न पाउ।
सबूभ विअक्क सरूइण मणहि तु
मण्डलु तहि सुह विजाणउ ॥

मण्डलचक्रं महासुखभावम्, (तत्र) द्वादशयोगी, (तत्र) पुण्यं न पापम्।
सर्वं वितर्कं स्वरूपेण मन्यस्व त्वम्, मण्डले तत्र सुखं विजानीहि।

मण्डल चक्क महासुह भाउ, द्वादशजोइ पुण न याउ[1]।
सब्भ[2] विअक्क सरू इण मणहितु, मण्डलु तहि सुह दिण[3] जाउ ॥

1. A. N. पाउ. 2. N. सभ.
3. A. विण. N. वित.

dkyil ḥkhor bde ba chen po bsgom par gyis /
rnal ḥbyor bcu gñis bsod nams sdig med paḥo /
thams cad zag med raṅ bshin mos par gyis /
dkyil ḥkhor ṅan pa de ni bde bar śes par byos /

Notes

cakka—cakra.
मण्डल चक्क—The centre of the magic circle.
bhāu—bhāva.
joi—yogi(n).
puṇa—puṇṇa—puṇya.
pāu—pāpa.
viakka—vitarka—Thought.
सरूइण—Inst. singular.
मणहि—Imperative mood, second person, singular number.

तु—Nom. singular of the pronoun of the second person.
tu—tva—tvam—you.
तहि—तव.
Read विजाणउ for दिण जाउ which gives no sense.
विजाणउ—Imperative mood, second person, singular number.
Metre—मन्मथविलसितम्, 16+14.

समे चतुर्दश ओजे षोडश मन्मथविलसितम्।—छन्दोनुशासन।

इन्दिय भन्ति महासुह मन्नसि
ता खनि पर ण अपान सजाउ।
विविहरूअ जि करहु पहन्त
तिहुजण मण्डल चक्क फुरन्त॥

इन्द्रियभ्रान्तिं महासुखं मन्यसे, तत् क्षणं परस्य नात्मनः स्वभावः।
विविधरूपं यस्य कुरु प्रघ्नन् त्रिभुवने मण्डलचक्रं स्फुरत्॥

इन्दिय भन्ति[1] महासुह मन्नसि भाखनि[2] परण अपाण सजाउ।
विविहरूअ जिकरहु पहन्त तिहुजण[3] मण्डल चक्क फुरन्त॥

1. N. भवन्ति. 3. N. तिहुजन.
2. N. भाषणि. 4. N. फुरन्तो.

dban po ḥkhrul ba bde ba chen poḥi mos pa gyis /
skad cig de la raṅ daṅ gshan gyi ṅo bo med /
gaṅ gi rnam pa sna tshogs gzugs chen gyis /
sa gsum du ni dkyil ḥkhor ḥkhor lo spo bar byos //

NOTES

bhanti—bhrānti.
मन्नसि (=मन्यसे)—Present tense, second person, singular number.
Read ता खनि for भाखनि which gives no sense.
ता—Nom. singular of the pronoun तद् in neuter gender.
khani—kṣaṇa. Tib. skad cig.
apāṇa—appaṇa—ātmana(ḥ). Cf. অপণ অঙ্গের নথিমী—SK., p. 129.

sajāu—sayāu—saāu—sahāu—svabhāva.
ji—jaï—jahi—jaha—Gen. singular of the pronoun यद्.
करहु—Imperative mood, second person, singular number.
पहन्त—Present participle (प्र - हन् + the suffix अन्त्).
tihujaṇa—tihuyaṇa—tihuaṇa—tribhuvana.
फुरन्त—present participle.
Metre—चौपाई.

XXVII

परमान्दि जगु महसुह भाइ ।
विहरहु जुइणि चक्कु सहाइ ॥
अरि रि रि मोहपशुलोअ न जाइ ।
सहज सुन्दरि लइ महसुह ठाइ ॥
तिहुवण सयलह जन बुद्ध सहाइ ।
करुणा जुवइ रमहु सहाइ ॥
अरि जि तुमि परमाथु न भावहु ।
ते तुमि सहि बुद्धत्त न पावहु ॥ अरि ॥ ० ॥
अन्तर बहु जि अभिन्नहु जानहु ।
लोअहु सबूभहु उत्तारणु परहु ॥ अरि ॥ ० ॥

परमानन्दं जगत् महासुखभावम् ।
विहर योगिनीचक्रस्वभावे ।
अरि रि रि मोहपशुलोको न याति ।
सहज-सुन्दरीं गृहीत्वा महासुखे तिष्ठति ।
त्रिभुवने सकलो हि जनो बुद्धस्वभावः ।
करुणा-युवत्या रमस्व स्वभावे ।
अरि यस्त्वं परमार्थं न भावयसि ।
तत् त्वं स हि बुद्धत्वं न प्राप्स्यसि ॥ अरि ॥ ० ॥
अन्तर्बहिरेवाभिन्नं हि जानीहि ।
लोकस्य सर्वस्य उत्तारणं पारयासि ॥ अरि ॥ ० ॥

परमान्दि जगु महसुह भाइ,
विहरहु जुइणि[1] चक्कु सहाइ।
अरिरिरि मोहपशुलोअ न जाइ,
सहज सुन्दरि[2] लइ महसुह ठाइ॥
तिहुबण[3] सयलह जन बुद्ध सहाइ,
करुणा जुवइ रसहु[4] सहाइ।
आराज तुमि परमाथु न भावहु,
ते[5] तुमि सहि बुद्धतु न वाचहु[6] अरि[7] ॥ ० ॥
अन्त[8] बहुजिअ भिन्नहु जानहु,
लोअहु सब्भट्ट[9] उत्तरणु[10] पुरहु। अरि[11] ॥ ० ॥

1. N. जुइनि.
2. N. सुन्दरी.
3. N. तिहुवन.
4. A. N. रसहु.
5. N. ति.
6. A. N. पावहु.
7. N. omits it.
8. A. N. अन्तर.
9 A. सब्भहु. N. सर्वहु.
10. A. N. उत्तारणु.
11. N. omits it.

ḥgro ba kun ni mchog tu dgaḥ baḥi raṅ bshin te /
rnal ḥbyor ma yi ḥkhor lohi raṅ bshin du gnas kyis /
a re re re gti mug phyugs kyis mi śes so /
lhan skyes mdzes ma blads nas bde ba che la gnas /
sa gsum ma lus ḥgro ba saṅs rgyas kyi raṅ bshin /
sñiṅ rjeḥi gshon nu ma daṅ lhan cig rol bor byos /
a re / gaṅ gis don dam la ni ma bsgoms pas /
de yi saṅs rgyas ñid[1] ni thob pa ma yin no / la re /
naṅ daṅ phyi ni dbye ba med par śes par gyis /
ḥjig rten thams cad bsgral bar nus paḥo / a re //

1. X *ñin.*

NOTES

paramāndi—paramānanda—It is shortened due to metre.
jagu—jagat.

bhāi—bhāu—bhāva.
विहरहु—Imperative mood, second person, singular number.
अरि—a vocative particle.
रि—a vocative particle.
jāi—yāti = जानाति (knows).

सहज सुन्दरि—Here सहज (i. e., the Sahajiyā doctrine) is compared to a beautiful lady (सुन्दरी).

लइ (= गृहीत्वा 'having taken')—This is a gerundial form. NB. नईश्रा,—ODB., pp. 1044-1045. Cf. लई—SK., p. 264, 322.

ठाइ (= तिष्ठति)—Present tense, third person, singular number.

मोहपसुलोअ ... ... महसुह ठाइ—सहज-सुन्दरीं गृहीत्वा साधको महासुखे तिष्ठतीति महापशुलोको न जानाति ।

juvaï—yuvatī—A young lady.
करुणा जुवइ—Here करुणा (Compassion) is compared to a young lady.
रमहु—Imperative mood, second person, singular number.
तुमि (you)—It is a NB. form.
paramāthu—pāramattha—paramārtha.
Read बुद्धत्त for बुद्धतु which makes no sense.
बुद्धत्त (—बुद्धत्व)—Buddhahood.
पावहु—(will attain)—Future tense, second person, singular number.
अरि—It is the refrain of the song.
अन्तर (—अन्तर्)—inside.
बहु (—बहिर्)—outside.
ji—jeva—eva. Pischel § 150 and 336.
उत्तारण परहु—you can deliver.
Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई).

———

XXVIII

केवल सहजसहाउ रि दिसइ
नमहु सुरासुर तिहुयण नाहइ
इन्दिय लोअ ण जानइ कोइ
परम महासुह पूजहु गाहइ ॥

केवलं सहजस्वभावो रि दिश्यते, नम सुरासुरत्रिभुवननाथं हि ।
ईन्द्रियलोको न जानाति कुत्र परममहासुखं पूजय गाथया ॥

केवल सहजसहाउ रि दिसइ नमहु सुरासुर तिहुयण[1] नाहइ ।
इन्दिय लोअ ण[2] जानइ कोइ परम महासुह पूजहु गाहइ ॥

1. N. तिहुयन. 2. N. न

kye lhan cig skyes paḥi raṅ bshin gcig pur bstan /
lha daṅ lha min sa gsum mgon pa[1] la phyag tshol /
dbaṅ po daṅ ni ḥjig rten pa yis mi śes te /
mchog tu bde ba chen paḥi glu yis mchod par gyis /

1. X. *ḥjoms pa.*

Notes

केवल—only.
सहजसहाउ (—सहजस्वभाव) = सहजधर्म—The Sahajiyā doctrine.
रि—a vocative particle.
दिसइ—Phonological descendant of pass. दिश्यते.
नमहु—Imperative mood, second person, singular number.
nāha—nātha.
koi—kaï—kahi—ka—dhi (—कुत्र) 'dhi' is a locative suffix.
इन्दिय लोअ ण जानइ कोइ—कुत्र स सुरासुरत्रिभुवननाथो वर्तते—इति इन्द्रियलोको न जानाति ।
पूजहु—Imperative mood, second person, singular number.
गाहइ (—गाथया)—Inst. singular.
Metre—चौपाई (also called पादाकुलक and कुलपाई).

सम्भ कम्म जिम भावह रूइ
भव निव्वाण न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अच्छसि नाइ
सत्तउ यान ज नासइ कोइ ॥

सर्वकर्म यथा भावस्य रूपम्, भवो निर्वाणं न दृश्यते कुत्र ।
मायामोहेनासि नाभौ, सत्त्वकयानमद्य नाशयति कुत्र ॥

सम्भ कम्म जिम भावइ रूइ भव निर्माण[1] न दिसइ कोइ ।
माइमोहइ अछसि नाइ सत्तउ यान ज नासइ कोइ ॥ ॥

1. N. निर्वान.

gaṅ shig las thams cad paḥi gzugs bsgom par byas /
srid daṅ mya ṅan ḥdas par ston pa ga la ci /
sgyu ma gti mug gis ni ri mor gnas /
sems can theg pa da duṅ n̄ams par ga la byed //

NOTES

sambha—samba—savva—sarva—When the conjunct is simplified, the preceding syllable gets an अनुस्वार as a compensation ; cf. वंक (—वक्र); दंसण (—दर्शन) ; etc.

जिम—It is a synonym of यथा. But Tib. differs.

Read भावह for भावइ.

भावह—Gen. singular.

Read निव्वाण for निर्माण which makes no sense here.

nivvāṇa—nirvāṇa.

दिसइ—Phonological descendant of Pass. दृश्यते.

कोइ—कुत्र.

māi—māyā.

माइमोहइ—Inst. singular.

nāi—nāhi—nābhi—It is used here in a locative (singular) sense.

sattaü—sattvaka.

सत्तउ यान—सत्त्वयान or बोधि-सत्त्वयान i. e., the Mahāyāna. The Mahāyāna is called सत्त्वयान or बोधि-सत्त्वयान as every staunch follower of the Mahāyāna is a बोधिसत्त्व.

ja—aja (āja)—ajja—adya.

Metre—चौपाई.

Bibliography of References

[The order is that of the English Alphabet. The letters inside the parentheses represent the abbreviated forms used in the references.]

Abhidhammatthasaṃgaho—1st Edition, Vikrama Saṃvat 1979.

Advayavajrasaṃgraha (AS.)—Edited by Mm. Dr. H. P. Śāstrī, 1927.

Āścaryacaryācaya (AC.) i. e., Caryācaryaviniścaya—Edited by H. P. Śāstrī, B.S. 1323.

Bhadrabāhucaritra.

Buddhist Iconography (BI.)—By Benoytosh Bhattacharyya, M. A., 1924.

Central Conception of Buddhism and the Meaning of the word 'Dharma' (CCB.)—By Th. Stcherbatsky, Ph. D., 1923.

Conception of Buddhist Nirvāṇa (CBN.)—By Th. Stcherbatsky, Ph. D., 1927.

Chāndogya Upanishad.

Chandonuśāsana of Hemcandra.

Cittaviśuddhiprakaraṇa.

Ḍākārṇava (DA.).

Deśīnāmamālā of Hemcandra—Edited by Muralydhar Banerjee, M. A., 1931.

Dohākoṣa of Sarojavajra (DKS.)—Edited by H. P. Śāstrī, B.S. 1323.

Dohākoṣa of Kṛṣṇācārya (DKK.)—Edited by H. P. Śāstrī, B.S. 1323.

Gauḍian Grammar—By R. Hoernle.

Gods of Northern Buddhism (GNB.)—By A. Getty, 1914.

Gopīcandrer Gān (GCG.)—Edited by Dineshchandra Sen and Basantarañjana Rāya, 1922.

Gorakṣa-vijaya (GV.)—Edited by Munshi Abdul Karim, Sāhityaviśārada, B.S. 1324.

Grammatic Der Prakrit—Sprachen (Pischel)—By R. Pischel. 1900.

Guhyasamājatantra (GST.)—Edited by B. Bhattacharyya, M. A., Ph. D., 1931.

Hemcandra's Prakrit Grammar (Hc. Gr.).

Indo-Iranian Phonology (IIP.)—by L. H. Gray, Ph.D., 1902.

Jñānasiddhi (JS.)—Edited by B. Bhattacharyya, M. A., Ph. D., 1929.

Madhyamakavṛtti of Nāgārjuna.

Manasāmaṅgal of Vijaya Gupta—Edited by Pyarimohan Dasgupta, B.S. 1318.

Origin and Development of the Bengali Language (ODB.)—By Suniti Kumar Chatterji, M. A,, D. Lit., 1926.

Padakalpataru—Edited by Satischandra Roy, M. A., B.S. 1325.

Pāia-sadda-mahaṇṇavo—By Pandit Hargovind Das T. Sheth, Nyaya-Vyakarana-tirtha. Ist Edition.

Post-Caitanya Sahajiyā Cult (PCS.)—By Manindramohan Bose, M. A., 1930.

Prajñopāyaviniścayasiddhi (PS.)—Edited by B. Bhattacharyya, M. A., Ph. D. 1929.

Prākṛta-Paiṅgala (PP.).

Sādhanamālā (SM.)—Edited by B. Bhattacharyya, 1925.

Ṣaḍbhāṣācandrikā of Lakṣīdhara (SBC)—Edited by K. P. Trivedī, B. A., Bombay. 1916.

Śrīkṛṣṇakīrttana (SK.)—Edited by Basantarañjana Rāya, B.S. 1323.

Śūnyapurāṇa (SP.)—Edited by Charuchandra Banerjee.

Sarvadarśanasaṃgraha.

Vidyāpati—Edited by Nagendranath Gupta, B.S. 1316.

Vajraḍākatantra.

Abbreviations

IA.=Indo-Aryan.

MB.=Middle Bengali.

MIA.=Middle Indo-Aryan.

NB.=New Bengali.

NIA.=New Indo-Aryan.

OB.=Old Bengali.

Pkt.=Prakrit.

Skt.=Sanskrit.

X.=Xylograph.

ERRATA

Page	Line	For	Read
2	9	papañcagau	papañcagaü.
6	9	सज्ज	सिज्ज.
9	13	re	ge.
9	27	Saṣī	saṣī.
13	14	Tibetae	Tibetan.
25	10	juttai	juttaü.
27	4	कर्मम्	कर्मन्.
28	21	य as initially	य as ज initially.
29	6	थोगिनीमन्त्रः	योगिनीमन्त्रः.
30	26	मिन्न	भिन्न
34	3	vunaṭhaio	viinaṭhaïo.
37	17	year	ear.
45	7	rūs	rūo.
45	22	ruṭṭhai	ruṭṭhaï.
71	9	हुह	हुड्ड.
122	23	बद्धो	बुद्धो.

INDEX

शब्दाः	पत्राङ्काः
अ (अ)	—२७, ३२, ४९, ६१, ७०, ८४, ८७, ९२, ११४, ११९
अ (आ)	—७०, ८९, ९४, ९९
अ (च)	१४, ३२, ६४, ६७, ६९, ७९, ९७, १०७, ११९
—आर (—कार)	२९, ३६, ६१, ६३, ६७, ७९, ७७, ८०
—आरु (—कार)	६१, ७९
—आल (—कार)	४७
—कर (आ-कार)	३६
अअरुधोअनु (अवरोधन)	७३
अइनन्त (अनन्त)	१०९
अओ (अत्र)	३
अओर (ए-कार)	४२
अं (अम्)	६९, ९२, १११
अंभर (अम्बर)	९९
अंसर (अं-स्वर)	७९, ९९
अकसु (आकाश)	६४
अकु (एक)	१०९
अक्खजु (अक्षय)	६१
अक्खर (अक्षर)	६६, १००, १०७, १०९
अक्खरु (अक्षर)	१९, २२, ३७, ४९, ६७, ८०
अग्ग (अग्र)	८९, १००
अग्गि (अग्नि)	२९, ४२, ६७
—जाल (—ज्वाला)	७७
अचलउअ (अचलक)	३९

शब्दाः	पत्राङ्काः
अच्छइ (असि)	१२३
अच्छसि (असि)	१, १२३, १३८, १४४
अजान (अज्ञान)	३२, ९९, ९९
अजानु (अज्ञान)	८७
अजु (अद्य)	१२३
अट्ठ (अष्ट)	४९
अट्ठअ (अष्टम)	४१
अण्ठ (अन्त)	१६
अतिसरूव (अतिस्वरूप)	३२
अत्थ (अस्त)	९
अत्थु (अर्थ)	९३
अध (अधस्)	१६
अध (अर्द्ध)	१०४
अधगुण (अधोगुण)	७
अधते (अद्वते)	१०७
अधम्म (अधर्म)	८६
अधम्मु (अधर्म)	९९
अध्वह (ध्वंस)	४२
अध्वहराओ (ध्वंसराज)	४२
अन (अन्य)	३९
अनन्तु (अनन्त)	८९
अनुअत्ति (अनुत्पत्ति)	९९
अन्त (अन्त)	१०, ७९, ८४
अन्तट्ठ (अन्तःस्थ)	६४
अन्तर (अन्तर्)	१४१
अन्न (अन्य)	९२

शब्दाः	पत्राङ्काः
अनाहु (अनाहत)	१४
अनाहु (अनाश)	३२
अन्य (जन्य)	७
अपउ (अप्य)	३६
अपमाणु (अप्रमाण)	३२
अपहअहानु (अपान)	८२
अपान (आत्मनः)	१४०
अप्राणइ (प्राणैः)	१०५
अबोअनि (अबोधन)	७४
अभाइ (अभाव)	८६
अभाव (अभाव)	३
अभिण्ण (अभिन्न)	६४
अभिन्न (अभिन्न)	६९, १४१
अभिन्नु (अभिन्न)	२९
अमर (अमर)	८०
अवइओ (अवधूत)	३२
अवधूइ (अवधूती)	१२५
अविजिनु (अविज्ञ)	१२८
अविडव (खेद)	८४
अरि (अरि)	१४१
अलग्ग (अलग्न)	७५
असर (अ-स्वर)	७७, ८२
असर (आ-स्वर)	३९
असुर (असुर)	५, ३७, १२२, १४३
असस् (अस्य)	८९
अह (अदः)	२९
अहआरु (अहङ्कार)	५४
अहकारु (अहङ्कार)	७४
अहनग (अहनक)	७०
आ (आ)	८२

शब्दाः	पत्राङ्काः
आ-आर (-कार)	१०
आइ (आदि)	१९, ३९
आइ (याति)	१३७
आठइअ (आस्थित)	३९
आनन्दइ (आनन्दति)	१२६
आभरण (आभरण)	१०
आभरन्न (आभरण)	९३
आराहिअ (आराधित)	१२३
आलु (जाल)	७९
आवइ (आयाति)	५
आवहइ (आवहति)	६१
आसअनु (आसन)	८२
आसण (आसन)	११३
आसन (आसन)	५३
आहन (आसन)	५८, १०४, १०५
आहनु (आसन)	५६, ६४
आहरण (आभरण)	६६
आहु (अथवा)	१०
इ (इ)	२२, २५, २७, ३२, ४४, ४७, ४९, ५३, ५४, ६४, ७७, ७९, ८०, ९७, १०८
—आर (-कार)	४५, ४७
—ओआरु (-कार)	५९
—जुत्त (-युक्त)	५१
—सर (-स्वर)	२७, ३२, ३९, ४२, ८६, ८९, ११९
इ (हि)	३, ७, १२, १४, १६, १९, ३४, ३६, ३७, ३९, ४१, ४४, ४[illegible], ४९, ५३, ५८, ६१, ६३, ६४, ६७, ६९, ७०, ७१, ७३, ७४, ७५, ७७

शब्दाः	पत्राङ्काः
इ (हि)	७९, ८०, ८२, ८४, ८६, ८७, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, ९९, १००, १०८, १११, ११९, १२१, १२३, १२९, १३७, १३८, १४३
इ (इमम्)	१२६
इअ (इति)	६६, ७३, १११, ११४
इअम् (इदम्)	१०
इइ (इति)	५४, ६९, ७९
इउ (इति)	१६
इकलु (एकल)	६६
इकल्लु (एकल)	६६
इकु (एक)	७०, १००
इच्छइ (इत्यादि)	९७
इन्दिय (इन्द्रिय)	१२१, १४०, १४३
इन्दिजइउ (इन्द्रियक)	९२
इवर (इतर)	७
इसान (ईशान)	७७
इह (इह)	३
उ (उ)	८२
—सर (-स्वर)	१४
उ (च)	८०, ९७, ११७, ११९, १२०
उअत्ति (उत्पत्ति)	४९, ७०, ९७, १००, १११, ११४, ११५
उआर (उ-कार)	८७
उआरइ (उच्चारयति)	६१
उकय (प्रसरण)	८४
उखित (उतक्षिप्त)	७१
उज्जल (उज्ज्वल)	९६
उठओ (उत्तिष्ठतु)	७
उठति (उत्तिष्ठति)	१२५

शब्दाः	पत्राङ्काः
उतारअ (उत्तारक)	१
उतारनी (उत्तारणी)	१२९
उतारहु (उत्तारय)	१२६
उति (द्युति)	१६
उत्तारणु (उत्तारण)	१४१
उद्दरए (उद्दरे)	११४
उद्दइ (उदयति)	५९
उद्देअ (उद्वेग)	८४
उद्दोवण (उद्दीपन)	११३
उध (ऊर्द्ध्व)	१६
उपत्तइ (उत्पातयति)	८२
उपसमहरउइ (उपसमाहार्य)	१११
उप्पकम्म (उपकर्म)	९९
उसइअ (भूषित)	४९, ६३, ७७, ९०, १११
उसहाम (उष्म)	५८
उसिअ (भूषित)	४५, ९०
ऊ (ऊ)	१११
—आर (-कार)	३४
—सर (-स्वर)	१११
ऊसइअ (भूषित)	८७
ऊसइउ (भूषयितृ)	८७
ऊसिअ (भूषित)	४१
ए (ए)	३९, ४१, ५४, ६४, ६९, ८४
—आर (-कार)	३२, ३६, ४२, ५३, ६६, ७३
—आर भरण (-काराभरण)	४२
—आरु (-कार)	३७
एअ (एवम्)	६६
एअं (एवम्)	३७, ५१, ७४, ८७, ९७, १०४, १०८, १११, ११५, ११८, १२०
एओ (एवम्)	११९

शब्दाः	पत्राङ्काः
एक (एक)	१११
एकुक्खरु (एकाक्षर)	९२
एब्भं (एवम्)	९२
एसर (ए-स्वर)	२९
एभ (एव)	२७
ओ (ओ)	६३
—आर (-कार)	४४
—कर (कार)	२९
—सर (-स्वर)	१९
ओ (च)	३४, ३७, ३९, ४१, ४७, ४९, ५१, ५३, ५४, ५८, ५९, ६१, ६३, ६४, ७०, ७१, ७४, ७५, ७७, ७९, ८०, ८४, ८६, ८७, ८९, ९०, ९२, ९४, ९५, ९७, १०४, १०५, १११, ११४, ११८
ओअत्ति (उत्पत्ति)	८०
ओइ (बोधि)	८२
ओजजओ (ओजोजात)	६१
ओतारण (उत्तारण)	२५
ओसइअ (भूषित)	८६
ओसण (भूषण)	११३
ओसन्न (भूषण)	११९
ओसिअ (भूषित)	४४, ४७, ५४
ओव् (अत्र)	३
क (क)	४७, ६४, ७१, ७५, ८९
—प्पुव (-पूर्व)	२९
—मजट्ठइअ (-मध्यस्थित)	६३, ७९, ७५
—वग्ग (-वर्ग)	७५
कअओ (कथित)	१२०
कक (कङ्काल)	४१
कज्ज (कार्य)	१०२
कज्जु (कार्या)	१२२
कण्णु (कर्ण)	९९
कण्हाहरण (कर्णाभरण)	७३
कन्न (कर्ण)	२५, २९, ५१, ५३, ८४
कन्नाहरण (कर्णाभरण)	६९, ८४
कपहल (कपाल)	४५
कम (कर्म)	२५, १०५
कमन्त (कामयमान)	१
कम्म (कर्म)	२२, ३७, ४७, ७४, ९७, ९९, ११५, ११८, १४४
कम्मु (कर्म)	९७
करओ (क-र-अ)	४५
करइ (करोति)	११८
करहु (कुरु)	१२६, १४०
कराइनी (करालिनी)	९९
करुणा (कर्षणा)	१२२, १४१
कल (कला)	१२
कलरद (कलार्द्ध)	१४
कलवुइ (कारयति)	७३
कलाधर (कलार्द्ध)	१०
कषण (कर्षण)	४४
कहणदेश (कर्णदेश)	१४
कह्न (कर्ण)	३६
कह्न (कर्ण)	१०
कहला (कला)	१०
का (का)	७१
काअन्त (कायान्त)	१०७
काइमओ (कामक)	६३
काज (कार्य)	१९

शब्दाः	पत्राङ्काः
कामह (कामयस्व)	१३८
कारण (कारण)	२७, ८०
कारणु (कारण)	२२, २९, १३८
किअ (कृत)	७९
कुण्ड (कुण्ड)	४२
कुम्म (कुम्भ)	९७
के (कः)	१२३, १३८
केवल (केवलं)	१४३
कोइ (कुत्र)	१४३, १४४
कोटइ (कोटि)	१११
कोवि (कुत्रापि)	९४
कोह (क्रोध)	१०७
कोह (कोऽपि)	१२५
क्रप्पइ (कल्प्यते)	९४
क्रमइअ (क्रमिक)	८४
क्रम्म (आक्रम)	९७
क्रो (क्रो)	९७
ख (ख)	१०५
खअ (खः)	११४
खण्डिन्दु (खण्डेन्दु)	१११, ११३, ११९
खण्डेन्दु (खण्डेन्दु)	१०८
खनि (क्षणम्)	१४०
खहन्तइ (क्षयति)	४७
खुद्दउ (क्षुद्रक)	९०
खेअ (खेद)	७१
ग (गः)	११४
गअन (गगन)	६६
गइ (गत)	५
गइअ (गमित)	९५
गइओ (गृहीत)	४७

शब्दाः	पत्राङ्काः
गइन (गगन)	९२
गज (गज)	११४
गलजन्त (गलपर्यन्त)	७
गह (ग्रस)	११४
गहइ (गृहीत्वा)	४५
गहइअ (गृहीत)	२२, ४७, ५४, ५८, ७५, ७७, ८६
गहइओ (गृहीत)	३६
गहन (ग्रहण)	१६
गहन्तइ (गृह्णाति)	५१
गहिअ (गृहीत)	४५, ४९
गहिअइअभं (ग्रहीतव्य)	२५
गहुअओ (गृहीत्वा)	१२१
गाहइ (गाथया)	१४३
गिओ (गत)	५
गिकर (गि-कार)	६३
गुइहइअ (गुह्यक)	१०५
गुण (गुण)	९२, १०९
—नाहो (—नाथ)	३९
गुरवो (गुरवः)	५६
ग्रं (ग्रम्)	१०७
घान (घ्राण)	१०४
घानु (घ्राण)	१००
च (च)	२२, ३७, ५४, ७३
—वग्ग (—वर्ग)	५६
चअनद्द (चतुरानन्द)	४४
चआलि (चण्डाली)	१२५
चउ (चतुर्)	५१, ९७, १०९
चउओदश (चतुर्दश)	८७
चउट्ठीअ (चतुर्थ्य)	११८

शब्दाः	पत्राङ्काः
चउत्थ (चतुर्थ)	१२, ३४, ४१, ९६, ७७, ८९, १०८
चउत्थु (चतुर्थ)	३४
चउधाउ (चतुर्धातु)	६७, १२९
चउपइ (चतुष्पदी)	९७
चउय (चतुर्थ)	९३
चउरइ (चत्वारि)	१११
चउसरगिह (चतुर्थस्वरग्रह)	१४
चक्क (चक्र)	९९, १३९, १४०
चक्कवन्तु (चक्रवान्)	९४
चक्कु (चक्र)	२२, ३७, ६६, ९७, १००, १४१
चक्खु (चक्षुस्)	१०२
चण्डावइ (चण्डावति)	१६
चतुत्थ (चतुर्थ)	१९
चन्दशिन्न (चन्द्रबिन्दु)	१४
चन्दभिहिना (चन्द्रबिन्दुना)	१४
चम्मदि (चर्म्मादि)	१०९
चलइ (चलति)	७७
चहाइ (स्वभाव)	९९
चित्त (चित्त)	१, १२६
चिह्न (चिह्न)	८२
चिलिए (चिलिते)	१०४
चे (चे)	९९
छ (छ)	९९
छ (षट्)	१०९
छट्ठ (षष्ठ)	२७
छडइ (छर्दय)	१२१
छय (षट्)	९०
छयगइ (षड्गति)	२२
छयपद (षट्पद)	३७
छेत्तु (छेत्तृ)	९७
ज (ज)	३२, ९४, ९९
—आर (—कार)	२७
—बीओ (-बीज)	९६
—वग्गहन्त (—वर्गस्यान्त)	३२
ज (य)	२२, २७, ३७, १२८
ज (अद्य)	१४४
जअअ (जात)	१११
जइ (जयी)	९७
जइ (यत्र)	९
जइअ (यदा)	९७
जग (जगत्)	९९
जगु (जगत्)	१४१
जटइअ (जटित)	६४
जन (जन)	१४१
जनइ (जनयति)	७
जनभोम (ज्ञानभूमन्)	११९
जनु (जन)	१२८
जनु (जनुस्)	१०४
जमधि (यमादि)	१०७
जरण (जरण)	१२६
जलइत (ज्वलित)	१०२
जलति (ज्वलति)	१२९
जव (जात)	१६
जवर (ज्वर	४२
जहअ (यथा)	९४
जहलेओ (जलित)	२२
जहव (द्योतस्व)	१६
जाइ (याति)	१४१

शब्दाः	पत्राङ्काः
जाइ (यालि)	१३८
जान (ज्ञान)	२९, २९, ३२, ४९, ५४, ८४, ११८
—क्खर (ज्ञानाक्षर)	१६
जान (ज्ञानी)	७४
जान (यान)	९६
जानइ (जानाति)	१४३
जानहु (जानीहि)	१४१
जानु (ज्ञान)	६३, ८७, ९४
जायनि (यापन)	९०
जारहि (ज्वालय)	१२९
जारुओ (ज्वालयतु)	१४
जाल (जल)	२२
जालनए (ज्वालनीय)	८६
जालह (ज्वालय)	१६
जालह (ज्वाला)	१०२
जालु (जाल)	११३
जाव (यावत्)	७
जावनि (यापन)	८९
जि (एव)	१४१
जि (यः)	१४१
जि (येन)	१२३
जि (यस्य)	१४०
जिअम्मु (जिह्वा)	३९
जिननाह (जिननाथ)	१२६
जिम (यथा)	१३७, १३८, १४४
जिम्म (यथा)	१, २९, १२२
जिह्वा (जिह्वा)	३९
जीवण (जीवन)	१०
जुअ (युक्त)	४९

शब्दाः	पत्राङ्काः
जुअ (योग)	९८
जुअन (योगिनी)	६६
जुअनि (योगिनी)	७
जुइ (युत)	६९
जुइ (योगि)	७४
जुइन (योगिनी)	५४, ९६
जुइणि (योगिनी)	७१, १०७, १४१
जुइनि (योगिनी)	६९, ८७, ९०, ११३
जुइन्नि (योगिनी)	१२८
जुगइ (योगी)	६१
जुगइ (योग्य)	८४
जुजो (योग)	८९
जुओ (योग)	८९
जुत्त (युक्त)	७, १४, १९, २२, २९, २७, २९, ३२, ३४, ३६, ३९, ४२, ६४, ७०, ७९, ८०, ८९, ११९
जुन (योनि)	४२
जुन्न (योगिनी)	२७
जुव (युग)	५१
जुव (युक्त)	४१, ४७
जुवइ (युवत्या)	१४१
जुवण (योगिनी)	६४, ९४
जुवन (योगिनी)	१९, ३७, ५३, ९८
—तत्त (—तत्त्व)	४१
—विन्दइक (—वृन्दक)	४५
जुवणि (योगिनी)	४५
जुवनि (योगिनी)	६१, ९०, १११
जुविनि (योगिनी)	१९, २७
जुवंनिजन (योगिनीजन)	७५
जुवविन्द (योगिनीवृन्द)	१९

शब्दाः	पत्राङ्काः
जुइओ (यथा)	७
जो (यः)	१२८
जोअण (योगिनी)	३९
जोइ (योगि)	१२
जोइ (योगी)	१३९
जोइनि (योगिनी)	५९
जोग (योग)	६७
जोवइ (योगी)	८६
जोवु (योग)	५६
ज्जठिअ (मध्यस्थित)	४५
ट (ट)	७५, ११९, १२०
—अर (—कार)	११३
—हन्त (—स्यान्त)	४४, ५१, ७०, ७७
टहर (दहर)	१६
ट्ठइअ (स्थित)	५१
ट्ठइओ (स्थित)	८२, १२०
ट्ठिअ (स्थित)	७१
ठइअ (स्थित)	१०, ९६, ४१
ठइओ (स्थित)	१०, २७
ठाइ (तिष्ठति)	१४१
ठिअ (स्थित)	३९, ४२, ९०
ठिइ (स्थिति)	१९
ठिइओ (स्थित)	४२
ठिओ (स्थित)	४१
डहइ (दह्यते)	१२५
डाइ (डाकिनी)	१०८
डाइणि (डाकिनी)	७३
डाइन (डाकिनी)	१००
डाइनि (डाकिनी)	११९, १२६
डाइनी (डाकिनी)	११७

शब्दाः	पत्राङ्काः
ण (ण)	८४, ९२
ण (न)	१, ३, ७१, ९०, १४०, १४३
णट्ठ (नष्ट)	७४
णि-आर (णि-कार)	४५
णिग्गउ (निग्रह)	९२
त (त)	१९, ३४, ४१, ४२, ४५, ४९, ५३, ५८, ६७, ६९, ७७, ८२, ९५
—आर (—कार)	८९
—क्खरु (—अक्षर)	३२
—मन्त (—मन्त्र)	५८, ८०
—वग्ग (—वर्ग)	८९
—हन्त (—स्यान्त)	४२, ४५, ४७, ७१, ८०, ८६
तत्त (तत्त्व)	४५, ६१, ७४, ७५, ८७
—गिअर (—केतर)	६३
—बीओ (बीज)	११३
तत्तु (तत्त्व)	९०, १२८
तथ (तथा)	७१, १११
तथअ (तथता)	१०९
—गह (—ग्रह)	७९
तथत (तथता)	२२
तथा (तथा)	९०
तयइसइ (त्रयस्त्रिंशत्)	८४
तरहवइ (तारयति)	५८
तसु (तस्य)	१९, ३७, ६६
तस्स (तस्य)	६७, ७५, ८९
तह (तस्य)	५३
तहि (तत्र)	१३९
ता (तत)	१४०
ताइ (तत्र)	५

शब्दाः	पत्राङ्काः
तावणि (तायिणी)	२९
ति (ति)	९९
तिअ (तृतीय)	८९
तिइज (तृतीय)	२२, ९६
तिकन (त्रिकोण)	४७
तिजसइ (तेजसे)	१०२
तिण्णो (तृतीय)	९८
तिथउ (तीर्थक)	८९
तिन्न (तृतीय)	७३
तिन्नि (त्रयः)	२७
तिन्नि (त्रीणि)	६७
तिन्नि (तृतीय)	५४, ५८, ६१, ६३, ७१, ७७, ८६, ९०
तिल (तिल)	१२
तिलउ (तिलक)	९४
तिलोअनासनि (त्रैलोक्यनाशनि)	१११
तिहाक (त्रैधातुक)	६६
तिहु (तत्र)	७१
तिहुअण (त्रिभुवन)	१, १६
तिहुअन (त्रिभुवन)	३२
तिहुजन (त्रिभुवन)	१४०
तिहुयण (त्रिभुवन)	१९, ३६, ७७, १२९, १४३
तिहुयन (त्रिभुवन)	४९
तिहुवण (त्रिभुवन)	७, २९, १४१
तिहुवन (त्रिभुवन)	३९
तीथओ (तीर्थक)	११८
तु (त्वम्)	९, १३९
तुट्टइ (त्रुट्यति)	५
तुमि (त्वम्)	१४१
तुम्म (त्वम्)	१, १२२, १२३
तुम्मि (त्वम्)	१२९, १२९, १३७, १३८
तुम्मिहु (तव)	१२९
ते (तत्)	१४१
तेह (तादृश)	९६
तैलोअ (त्रैलोक्य)	११४
त्तासनइ (त्रासनि)	११८
त्थिअ (स्थित)	५३
त्रायण (तायिणी)	२२
थिअ (स्थित)	५६, ८९
थिअउ (स्थितक)	३४
द (द)	९५
दट्ठा (दंष्ट्रा)	९९
दन्त (दन्त)	२९
दन्द (द्वन्द्व)	१३७
दश (दश)	१०७
दसतेअ (त्रयोदश)	१२
दसर (दस्र)	८४
दसोस (षोडश)	१०
दायण (दान)	१०
दिअस (देवस्य)	१००
दिक्खदउ (दृश्यताम्)	१२१
दिट्ठान्तु (दृष्टान्त)	५६
दिस (दश)	५१
दिसइ (दिश्यते)	१४३, १४४
दिस्स (दृश्यते)	२९
दिस्सइ (दृश्यते)	१२९, १२६
दिहुस (दिवस)	१४
दीजओ (दीयताम्)	५३
दीयन्नानन्द (दीप्यमानानन्द)	१२

शब्दाः	पत्राङ्काः
दीवोपम (दीपोपम)	७
दुट्टक (दुष्टक)	१११
दुठ (दुष्ट)	२७
दुसट्ट (दुष्ट)	८२
दे (द्वैं)	१०७
देइ (देय)	९९
देव (देव)	३७
दसइअ (दर्शित)	११८
देइअं (द्योतित)	६३
दिट्ठ (दृष्टं)	९४
द्ये (त्ये)	३४
द्वअदस्सउ (द्वादशक)	१०८
द्वइक्खरु (द्वयक्षर)	८२
द्वदिश (द्वादश)	७४
द्वय (द्वय)	१०
द्वादश (द्वादश)	१३९
द्वि (द्वौ)	१०
ध (ध)	९७
ध (धँ)	१०७
धनविहिना (धनविधिना)	१६
धम्म (धर्म्म)	३४, ५९, ८६, १३८
धम्माधम्मु (धर्म्माधर्म्मौ)	५
धम्मु (धर्म)	३, २९, ५३, ८९, ९९
धरइ (धरायाः)	७७, ८७
धलनु (दलनं)	९७
धाअ (धातु)	३९
धाइ (धातु)	१०९
धाइकोण (धातुस्त्रिकोण)	४९
—धाउ (—धातु)	१९
धाउ (धातु)	२९

शब्दाः	पत्राङ्काः
धाआ (धातु)	६३
धातअ (धातवः)	४१
धातह (धातवः)	२७
धानअ (ध्यानक)	८६
धारनु (धारणी)	८९
धारु (आधार)	२९
धीयन (ध्यान)	१०
धु (ध्रु)	१०९
धूइ (दूति)	११४
धूइल (दूर)	४९
धेय (ध्येय)	८६
न (न)	२९, ३९, ४९, ५३, ७०, ७१, ८२, ८६, ९४, ९९, ९७, ११९, १२१, १२५, १२६, १३७, २३८, १३९, १४१, १४४
नइ (इव)	३६, ८६
नइर (नगर)	८६
नगाइ (न गम्यम्)	१३८
नट्ट (नष्ट)	७१, ७९
नठ (नष्ट)	२२, ३४
नत्थ (अनर्थ)	९९
नभ (नभ)	१९
नमहु (नम)	१४३
नरु (नर)	१२८
नव (नव)	६६
नस्स (नाश)	९०
नेहन्त (न-स्यान्त)	११९
नाअ (नाग)	७३
नाइ (नाडी)	४४, ४९, ९२
नाइ (नाथ)	५१

शब्दाः	पत्राङ्काः
नाइ (नाभि)	४९, १४४
नाइ (नारी)	४१
नाइ (नास्ति)	१२९
नाओ (नाम)	१२०
नाथ (नाथ)	
नाभि (नाभि)	१२०
—ट्ठइअ (—स्थित)	१२०
—ठिअ (—स्थित)	७
नाडइअ (नाडिका)	९७
नासअइ (नाशयति)	११८
नासइ (नाशयति)	३४, १४४
नासु (नाश)	८४, ८६
नाह (नाथ)	७, १६, ४२
नाहओ (अनाहतो)	७३
नाहनु (नाशन)	८४
नाहि (नाभि)	४२
नि (नि)	५८
—आरु (—कार)	५९
नि (एव)	८९, ९२
निकज्जअइ (निस्कार्य)	१३७
निजानु (निजानाम्)	५
नित्त (निमित्त)	३९
निव्वात्त (निर्व्रात)	७९
निप्पपञ्चु (निष्प्रपञ्च)	९७
निबोहइ (नबोधसि)	१२३
निभान (निभान)	११७
निमनहउद्ध (निर्मानाधऊर्द्ध्)	४७
निमोचनी (निमोचनी)	१२९
निम्महि (निर्माथी)	५३
निबभिअ (निर्बर्त्तित)	८६
निव्वान (निर्वाण)	१२५, १४४
निससहार (निःस्वभाव)	६३
निसुसहार (निःस्वभाव)	८०
निसहसि (निःशेष)	५८
निसेअ (निषेध)	५९
निस्सेस (निःशेष)	९७
निहिभिन (निखिलाभिन्न)	५१
नु	३६
नट्ठ (नष्ट)	८९
प (प)	३४, ४५, ५३, ५४, ६३, ६४, ७०, ७९, ८२, ८४, ९२, १०८, ११३, ११९, १२०
—ट्ठिइ (—स्थिति)	६७
—वगहन्त (—वर्गस्यान्त)	६४
—वग्ग (—वर्ग)	८२
—हन्त (—स्यान्त)	१९, ३२, ३६, ४४, ४९, ५६, ५९, ७५, ७९, ८०, ८७, ९४, ९९, ११९
पअ (पद)	८७, ९२, १०४, १०८
पआनइ (पदानति)	९४
पइ (पद)	५९, ९७, ११८
पहत्तु (पवित्र)	८४
पउ (पद)	५१, ७१, ९०, १००, १०२, १०४, १०७, १०८, १०९, १११, ११४, ११७, ११८, ११९
पकेत (प्रकेत)	११९
पज (पद)	६९
पञ्चबाण (पञ्चस्वर)	११३
पडिअरु (परिकर)	८०
पडिहास (प्रतिभास)	१२६

शब्दाः	पत्राङ्काः
पतिअ (पतित्त्व)	३९
पतानइ (प्रतनोति)	११३
पद (पद)	६६
पनच (पञ्चम)	२२
पनचउ (पञ्चम)	१९
पनचम (पञ्चम)	१९
पपञ्चु (प्रपञ्च)	१, ९४, १२१
—गओ (—गत)	१
पभु (प्रभु)	१२९
पमह (पद्म)	३७
पमाह (प्रथम)	५१
पमेज (प्रमेय)	२९
पमेजु (प्रमोदस्व)	३
पम्म (पद्म)	४९
पम्मत्थ (परमार्थ)	१२१
पम्मत्थु (परमार्थ)	७०
पम्मे (पद्मे)	१२३
पम्मो (पद्म)	६१
पयट्टइओ (प्रवर्त्तित)	९२
पर (पर)	३७, १४०
पर (परम्)	१३७
परइवाअरइओए (परिवारिते)	१११
परओ (प-र-ओ)	६७
परम (परम)	१२२, १४१, १४३
परमाथाइ (परमार्थेन)	१३८
परमाथु (परमार्थं)	१४१
परमान्दि (परमानन्द)	१४१
परहु (पारयसि)	१४१
परानिअ (प्राण)	९४
पव (पद)	७४
पवन (पवन)	५४, ६७, ८६
—हन्त (—स्यान्त)	६१
पवभतु (प-वत्)	९२
पविस्स (प्रविश्य)	१२१
पसु (पशु)	१४१
पहअ (पक्षक)	१२
अहइअं (प्रथमम्)	६३
पहइय (प्रथम)	२२
पहन (पवन)	३६, ६७
पहन्त (प्रघ्नन्)	१४०
पहम (पञ्चम)	४१
पहहिअ (प्रथम)	५३
पहिअ (पठित)	१०७
पहिअ (प्रथम)	७, ३९
पहिअम् (प्रथमम्)	१२, २२, २७, ४१
पहिगहिअइ (परिगृह्य)	२७
पहु (पद)	७४
पाइ (उपाय)	६९
पाउ (पापं)	१३९
पाथिय (पार्थिव)	४७
पाववड (पावक)	६४
पावहु (प्राप्स्यसि)	१४१
पास (पार्श्वे)	१०, ६६, ११३, ११९, १२०
—ट्ठइअ (-स्थित)	११३, १२०
—ट्ठइओ (-स्थित)	१२०
पि (पि)	७९
पिगृघअ (पिङ्गल)	१०२
पुन (पुण्य)	१३९
पुणु (पूर्ण)	९२
पुणो (पुनर्)	१०, १६, ३४, ६१, ११३

शब्दाः	पत्राङ्काः
—वि (पुनरपि)	६९, ७०, ११९
पुण्णिअओ (पूर्णीकृत)	८२
पुण्णो (पुनर्)	६९
पुओइअ (पूर्त्तक)	७५, ७७, ८४
पुन (पुनर्)	१९, २७, ७१
पुनु (पुनर्)	७२, ८०
पुव्भ (पूर्व)	८०
पुमदि (प्रमर्द्दयति)	७१
पुर (पुर)	१६
पूअ (पूजा)	९०
पूजहु (पूजय)	१४३
पूरइअ (पूरित)	९४
पुरइओ (पूरित)	६७
पूरिह (पूरय)	१६
पूव (पूर्व)	५३
प्रएत (प्रेत)	१०८
प्रज्ञोपायइ (प्रज्ञोपायेन)	१२२
प्रभु (प्रभु)	११५
फ (फट्)	१६
फड (फट्)	११८
फडारु (फट्कार)	११५, १२०
फड्हन्तो (स्फुरति)	२७
फुरन्त (स्फुरत्)	१४०
फुरन्त (स्फुरन्ति)	१९
बन्धसि (बध्नासि)	५
बम्म (ब्रह्मन्)	६१
बाण (स्वर)	५४, ६१, ६३, ७१, ८६, ९०, ११३
बान (स्वर)	५८
बाल (वाल)	१२८
वि (अपि)	१६
विनिधम्मु (अभिन्नधर्म्म)	३
बिनु (बिन्दु)	८०
बिन्दु (बिन्दु)	१०५, १११, ११३, ११९
बिन्नकूखरु (द्वितीयाक्षर)	८९
बिन्नि (द्वितीय)	७५, ८६
बिन्नि (बिन्दु)	८९
बिन्निह (बिन्दुकित)	७१
बीअ (बीज)	१०, १२, ९२, १०८
बीओ (बीज)	१०, १९, २२, २५, २५, २९, ३४, ३६, ३७, ४१, ४२, ४७, ४९, ५१, ५६, ६४, ६६, ६७, ६९, ७०, ७३, ७५, ७७, ७९, ८०, ८२, ८४, ८७, ९४, ९५, ९९, ११३, ११९, १२५
बीव (बीज)	४४, १०९
—ह्न्त (-स्यान्त)	६४
बुद्ध (बुद्ध)	१२२, १४१
वेओ (बीज)	८६, ८९, ९७, १०९
बोअन (बोधन)	७४, ८९
बोअनु (भीषणः)	८२
बोइ (बोधि)	१०, २९, ३९, ८९, ९४, ११७
—सत्त (-सत्त्व)	९९
बोवु (बीज)	२२, ४४
बोह (बोध)	१२६
बोहन (बोधन)	५८
बोहनु (बोधन)	९०
बोहव्भ (बोद्धव्य)	१०७
बोहि (बोधि)	१, ५, २२, १२३, १२८
—चित्त (-चित्त)	१६

शब्दाः	पत्राङ्काः
भ (भ)	४२
भइ (भवति)	१०
भखइअ (भक्षित)	७९
भज (भय)	३४
भण (भण)	७
भणिअ (भणित)	६१, ७०
भणिअइओ (भणितव्य)	७४
भणिअव्भ (भणितव्य)	६९, ७१, ७९, ९०, १०४, १०५, १०९, ११९
भदअ (भृतक)	८०
भनति (भ्रान्ते)	३६
भनिअ (भनित)	१०
भनिअभ (भणितव्य)	१६
भन्ति (भ्रान्ति)	१४०
भन्निअ (भिन्नक)	११८
भव (भव)	७७, १४४
भहम (ब्रह्म)	२५
—सहाइ (-स्वभाव)	२५
भाअ (भाव)	१२१
भाइ (भाव)	२७, १०५, १४१
भाइ (भाति)	८६, ९५
भाइनि (भगिनि)	१२९
भाउ (भाव)	१३९
भाओ (भाव)	२२
भाव (भाव)	३, ४४, ४५, १४४
भावहु (भावय)	१२२
भावहु (भावयति)	१४१
भाहवइ (बाहवे)	१००
भि (द्वि)	३९
भिन (बिन्दु)	४१
भिनि (द्वितीय)	२५
भिन्न (बिन्दु)	१०
भिन्न (भिन्न)	२९, ८६
भिन्न (द्वितीय)	६४
भिन्नि (द्वय)	७९, १०४, १०५, १०७, १०९, ११७
—पउ (-पद)	११४
भिन्नि (द्वि)	३९, ६७, ७१, ७४, ९०, १०४, १०५
—गुनिअ (गुणित)	१६
भिन्नि (द्वितीय)	२५, ४१, ४२, ४४, ६३, ६७, ८०, ८२
भिन्नि (बिन्दु)	७
भिन्निअव्भ (विज्ञातव्य)	११५
भुअ (भुज)	१२१
भुअणगुण (भुवनगुण)	१२
भुतु (भवतु)	२७
भुमहइ (भूमेः)	७४
भुयन (भुवन)	८२
भूसइअ (भूषित)	७७
भूषउ (भूषित)	१४
भूत (भूत)	११८
भेउ (भेद)	१२९
भोओ (बीज)	१६, १९
भोरन (आभरण)	१०
म (म)	३२, ७९, ९९
मअइओ (मण्डित)	१११
मअरक्कु (मारक)	८७
मअरन्द (मकरन्द)	३४
मआर (म-कार)	३४

शब्दाः — पत्राङ्काः

मइ (माम्) १३८
मइसि (महिषि) १००
मउड (मकुट) ८०
मउत्थ (मस्त) ३९
मग्ग (मार्ग) ९०
मजटिअ (मध्यस्थित) २२
मजि (मध्ये) ४७
मज्ज (मध्य) ३२, ३७, ४५, ९४, ६१, ८९
—ट्ठइअ (-स्थित) ९५
—ट्ठइओ (-स्थित) ७३
—ठिअ (-स्थित) ९३
—ठिओ (-स्थित) ३
मज्जइ (मज्यते) ७९
मज्जसरूअ (मज्जास्वरूप) ३६
मज्जा (मध्यात्) ४७
मन (मनस्) १०५
मनहि (मन्यस्व) १३९
मण्डइअ (मण्डित) ६३, ९५
मण्डल (मण्डल) १३९, १४०
मण्डलु (मण्डल) १३९
मण्डिअ (मण्डित) ४२, ४४, ७५, ७९
मण्डिइओ (मण्डित) १०५
मत्थ (मस्त) १०, १४, २२, ८९, ९४
—थिओ (-स्थित) ३७
मधइ (मध्य) ७३
मधइमि (मध्यम) ४९
मधु (मधु) ९४
मन (मनस्) ७९
मनउ (मणि) ३६
मना (मनसः) ८२

शब्दाः — पत्राङ्काः

मन्त (मन्त्र) ७, २७, ३४, ३६, ३७, ३९, ४४, ५१, ५४, ५८, ६६, ६७, ७०, ७१, ७३, ७४, ७९, ८६, ९०, ९२, ९४, ९९, १००, १०२, १०४, १०७, १०८, १०९, १११, ११४, ११५, ११७, ११८, १२०,
—पअ (-पद) ९०
—पउ (-पद) ११४, ११५
मन्तु (मन्त्र) २९, ५३, ५६, ८२, ९०, ९२, ९५, ९७, ९९, १०२, ११३, ११४
मन्तो (मन्त) ७३, ९७, ११९
-ति (-इति) ७
मन्न (मनस्) ११९
मन्नसि (मन्यसे) १४०
मम्मरूओ (मर्म्मरूप) ४४
मर (मर) २७
मरउ (मृत्यु) १००
मरइअप्प (मरविकल्प) ८०
मरण (मरण) २९, १०४, १२६
मरत्तु (मरत्व) ९७
मरुइ (म्रियते) ७७
मसानु (श्मशान) ८०
मह (महा) ९४
महअ (महा) १०७
महइ (माया) ६४
महउ (महत्) ३४
महगहनु (महाग्रहणं) ८२
महन (महा) १०
महणिहि (महानिधि) ४४
महन्तु (मन्त्र) २९

शब्दाः	पत्राङ्काः
महपउ (महाप्रभु)	७७
महसुह (महासुख)	६७, १४१
महह (महा)	६७
महापसुमोअनइ (महापशुमोहनि)	११७
महाराउ (महाराव)	४७
महासुह (महासुख)	१२२, १३९, १४०, १४३
महिसज (महिषक)	८६
माइ (माया)	४९, १४४
माइ (मयि)	१३७
माइअइ (मायायाः)	१२६
माइरूअ (मायारूप)	३६
माइवइ (मायावी)	८७
मागग (मार्ग)	१०
माति (म-अति)	३२
मानु (मनः)	५
माया (माया)	२७
मायि (माया)	१
मारणु (मारण)	१०
मारोइ (मकार)	६१
माहन्त (मायावत्)	६४
मिलइत (मिलित)	१०४
मिस्सउ (मिश्रितं)	१०४
मिहउ (मेखला)	११४
मुउड (मुकुट)	६३
मुअड (मुकुट)	९५, १०५
मुअडु (मुकुट)	७५
मुज्ज (मुज्यः)	४७
मुड (मुण्ड)	५९
मुद (मुद्रा)	६९
मुद्दइअ (मुद्रिका)	९९
मुरु (मुरु)	१०९
मुह (मुख)	६१
मुहि (मुखि)	१०२
मू (मू)	९७
मूड (मूढ)	९७
मे (मे)	१०८
मेअले (मेखले)	११४
मेउ (मेखला)	११४
मोअ (मोह)	७३, ७९, ८६
मोअनइ (मोहनि)	११७
मोअनासन (मोहनाशन)	१९
मोकरूअ (मोक्षरूप)	५९
मोह (मोह)	१२१, १४१, १४४
मोहिअ (मोहित)	१२८
य (य)	१४, ३९, ४१, ४२, ५१, ९६, ७३, ८४, ११९
—वग (-वर्ग)	५४, ५९
—वग्ग (-वर्ग)	१२
—वग्ग (-वर्ग)	१०
यसन (य-आसन)	
—सन (-आसन)	२९
—हन्त (-स्यान्त)	९४, ११९
यज (योग)	११५
यसनु (आसन)	८९
यह (यथा)	११९
यान (यान)	१४४
यासट्ठइओ (आसंस्थित)	८४
युइओ (युक्त)	१६
येमन्त (यथा)	७, ४४

शब्दाः	पत्राङ्काः
योगएसरइ (योगेश्वरि)	११७
र (र)	२७, ३७, ४९, ४७, ४९, ७०, ७१, ८२, ८४, ८९, ९०, ९२
—आर (-कार)	५४
—हन्तइअ (-स्यान्तक)	७७
—हासनुमन्तु (-आसनवान्)	९९
रइ (रवि)	४२, ४४, ९१, ८७
—सन (रव्यासन)	१४
रहिअ (रहित)	७७
रग्ग (राग)	३
रज्ज (रज्य)	३
रज्जु (राज)	८७
रन्द (रन्ध्र)	१६, ३४, ७३
रम (रमस्व)	१२२, १३७
रमहु (रमस्व)	१४१
रयइ (रवि)	२२, ६१, ७७
—सन (रव्यासन)	७३
रवइ (रवि)	१०, ४२
रवरवइ (रवरवायते)	३४
रवि (रवि)	३४
रहइ (रवि)	५३
राओ (राज)	४२
राओ (राग)	६७
रागहन्त (रागस्यान्त)	१४
रामय (रामय)	१२३
रि (रि)	१४१, १४३
रुट्ठइ (रूष्टि)	४४
रूअ (रूप)	१९, ४९, ५४, ५६, ५८, ६१, ६४, ७०, ७७, ९४, १००, १०२, १०४, १०७, १४०
रूअए (रूपे)	११४
रूइ (रूप)	५९, १४४
रूओ (रूप)	४४
रूव (रूप)	१९
रूइनि (रूपिणी)	११७
रेओ (रेफ)	११९
रेह (रेखा)	३९
रोअ (उरग)	२९
ल (ल)	२९
लअन (लग्न)	१०४, १०८
लअन (लगन)	१०२
लइ (गृहीत्वा)	१४१
लगइ (लगति)	२९
लगन (लग्न)	१४
लग्गइ (लगति)	२९
लग्गउ (लगतु)	१०८
लग्गु (लगतु)	८२
लग्घु (लगतु)	८०
लघइ (लगति)	२२
लघु (लगतु)	२९, ३६, ५९
लघो (लगतु)	३९
लद्द (लब्ध)	८७
लोअ (लोक)	५८, ९७, ११९, ११७, १४१, १४३
लोआना (लोकानाम्)	११७
लोओ (लोक)	२९
लोओण (लोकानाम्)	१२२
लोक (लोक)	१४१
लोज्जनी (लोचने)	१०२
लुघु (लगतु)	३७

शब्दाः	पत्राङ्काः
व (व)	९२
वक्खन (व्याख्यान)	१०९
वग (वर्ग)	६४
वग्ग (वर्ग)	१९, २२, २७, ४१, ४२, ६३, ७३
—हन्त (-स्यान्त)	१४, ३७, ३९, ८२
वव (वर्ग)	२२, १०८
वघि (वर्ग)	१९
वचजुओ (वचोयुक्त)	७९
वजसतु (वज्रसत्त्व)	३२
वज (वज्र)	७, ५९, ७३, १०२, १०४, १०५, १२३, १२८, १३७
—हरा (-धर)	१३७
—हरो (-धर)	१२३
वज्जु (वज्र)	१२२
—धरु (-धर)	१२८
वज्र् (वज्र्)	४२
वण (वर्ण)	७९
वणु (वर्ण)	६३
वद्धनइ (वन्दनि)	११७
वन (वर्ण)	७३
वपइ (व्याप्नोति)	३४
वरउ (वाराही)	२५
वरहइ (वाराही)	११४
वहइ (वहति)	३४
वहन (वहन)	३४
वहु (बहिः)	१४१
वाअओ (वायु)	६४
वाचाइ (वाच्यम्)	१३७
वाचिअ (वाचिक)	१११
वाद (वायु)	९४
वापइ (व्याप्नोति)	१९
वामगाहण (वामग्राहण)	७
वाहण (वाहन)	१०
विअअक (वितर्क)	७१
विअक (वितक)	८३, १३९
विआलु (वेताल)	७७
विइनठइओ (विनिष्टक)	३२
विजाणउ (विजानीहि)	१३९
विजान (विज्ञान)	६९, १०४
विजाणु (विज्ञानं)	१०२
विद्ये (विद्ये)	११९
विधस्सन (विध्वंसन)	११४
विनायक (विनायक)	११४
विन्द (वृन्द)	३७, ६६, ९४
विन्नकअ (विघ्नकर)	११४
विम्बु (विम्ब)	६४
विरग्ग (विराग)	३
विविह (विविध)	१४०
विसेस (विशेष)	२९
विस (विष)	७५
विसअ (विषय)	१०२, १०४
विसउ (विषय)	१०२
विक (एक)	८४
विसज (विषय)	१२१
विसमित धम्मु (विस्मितधर्म्म)	३६
विसेस (विशेष)	९९
विसेसु (विशेष)	२२
विसोसणिअ (विशोषणीय)	४४
विस्स (विश्व)	५३, ५४, ५९

शब्दाः	पत्राङ्काः
विस्सउ (विश्रय)	१९
विस्सउ (विषय)	१०२, १०४
विहर (विहर)	१४१
विहि (विधि)	११३, १२०
वीर (वीर)	१२९
वीरए (वीरे)	१०९
वीरद्दैतए (वीरद्वैते)	११९
वैरोयण (वैरोचन)	७
वैरोयनो (वैरोचन)	१९
वोउ (वहतु)	१६
शर (स्वर)	७७
षट्ठ (षष्ठ)	१०९
षह (सह)	४१
स (स)	३९, ४९, ७५, ८४, ८६, ९२, १०८, १२८, १४१
—अरु (कार)	९५
—आर (-कार)	८०
—आरु (-कार)	७९, ९२
—वर (-पर)	७, १४, २९, ३२, ३६, ५९, ६१, ७०, ७३, ७९, १०५, १११, ११३, ११९
—वरो (-पर)	९४
स (तत्)	१०७
स (श)	४४, ७३
—ट्ठइअ (-स्थित)	८०
सअ (सह)	१२०
सअउओ (सत्त्व)	३९
सअल (सकल)	३४, ४१, ८७, १०८, १११, १२२
सअलु (सकल)	११४
सअस (सहस्र)	१००
सइअ (सहित)	५४, ९२
सइअचारइ (सहितचारी)	८०
सइल (सकल)	९६
सउत्त (सत्त्व)	१०८
सकल (सकल)	९०
संकिइअतअ (सङ्केतक)	५८
सगइइअ (षड्गतेः)	७५
सच्चलु (सञ्चल)	६६
सचइओ (सञ्चित)	२२
सजर (सजड)	५८
सजाउ (स्वभाव)	१४०
सजुअ (संयोग)	५३
सजुअइ (संयोगो हि)	७७
सजुत्त (संयुक्तक)	२७
सजोइ (संयोगि)	९७
सज्जअ (सज्जा)	१२५
सज्जरूअउ (सहजरूपक)	६३
सज्ञोव (संयोग)	४५
संजोव (संयोग)	४९
सट्ठइअ (संस्थित)	८७, ९२
संट्ठइओ (संस्थित)	५४, ६१
संठइओ (संस्थित)	३२, ७३
सणठइ (संनश्यति)	३
सत (शत)	१११
सतस (शतश)	१००
सत्त (सत्त्व)	२५, २७, ५१, ६९, ९७, १०५, ११४, १२९, १४४
—धाउ (-धातु)	१२६, १२९
—लोअ (लोक)	१३७

शब्दाः	पत्राङ्काः
सत्त (सत्य)	११८
सत्त (सप्त)	१०४, १०९, ११८
—पद (पद)	११५
सत्तु (शत्रु)	३४
सत्थानाइ (संस्थानादि)	१२१
सद्द (शब्द)	१०४
सद्दि (सन्धि)	१०८
सन्द (सन्ना)	९२
सध (स्वधा)	१२०
सधा (सदा)	२५
सनठइ (संस्थित)	१०
सनठइउ (संस्थित)	१९
सनठिअ (संस्थित)	१४
सनिरुहण (संरोहण)	१४
सनु (आसन)	७५
सन्तासन (सन्त्रासन)	१६
सन्न (आसन)	३४
सबोअ (सम्बोध)	५६
सब्भ (सर्व)	३७, ५६, ७३, ७७, ७९, ८०, ८७, ९५, ९७, ९९, १०४, ११९, १२९, १३८, १३९, १४१
सब्भु (सर्व)	६१, ७१, १२८
सभु (सर्व)	२९, १२१
संभोअनु (सम्बोधन)	७१
संभोग (सम्भोग)	१६
समजुत्तु (संयुक्त)	५४
समलोअ (समलोक)	१३८
समाहिअ (समाधौ)	१२३
समुद (समुद्र)	११४
सम्भ (सर्व)	१४४

शब्दाः	पत्राङ्काः
सम्मअट्ट (समस्थ)	१०५
सयल (सकल)	२७, ६१, ६४, ७१, १४१
सर (स्वर)	२२, २५, २७, ३२, ३४, ३९, ८०, १०५
—जति (-पति)	१०४
—भूसण (-भूषण)	१२
—वइ (-पति)	१००
सरग (स्वरक)	२५
सरीउ (शरीर)	१००
सरूअ (सरूप)	२७, ३२, ३७, ४४, ४५, ५४, ६३, ६६, ६७, ६९, ७४, ८६, ९०, ९५, ९९, १००, १२५, १३७ १३८
सरूइण (स्वरूपेण)	१३९
सरूओ (स्वरूप)	७५
सरूव (स्वरूप)	३२, ३९, ४१, ४५
सरेरउइ (शरीरे)	१०२
सल्ल (सकल)	१
सव (सर्व)	२२
—रूअ (-रूप)	९२
सष (शशी)	७
सस (श्वास)	८४
ससर (संसार)	११७
ससार (संसार)	९७
संसर (संसार)	२५
ससूस (स्व स्व)	९२
सह (सह)	३६, ८७, १२०, १२३
सहइअ (सहित)	४९
सहओ (स्वभाव)	३४
सहज (सहज)	३२, ९९, १३७, १३८, १४१, १४३,

शब्दाः	पत्राङ्काः
—रूइ (-रूप)	१२६
सहधना (साधना)	४९
सहरह (संहारयोः)	७०
सहस (सहस्र)	१११
सहसननइ (सहस्रानने)	१०२
सहाअ (स्वभाव)	३४, ९९, ७९, ८६
सहाइ (स्वभाव)	४१, ९१, ६४, ६७, ७५, १२९, १४१
सहाउ (स्वभाव)	१९, २९, १४३
सहाओ (स्वभाव)	२९, ३४, ३९, ९४, ६६, ९९, १००
सहार (सम्भर)	१६
सहाव (स्वभाव)	१, १४, २९, ३७, ४४, ६३, ९२, १०८, १११, १२८
सहिअ (सहित)	१२
स्व (स्व)	७१
स्वरि (श्वरि)	११९
सुसत्त (स्वत्त्व)	१०९
साजरु (सागर)	११४
साधइ (साध्य)	८२
सान्ति (शान्ति)	११७
सारु (सार)	१२८
सास (श्वास)	७
साहोइ (स्वाहया)	१२०
सिज्ज (सिद्ध)	९
सिज्जड (सिद्धि)	१२२
सिज्जन्तु (सिध्यन्)	६४
सिद्धइ (सिद्धि)	१११
सिद्धइए (सिद्धे)	१०७
सिद्धे (सिद्धे)	११९
सिर (शिरस्)	४७, ९४, ६१, ६३, ७७, ८६, १००, १०८
सिह (सिंह)	७९, ८६, ११४
सीहेउक (श्रीहेरुक)	१००
सुअल (शुक्ल)	१२
सुक (शुक्र)	४१, ९९, ६४
सुण (शून्य)	१२३
सुणु (शृणु)	१, १२९
सुन्दरि (सुन्दरि)	१४१
सुधम्मु (सुधर्म)	९९
सुन्न (शून्य)	७९, १३७
सुमण्डिअओ (सुमण्डित)	४२
सुम्भनि (सुम्भनि)	९०
सुम्भे (सुम्भे)	९०
सुर (सुर)	१२२, १४३
सुरासुर (सुरासुर)	९
सुह (सुख)	३२, १३९
—रूअ (-रूप)	१४
सूचरनी (शूकरी)	१०
सून (शून्य)	४१
सेस (शीर्ष)	१४, २९, ८२
सेह (स हि)	९
सोउ (तत्त्व)	४७
सोउ (स्वभाव)	६१
सोजह (संयोग)	६७
सोसकहलाधर (षोडशकलार्द्ध)	१०
सोसय (शोषय)	७४
सोहण (शोभन)	७
स्त (स्त)	९८
ह (ह)	७, ७३, १०७, १११

शब्दाः	पत्राङ्काः
ह (हि)	८७, ९९, १०९, १४१
हइ (भवति)	१६, ७१, ७५
हओ (भवतु)	१४
हद्दउ (हर्त्ता)	९०
हन (हन)	९०
हर (हर)	७९
हस (हस)	१०९
हसणट्ठइअ (ह-आसनस्थित)	७३
हा (हा)	७९, ९९, १०९, ११७
हाइ (जहाति)	११५
हाउ (भाव)	८६
हाओ (भाव)	४९
हि (हि)	११३, १२८, १४१
हु (खलु)	१२, २९, १२८
हु (हि)	१२२, १४१
हु (हुः)	११९
हु (हुँ)	१०९
हुअ (भवति)	१
हुइ (भवति)	७१
हुँ (हुँ)	११५, ११७, ११८, १२०
हे (हे)	१०४, १०७
हेओ (भवति)	५
हेतउ (हेतु)	३६
हेय (हृदय)	४४
हेरण (हेरम्ब)	१२
हो (हो)	१०९
होइ (भवति)	१२१

ADDITIONS AND CORRECTIONS

P. 14. L. 15 for अनाहो read अनाहतं.

Intro. P. 6. f. n. L. I, add) after (Bengal.